

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА В ЄВРОПІ

ІЗ СЛОВНИКОВОЇ СПАДЩИНИ
Вип. 11

СКЛАВ З. ПИПТЕНКО

СЛОВНИК
ЧУЖИХ СЛІВ,
ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Відтворення видання 1918 року

КИЇВ–2010

УДК 811.161.2'375.45(038)
ББК 81.4
П 32

Затверджено до друку вченою радою Інституту
енциклопедичних досліджень НАН України.
Протокол № 3 від 27 березня 2009 р.

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України започаткував книжкову серію «Із словникової спадщини», покликану здійснити перевидання українських термінологічних словників, створених на початку 20 століття, що нині стали раритетними, а в радянські часи були заборонені й вилучені з ужитку. Оскільки ці словники й донині зберігають наукове та практичне значення, вони сприятимуть виробленню розумних компромісів між прихильниками різних українських термінологічних систем. Це є надзвичайно актуальним в умовах становлення термінологічної системи української мови, очищення її від русизмів, штамів, нехарактерних для її природи форм та зворотів.

Нині читачеві пропонується 11-й випуск серії – «Словник чужих слів, що вживаються в українській мові». Укладач З. Пиптенко.

Редакційна колегія серії «Із словникової спадщини» висловлює щиро подяку **п. Ользі Сенюк** за надані першодруки словників із фондів книгозбірки Євгена Поповича й Ольги Сенюк.

Редакційна колегія:

М. Железняк (голова), Л. Рябець (відповідальний секретар), І. Дзюба, А. Жуковський, С. Кульчицький, І. Матяш, Л. Пиріг, Я. Яцків.

ISBN 978-966-02-5067-3 (серія)
ISBN 978-966-02-5242-4

© Інститут енциклопедичних досліджень
НАН України, 2010
© Наукове товариство ім. Шевченка в Європі,
2010
© Ідея та назва серії «Із словникової спад-
щини» І. М. Дзюба, М. Г. Железняк

Видавництво „Поступ“

СЛОВНИК
ЧУЖИХ СЛІВ,
ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Склав З. Пиптенко

КИЇВ
1918

Од складача.

При складанні цього словника використано в чималій мірі словарик небіжчика В. Доманицького „Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів“, але додано багато й нового матеріалу. В цей новий словник заведено тільки *малозрозумілі* слова з чужих мов, зважаючи на те, що пояснення малозрозумілих суто-українських слів читач знайде у відповідних словниках українських. Так само до цього словника не попали такі слова, які вже з давніх давен перейшли до нас од чужинців й остільки з плином часу споріднились з нашою мовою, що стали загально відомі по всій Україні.

Користаючись словником, треба мати на увазі, що в самому тексті словника трапляються чужі й може незрозумілі слова і що пояснення слів таких слід шукати в іншому відповідному місці словника.

Чимало є таких слів чужих, які мають не одно, а кілька значінь. Отже кожне окреме значіння в поясненні таких слів відокремлено цифрою.

При кожному поясненні слова зазначено *курсивом* скорочену назву тієї чужої мови, з якої походить слово.

Між иншим до цього словника заведено всі чужі малозрозумілі слова, що трапляються в „Кобзарі“ Т. Шевченка.

Коли б хто з читачів ласкаво згодився подати які поради та уваги про бажані зміни та доповнення до словника, то прохаємо такі матеріали надсилати по адресі: Київ, Тарасівська 30, пом. 16.

А.

Абажур *фр.* – ковпак, що міститься над лампою або свічкою.

Аббат *ит.* – настоятель в католицькому монастирі.

Абонемент *фр.* – право користуватися чим небудь за гроші, напр., бібліотекою, театром, телефоном то-що.

Аборігени *лат.* – тубольці, – люде, що живуть споконвіку в якомусь краї.

Аборт *лат.* – викидень.

Абсолютизм *лат.* – самодержавство, необмежена монархична власть; такий лад державний, коли голова держави (царь, король чи князь) порядкує всіма справами в царстві, нехтуючи народні бажання та домагання.

Абсолютний *лат.* – безумовний, необмежений, самодержавний.

Абстрактний *лат.* – умозорний, те, що можна тільки уявити собі, думкою здумати, напр.: *душа, добрість, думка* – це все речі абстрактні.

Авторитет *фр.* – шана й повага, що мають ті чи інші особи та установи за свою діяльність, владу, багатство то-що.

Автотипія *гр.* – 1) особливий спосіб виготовлення цинкових клішів, при якому фотографічні знімки малюнків робляться „через сітку“; 2) так зветься й малюнок, зроблений таким способом.

Агент *лат.* – уповноважений од якої небудь людини, підприємства чи уряду.

Агентура *лат.* – контора, що заправляє справами якогось торговельного, промислового чи урядового підприємства.

Агітатор *лат.* – той, що намовляє інших людей робити так, як йому здається найкраще, або як йому хтось наказав.

Агітувати *лат.* – намовляти, нахилити на щось добре або лихе.

Аграрії *лат.* – 1) політична партія поміщиків в Німеччині, що боронить свої інтереси; 2) великі землевласники, поміщики.

Аграрний *лат.* – польовий, земельний.

Агрикультура *лат.* – хліборобство.

Агрономія *гр.* – наука про сільське господарство; про те, як обробляти землю, сіяти, годувати скот, вдобрювати землю і т. и.

Агроном *гр.* – людина з сільсько господарською освітою; вчений хазяїн.

Адвокат *лат.* – юриста – людина, що здобула юридичну освіту в вищій школі; на суді виступає оборонцем обвинуваченого; присяжний повірений.

Адміністрація *лат.* – ті люди, що керують державою, – почавши з міністрів та кінчаючи міліціонерами.

Адреса *фр.* – 1) напис на листі паперах, пакунках то-що про те, кому й куди посилається щось; 2) привіт, вітання на папері особі якій чи інституції.

Адресувати *фр.* – виставити адресу на листі чи чомусь іншому.

Аер *гр.* – повітря, воздух.

Аероліти *гр.* – каміння, що одривається од якоїсь небесної планети та падає часом на землю як огненна зоря.

Аеростат *гр.* – повітряна куля, такий апарат, на якому літають в повітрі; його збудовано так: великий ніби мішок з шовкової тканини надуто газом легеньким, до того мішка причеплено кошика для людей і потрібних річей до літання.

Академія *гр.* – 1) найвища школа, напр., академія мистецтва, духовна то-що; 2) наукові товариства, що дбають про розвиток науки.

Акварель *фр.* – малювання водяними прозорими фарбами.

Акваріум *лат.* – посуд з водою, в якому вирощують рослини, рибу то-що.

Акліматизація *гр.* – принатурювання, себ-то, коли тварина або рослина освоюється, звикає до чужого їй клімату, оточення.

Акомпанемент *фр.* – окселентування або супровод; напр., спів з акомпанементом на бандурі – себ-то: хтось співає, окселентуючи на бандурі.

Акорд *гр.* – гармонійне сполучення звуків людських голосів або музичного інструменту, які одночасно брешуть милозвучно, до-ладу.

Акумулятор *лат.* – приладдя для збирання електричної чи іншої якої механічної сили.

Акуратний *нім.* – точний, старанний, пильний.

Акриди *гр.* – спожиточна сарана, яку й тепер споживають араби.

Акробат *гр.* – людина, що дуже ловко робить (найчастіше в цирках) різні вправи на вірьовці, трапеції, дрючку то-що.

Аксіома *гр.* – така правда, про яку нема чого й сперечатись і яку непотрібно й доказувати.

Акт *лат.* – 1) подія, справа, дія; 2) урядовий документ (напр., універсал); 3) в театрі актом зветься дія.

Актив *лат.* – всяке майно – гроші, векселі, будівлі, земля то-що, не торкаючись боргів, які може єсть. Коли одкинути од *активу пасив*, то відомо буде що є в когось.

Активний *лат.* – діяльний, такий, що бере жваву участь в якійсь справі.

Акушерка *фр.* – баба-повитуха, що на те вчилася і має право бути акушеркою.

Акцент *лат.* – особливість у вимові слів у всяких націй.

Акцептація *лат.* – прийомка переводного векселя до виплати.

Акциз *лат.* – податок, який накладає уряд на всякі речі споживчі.

Акційна компанія *фр.* – промислове товариство, в якому гроші (паї) складають товариші і кожен з них тільки за свою пайку й відповідає. Капітал товариства поділено на паї або *акції*, тим то й товариство зветься *акційним*.

Алгебра *ар.* – разом з арифметикою – частина математики, науки про числа. Головна відміна алгебри од арифметики в тому, що оруднують в ній не числами, а буквами та іншими умовними знаками.

Алла або **Аллах** *ар.* – так звать магометанці Бога.

Алегорія *гр.* – причта, себ-то коли щось абстрактне малюється так, ніби його й справді можна бачити.

Алмаз *ар.* – дорогоцінний камінь, найтвердйший та найблискучіший за всі. Шліфований алмаз зветься *брилянт*.

Альбом *фр.* – 1) книжка з чистими картками, де вписуються на спомин вірші, малюнки то-що; 2) збірка портретів, листовних карток, малюнків марок і т. и.

Алькоголь *ар.* – спирт.

Альманах *ар.* – збірник творів різних авторів прозою або й віршами.

Альт *ит.* – голос середній між тенором та дискантом.

Альтанка *ит.* – бесідка, найчастіше в садку.

Альтернатива *лат.* – становище, коли доводиться вибрати одно з двох.

Альтруїзм *лат.* – любов до інших людей, бажання робити так, щоб усім було добре; в протівність до слова *альтруїзм* – уживають *егоїзм*.

Альфа *гр.* – так зветься перша буква в грецькій азбуці; *альфа* – вживають як початок чогось, а *омега* – як кінець.

Альфавит *гр.* – всі букви якої небудь мови в певному порядку.

Альянс *фр.* – політичний союз; взагалі союз.

Амбіція *фр.* – самолюбство, пиха, гонор.

Амбулаторія *лат.* – лікарня для таких хворих, що приходять.

Амністія *гр.* – помилування. Коли вища влада милує усіх тих, кого засуджено за якісь вчинки, особливо за справи політичні.

Амплітуда *лат.* – довжина розмаху (у фізиці) при гойданні маятника.

Амплуа *фр.* – характер ролі, яку відіграє артист, напр., амплуа резоньора, першого любовника то-що.

Ампутація *лат.* – хірургічна операція, себ-то, коли лікарь одрізує яку частину тіла (палець, руку, ногу).

Амуніція *лат.* – всі речі (крім одежі та взуття) та приладдя військові, що видають салдатові в поход.

Аналіз *гр.* – такий спосіб думання, коли, розбираючи якусь справу, міркують над тим, з чого вона сталася, з яких частин склалася та що у ній єсть.

Аналогія *гр.* – схожість, подібність.

Анархія *гр.* – безладдя, розгардіяш.

Анархизм *гр.* – наука про те, що усі повинні працювати та жити в добрі та щасті. Але, на думку анархістів, не треба зовсім держави та теперішніх законів, які є шкодливі, і що люди повинні жити громадами (комунами) по добрій волі, без примусу.

Анатомія *гр.* – наука про будову організма як людського, так і всякого іншого живого створіння.

Анахронизм *гр.* – 1) всяка помилка, коли говориться про минулі часи; 2) коли подію якусь або якийсь звичай прикладають до таких часів, коли того не могло бути.

Ангина *лат.* – запалення горла, жаба.

Анекдот *гр.* – брехенька; цікаве веселе оповіданнячко.

Анекдотичний *гр.* – неймовірний; такий, що має характер анекдота.

Анемія *гр.* – малокров'я.

Анексія *лат.* – прилучення силоміць якого небудь краю до другої країни, нехтуючи волю чи бажання людей того краю.

Аномалія *гр.* – таке явище, коли діється щось не так, як звичайно буває; коли щось одхиляється, збочує од звичайного.

Анонимний, аноним *гр.* – безіменний, невідомий. *Аноним* – такий письменник, що не підписує під своїми творами свого прізвиська, не хоче його виявляти.

Антагонизм *гр.* – ворожість, противенство; повсякчасне загострення відносин там, де є протилежні інтереси, напр., *антагонизм* завше існує між робітниками та капіталістами.

Анти *гр.* – приставка, що прикладається спереду до інших слів і означає: *против, ворожий*.

Антиконституційний *гр.-лат.* – ворожий до конституції, найчастіше – монархичний.

Антимілітаризм *гр.-лат.* – вороже відношення до мілітаризму.

Антимонархичний *гр.* – ворожий до монархичного ладу.

Антинаціональний *гр.-лат.* – ворожий до якогось народу, до національності.

Антипатичний *гр.* – нелюбий.

Антипатріот *гр.* – людина, ворожа або байдужа до свого рідного краю.

Антиподи *гр.* – 1) люди, що живуть на протилежних кінцях земної кулі; 2) в іншому значінні – люди протилежних характерів або поглядів.

Антиреспубліканець *гр.-лат.* – ворожий до республіканського ладу.

Антисемитизм *гр.* – ворожнеча до жидів.

Антитеза *гр.* – протиставлення; сполучення двох протилежних думок чи поглядів, щоб виразніше щось виявити.

Античний *лат.* – старовинний, давне-грецький або давне-римський, напр.: античні малюнки, статуї, гроші то-що.

Антрепренер *фр.* – підприємець, що уряджує вистави театральні, концерти і т. и.

Антропология *гр.* – наука про людину; природна історія людини, що студіює її всебічно з найдавніших часів.

Апарат *лат.* – приладдя, пристрій або машина для механічної, фізичної або хірургічної роботи.

Апартамент *фр.* – розкішне, багате помешкання чи частина його.

Апатія *гр.* – байдужість, млявість.

Апелювати *лат.* – скаржитись; подавати *апеляцію*, себ-то, скаргу у вищу установу (вищий суд) на нижчу; домагаються в ній переглянути справу ще раз і скасувати постанову нижчої установи.

Апеляція *лат.* – див. *Апелювати*.

Апетит *лат.* – охота до їжі; голод; усяке бажання частіше до чогось їстівного.

Апогей *гр.* – найвищий ступінь слави, могутності і т. и.

Апокриф *гр.* – писання релігійного характеру, які не вважають за побожні, бо невідомо, коли та хто їх написав.

Апокрифичний *гр.* – підроблений, хвальшивий.

Апология *гр.* – оборона когось або чогось в промові або на письмі.

Апоплексія *гр.* – нагла хвороба мозку, що кінчається іноді смертю; трапляється через кровотечу в мозок, од чого одбирає в людини руку, ногу, мову.

Апостроф *гр.* – протинка – значок в середині слова, коли треба м'якше вимовляти, напр., пір'я з'єднати, бур'ян і т. д.

Апотеоз *гр.* – 1) у давніх греків та римлян урочисте причислення людини (царя) до богів; 2) гарно влаштована в театрі або іншому місці картина, в якій виявляється певна думка чи якась мрія.

Апробація *лат.* – ухвала, затвердження.

Апробувати *лат.* – затвердити, ухвалити, погодитись на чомусь.

Арабески *исп.* – різьбарські або мальовані прикраси з лисття, квіток або ще чого на стінах, стелі, посуді то-що.

Аранжувати *фр.-нім.* – 1) перекласти чи переробити якийсь твір так, щоб можна грати його на іншому струменті; 2) налагодити справу.

Арбитраж *фр.* – постанова третейського суду.

Аргумент *лат.* – доказ, підстава.

Аргус *гр.* – добрячий, невсипущий сторож.

Арена *лат.* – 1) площа, куди за давніх часів виводили рабів на поталу звірові; 2) тепер звуть усяке місце, де щось діється, напр., *арена* війни – місце де йде бійка.

Ар'єргард *фр.* – вартовий загін війська, що обороняє, захищає військо ззаду.

Ариман *перс.* – у персіян стародавнє божество, що давало початок темряві та всякому лихові на землі і тому провадило боротьбу з *ормуздом*.

Аристократичний *гр.* – великопанський.

Аристократія *гр.* – 1) вельможне панство, вищі кола людей у державі; 2) *аристократією* звуть такий лад у державі, коли державою порядкує велике панство або *аристократи*.

Арихметика *гр.* – наука про числа та всякі рахунки з ними.

Арихмометр *гр.* – рахівнича машина, на якій дуже швидко й легко можна робити всякі рахунки.

Арія *ит.* – лірична пєса для одного голосу в супроводі якогось музичного струменту.

Аркадія *гр.* – східня частина Пелопонеза, яку вславили давні поети, як країну мирного щасливого життя.

Аркан *тур.* – довга віршовка з петлею на кінці, якою ловлять коней, або припинають худобу.

Армада *фр.* – великий військовий флот.

Армія *фр.* – військо всіх родів зброї.

Ароматичний *гр.* – запашний, гарно пахучий.

Аромат *гр.* – пахощі, гарний дух.

Арсенал *фр.* – пушкарня; будинок або майстерня, де зберігається або робиться військова зброя та інше – гармати, рушниці, кулі то-що.

Артикул *лат.* – стаття або точка, в якому небудь статутіві.

Артилерія *фр.* – 1) гармати всякого роду; 2) частина війська, що орудує гарматами.

Артіль *тат.* – товариство, чи спілка людей, щоб гуртом щось робити.

Артист *лат.* – талановита людина, що виявляє великий хист в якійсь справі.

Арфа *лат.* – музичний струнний струмент трьохкутної форми, на якому грають пальцями, як на бандурі.

Археологія *гр.* – наука про старовинні речі, яка студіює всякі пам'ятники давньої культури і з того довідується, як колись люди жили.

Архив *лат.* – місце, де зберігаються давні речі: папери, документи, книжки то-що.

Архиєпископ *гр.* – старший єпископ (архирей).

Архимандрит *гр.* – 1) настоятель в монастирі; 2) найстарший з ченців (манахів) після архирея.

Архітектор *гр.* – уміла людина в справах будування; він складає плян будівлі та порядкує будуванням.

Архітектура *гр.* – 1) будівниче містецтво, себ-то містецтво споружати всякі не прості будівлі; 2) одмінний характер будівлі, напр., українська архітектура церков – церкви з трьома або пятьома банями.

Аршин *тат.* – міра довжини = $\frac{1}{3}$ саж. = 16 верш.

Асенизація *фр.* – очистка залюдненого місця од всякої нечисти, що псує повітря, та шкодить здоровлю.

Асігнувати *лат.* – призначати певну суму грошей на якусь ціль.

Асігновка *лат.* – свідоцтво або ордер на те, щоб взяти гроші.

Асіміляція *лат.* – приподоблення, себ-то, коли яке небудь слово або чужа рослина, чи людина, а то й весь народ стає подібним до того, що його оточує.

Асоціація *лат.* – 1) спілка, товариство людей що з доброї волі з'єднались, щоб гуртом досягти якоїсь мети; 2) *асоціяція ідей* (думок) – коли одна думка викликає другу через те, що ті думки були колись близькі між собою.

Астма *гр.* – задуха, себ-то – коли тяжко дихати через якусь хроничну хворобу.

Астрономія *гр.* – наука про небесні тіла (сонце, місяць, планети, зорі) та закони, яким вони підлягають.

Асфальт *гр.* – 1) особлива горяна тверда смола, – яка в гарячому робиться м'яккою; 2) змішана з дьогтем та піском вживається на долівки, пішоходи та мостові; що звуться асфальтовими.

Атавізм *лат.* – закон наслідування, по якому якась прикмета або вдача дуже давніх родичів виявляється в нащадках.

Атака *фр.* – швидкий напад війська чи флота на ворога.

Атеїзм *гр.* – безбожність; наука про те, що ніби то Бога немає.

Атестат *лат.* – писане свідоцтво про службу, науку, або про те, як поводитися десь людина.

Атляс *гр.* – збірник мап (карт) або малюнків.

Атмосфера *гр.* – 1) той шар повітря, що облягає навкруги землю та інші планети; 2) осередок, умови, в яких доводиться жити людині.

Атом *гр.* – найдрібніша частиночка світової матерії – того, з чого все видиме на світі сталося та складається; вона така мала, що далі її вже ніяк не можна подробити.

Атрибут *лат.* – причандал; необхідна й нерозлучна річ, що визначає якість становище, напр., клейноди були *атрибутом* влади у старшини.

Афект *фр.* – тимчасове незвичайне хвилювання; порушення душевного спокою під впливом якоїсь несподіваної дуже вразливої звістки.

Афера *фр.* – гешефт, негожа справа, на якій можна добре заробити.

Афиша *фр.* – листок, оповістка про якусь забавку, лекцію, взагалі оповістка про щось.

Афоризм *гр.* – якась влучна думка, складена виразно й коротко, в кількох словах.

Б.

Багаж *фр.* – всякі речі, що бере з собою людина, їдучи куди або йдучи походом.

Базар *перс.* – торговиця, ярмарок.

Базис *гр.* – основа, підвалина.

Бакалія *перс.* – всяке їстівне в крамниці: риба, сало, оселедці та інше.

Бактерії *гр.* – див. *Мікроби*.

Бактеріологія *гр.* – наука про мікроби або бактерії.

Бак *гол.* – діжка для води.

Балаган *перс.* – 1) простий будинок з дощок для складу або невибагливих забавок; 2) поганий театр, в якому гра артистів й обставини зовсім кепські.

Балет *фр.* – театральна вистава виключно з танців.

Балкон *ит.* – місце в театрі проти сцени в середніх ярусах.

Баляда *ит.* – вірш з фантастичним, казковим відтінком.

Бальзам *ар.* – ароматичне масло, що добувається з рослин.

Бальотировка *фр.* – таємне або одкрите голосування кулями або записками.

Балянс *фр.* – 1) рівновага; 2) в бухгалтерії підрахунок всіх прибутків і видатків.

Балянсувати *фр.* – 1) ходити або танцювати на вірьовці; 2) зберегати рівновагу. В іншому значінні – додержуватись середини, себ-то, догоджати: нашим і нашим.

Банальний *фр.* – дуже звичайний; напр., таке оповідання чи анекдот, що вже аж обридло раз-по-раз його чути.

Бандероль *фр.* – 1) смужка паперу, яка наліплюється на крам на знак того, що акциз виплачено, – напр., акцизна бандероль на пачці сірників або тютюну; 2) смужка паперу, якою обгортається книжка чи щось інше друковане, щоб послати поштою.

Банк *ит.* – державна або приватна установа, яка позичає і бере на схованку гроші та всякі цінні речі і часто провадить торгові операції в великих розмірах.

Банкет *ит.* – бєсада; обід або вечеря, коли шанують когось або обмірковують якусь справу політичного або громадського характеру.

Банкир *ит.* – купець, що торгує грішми та грошовими паперами, сплачує за векселі та таке інше, беручи собі за це якийсь процент.

Банкрот *ит.* – людина або установа, що не спроможна заплатити своїх боргів.

Банкротство *ит.* – неспроможність платити боргів – або коли не сила провадити далі якусь справу і доводиться залишати її, себ-то *збанкрутувати*.

Баптисти *гр.* – сектанти-християни, що не вводять в хрест малу дитину, а вважають справедливим, щоб хрестини одбувались з доброї волі, коли дитина дійде до зросту.

Барак *фр.* – тимчасова дощана будівля для життя на літній час.

Бард *кельт.* – народній поет і співець у кельтів в середні віки.

Барельєф *фр.* – горорізьба, себ-то, коли будинок чи пам'ятник прикрашається наліпленими з глини чи чого іншого везерунками, які виступають не більше, як на половину своєї товщини; коли везерунки виступають в більшій мірі, як на половину, то звать їх *горельєфами*.

Баржа *англ.* – ніби човен великих розмірів, в якому перевозять по воді всякі грузи.

Баритон *гр.* – чоловічий голос, середній між басом та тенором.

Барикада *фр.* – заслона в місті поперек вулиці з дерева, повозок, каміння і т. и. Будують тоді, коли провадять в місті завзяту боротьбу із зброєю два ворожих табори.

Бароко *порт.* – архітектурний стиль в XVII і XVIII в.в., що визначався вигадливими масивними формами.

Барометр *гр.* – прилад, що показує вагу воздуха. По тому, яку вагу показує цей прилад, можна іноді вгадати погоду.

Барон *кельт.* – титул родовитої людини.

Баришник *тат.* – перекупщик.

Бариш *тат.* – прибуток від продажу чогось.

Бар'єр *фр.* – поперечина, поручі, або лінія, яку заборонено переходити.

Бас *ит.* – чоловічий голос з дуже низькими нотами.

Басейн *фр.* – виліплене чи вимуроване таке немов озеро чи копанка для води чи чогось іншого: гасу, нафти, маляси то-що; 2) вся місцевість, по якій тече якась велика річка з усіма її притоками.

Бастувати *ит.* – навмисне покинути роботу, оповіщати забастовку.

Баталія *фр.* – бій, битва.

Баціли *гр.* – див. *Мікроби*.

Белетристика *фр.* – твори красного письменства: оповідання, повісті, романи.

Белетрист *фр.* – письменник, що пише оповідання, повісті та романи.

Бель-етаж *фр.* – 1) другий поверх будинку; 2) краще місце в театрі, здебільшого в другому ряді над партером.

Бемоль *ит.* – особливий знак в нотах, який показує, що треба понизити ноту на півтона.

Бенефіс *лат.* – театральна вистава на користь якогось артиста або служачого в театрі.

Бензин *ит.* – перечищений гас, що вживається здебільшого для двигунів.

Бетон *фр.* – цемент, змішаний з піском, жорствою та рідкою вапною; з нього виробляють бетонну цеглу, що йде на будівлі, всякі труби, огорожу, стовпи, круги для колодязів і т. и.

Биржа *нім.* – 1) місце, де сходяться банкири, всякі купці та фактори, щоб гендулювати, робити комерцію; 2) *биржа* праці – місце об'єднання робітничих союзів різних професій, що призначено для підшукування праці для своїх членів.

Бискуп – іноді так звуть католицьких єпископів.

Бібліограф *гр.* – людина, що описує книжки, знається на книжках.

Бібліографія *гр.* – 1) опис книжки, – яка вона та що в ній є; 2) реєстр усіх книжок про якусь науку чи окрему якусь наукову річ; 3) відділ в часописах, де коротенько описують ті книжки, що тільки що на світ з'явилися.

Бібліотека *гр.* – книгозбірня – збірка книжок; будинок чи світлиця, де містяться книжки, звідкіля їх беруть для читання.

Білет *фр.* – 1) писаний документ, виданий для посвідчення чого небудь; 2) грошовий знак, паперові гроші.

Біографія *гр.* – життєпис; книжка чи замітка в часопису, де списано життя якої небудь людини.

Біольогія *гр.* – наука про життя животин та рослин, яка встановлює загальні закони про життя всього живого.

Біфштик *англ.* – зажарене побите м'ясо, яке вирізається впоперек волокон.

Блок *англ.* – спілка на якийсь час кількох політичних партій, щоб гуртом досягнути якоїсь спільної цілі; – найчастіше закладається в парламентах.

Большовики *моск.* – фракція московської соц.-дем. партії, що утворилась після другого партійного з'їзду, в 1903 році; гуртує в собі крайні елементи с.-д. партії, що вживають гострих способів боротьби з своїми противниками; визначні ватажки большевиків Ленін та Троцький.

Блокада *фр.* – облога фортеці чи міста якогось військом.

Блондин,-инка *фр.* – русявий, білявий.

Бойкотувати *влас.* – коли гурт людей змовляється нехтувати яку небудь людину, зовсім з нею не водиться, не хоче ніякого діла з нею мати; напр.: щоб примусити поміщика позбутись своєї землі, селяне подекуди зрікаються ставати до нього на роботу й не пускають нікого іншого ставати до праці.

Бокс *англ.* – англійський спосіб бійки на кулачки, для якої встановлено певні правила; дуже поширений в Англії, потім у Франції.

Бомба *фр.* – чавунна куля з вибуховим матеріалом в середині.

Бомбардувати *фр.-нім.* – стріляти бомбами з гармат на щось; взагалі – обкидати когось чим небудь.

Бона *фр.* – записка на одержання грошей або чогось іншого.

Ботаника *гр.* – наука про всякі рослини.

Браслет *фр.* – обручка, що носять на руці як прикрасу.

Брезент *гол.* – тканина, що не пропускає води, якою прикривають різні речі од негоди.

Бригада *фр.* – 1) у війську два полки вкупі, а в артилерії – 6 батарей; 2) на залізниці – кондукторська бригада: ті кондуктори, що їдуть з потягом.

Брилянт *фр.* – див. *Алмаз*.

Бронза *ит.* – мідь злита з оловом іноді з примішкою інших металів.

Брошюра *фр.* – невелика книжечка, „метелик“.

Брошювати *фр.* – зшивати книжку аркуш до аркуша.

Бругто *ит.* – вага товару разом з його упакуванням.

Брюнет,-ка *фр.* – чорнявий,-ва.

Буддизм *санскр.* – така віра у азійських народів, що найбільше поширена в Індії, Бирмі, Сіамі, Тибеті, Китаї та Японії.

Букет *фр.* – 1) пучок квіток; 2) пахощі, властиві якомусь сортові вина, чаю і т. и.

Букнист *фр.* – книгарь, що торгує старими книжками.

Буксір *гол.* – пароплав, що тягне за собою інші судна та баркаси з грузом.

Бульвар *фр.* – широка і часом довга дорога в місті посеред вулиці, обсажена з обох боків деревами.

Бунд *нім.* – жидівська пролетарська спілка робітників соц.-дем. напрямку.

Бурмистр *гол.* – голова, найстарший представник міста в де яких краях західної Європи.

Буржуа *фр.* – 1) міщанин, городянин; 2) сита людина, що завжди боронить інтереси капітала.

Буржуазія *фр.* – 1) міщане та не високого стану городяне; 2) люде, які не працюють сами на себе, а живуть з того, що прироблять їм найняті люди, – фабриканти, купці, поміщики та багато інших, що живуть з постійного доходу, з капіталів своїх.

Бурса *лат.* – будинок, де вчаться і живуть учні духовної школи, семінарії чи академії.

Бутерброд *нім.* – кусочок хліба з сиром, маслом, шинкою, ковбасою то-що.

Буфер *англ.* – подуша, таке приладдя з пружиною, що укріплюють між вагонами на залізниці, для ослаблення ударів тоді, коли вагони збігаються і тиснуть один одного.

Буфет *фр.* – 1) мисник, судник, або місце чи світлиця, де стоїть посуд та інше все, що подається на стіл; 2) місце (хата, ятка, ресторан), де продають їстівне та питво.

Бухгалтерія *нім.* – правила, як доладу робити записи по всяких рахункових книжках, – банкових, торговельних то-що.

Бухта *нім.* – морська затока невелика.

Бюджет *фр.* – наперед складений розпис, обрахунок того, скільки та яких прибутків та видатків сподівається якась держава або людина на майбутній рік.

Бюлетень *фр.* – 1) коротенька оповістка про якусь важну подію, що має інтерес для багатьох людей; 2) листочки, де списано прізвіща людей, яких бажано обрати на послів або якусь посаду.

Бюро *фр.* – канцелярія або контора якоїсь приватної чи урядової установи, напр., *бюро* виборної організації чи партії.

Бюрократ *фр.* – урядовець, що формально ставиться до службової справи.

Бюрократія *фр.-гр.* – 1) урядовці (чиновники); 2) *бюрократична система* – такий лад, коли урядовці порядкують всіма справами у державі по указці згори. Там бюрократи не мають сили, де народ сам через своїх послів порядкує усякими справами у державі.

Бюст *ит.* – погруддя якоїсь славетної людини, виліплене з глини (фарфору) чи виляте з чавуну, або мосянжове (бронзове).

В.

Вагонетка *англ.* – маленький вагон на залізницях, на якому перевозять всякі матерьяли та струменти.

Вазелин *лат.* – рідке вещество, що добувається з горяного воску або нафти; вживають на всякі мазі, помади і т. и.

Ваканція *лат.* – не заступлене ще ніким місце в якій небудь управі, інституції або школі.

Ваканційний *лат.* – ніким ще не заступлений.

Вакації *лат.* – спочивок, вільний од роботи час, напр., вакації літом для школярів та вчителів.

Вакуїзм *лат.* – фізична теорія яка не визнає, щоб було в природі порожнє місце, нічим не заняте.

Вакханалія *гр.* – 1) соромицька гулянка підпилих чоловіків та жінок; 2) якийсь вчинок людей, немов шалених.

Валторна *нім.* – музичний духовий струмент – мідна з клапанами труба, закручена кільцем.

Валюта *ит.* – 1) вартість векселя в товарі або в грошах; 2) вартість по курсу державних паперів; 3) вартість якоїсь монетної одиниці (напр., карбованця) на металевій гроші.

Вампир *нім.* – кажан в Америці значно більших розмірів, ніж звичайний; живе тим, що ссе кров всяких тварів.

Вакцина *лат.* – коров'яча або теляча віспа; прищеплюється людині або й тварі, щоб не пристала віспа.

Варвар *лат.* – 1) у давніх греків та римлян всякий чужинець; 2) за наших часів люта, жорстока людина.

Варіант *лат.* – більша або менша одміна, трохи инакша частина якого небудь рукопису, инакші слова в тому самому віршові або пісні.

Варіяція *лат.* – одміна, неоднаковість в чому небудь.

Васал *кельт.* – давніше колись в Зах. Європі людина, що держала чинсь землю, а за те мусила одбувати на користь хазяїна землі – *сюзерена*, усякі одбутки грішми та службою.

Васальний *кельт.* – 1) залежний од сюзерена або державця; 2) підвладний кому небудь.

Ватикан *ит.* – 1) папський палац в Римі, що почали будувати ще в VI віці і який тепер має до 20000 кімнат; в ньому зібрано силу всяких цінних книжок, рукописів, художніх творів; 2) папське правління.

Вахмистр *нім.* – фельдфебель в кавалерії та артилерії.

Веgetаріанець *лат.* – той, хто годується тільки рослинною їжею, бо вважає за гріх убивати всяку животину.

Вексель *нім.* – документ, писаний на особливому гербовому бланкові, по якому повинно заплатити в певний срок суму, що прописана у векселі.

Велосипед *лат.* – самокатка, – машина для їзди з двома (часом трьома) колесами – одно поперед другого; колеса крутить шестерня, а цю останню крутують ногами, надавлюючи на педалі.

Венера *лат.* – 1) у давніх римлян богиня краси та любови; 2) планета, що між іншими планетами займає друге місце од сонця; вечірня й ранішня зоря.

Венерична хвороба – пранці.

Вензель *польск.* – початкові букви ймення та прізвіща чийогось сплетені між собою.

Вентилятор *лат.* – такий прилад у хаті чи в майстерні (у вікні або в стіні), що крутиться од вітру чи електрики та освіжає повітря в помешканні.

Версія *лат.* – див. *Варіація*.

Ветеринар *лат.* – скотський лікар.

Вето *лат.* – заборона; право окремої особи скасувати постанову якихсь зборів чи парламенту, одмовити в затверженні закона.

Виват *лат.* – „нехай живе“.

Виза *лат.* – помітка; консульське посвідчення.

Візит *лат.* – одвідини.

Віньєта *фр.* – невеличкий визерунок на початку або в кінці розділів книжки.

Віолончель *ит.* – струнний музичний струмент, середній між скрипкою і контрабасом.

Віце, віц *лат.* – слово, що ставиться поруч з другим словом і означає: товариш, заступник – напр.: віце директор, віце консул.

Водевіль *фр.* – коротка комедія, здебільшого на 1 дію.

Вулкан *лат.* – гора, що викидає з себе вогонь, каміння, попіл та всячину, що тільки є глибоко в землі.

Вульгарний *фр.* – простолюдний, нечемний, грубіянський.

Г.

Гавань *гол.* – пристань на березі моря чи річки, куди пристають або звідкіля одходять всякі пароплави з грузами.

Галантерея *фр.* – всякий крам, що вживають для прикраси одягу, щоб краще прибралася.

Галюцінація *лат.* – така мана, що буває через хворобу, коли людина відчуває не те, що є в дійсности.

Гамма *гр.* – нотна азбука, що складається з семи основних тонів.

Гарантія *фр.* – порука, забезпечення.

Гарем *ар.* – у мусульманів та частина будинку, де живуть жінки.

Гармонія *гр.* – 1) музичний струмент; 2) сполучення ріжних тонів, що утворюють милозвучні, приємні згуки.

Гармонійність *гр.* – правильне відношення частин в чомусь цілому; щось лагідне, приємне, немов музика.

Гарнізон *фр.* – 1) військо, що стоїть в фортеці та обороняє її; 2) військо в якомусь місті, що тримають для варти всяких установ.

Гастрольор *нім.* – артист, якого запрошено взяти участь у виставі, концерті то-що.

Гастроном *гр.* – людина, що добре знається на всяких стравах та питві й любить добре й смачно наїстися.

Гегемонія *гр.* – політичне першенство, старшинування, – напр., в Німеччині, яка складається з кількох держав, гегемонію має Прусія, і пруський король – разом є імператор всієї Німеччини.

Гесна *жид.* – пекло.

Гектар *гр.-фр.* – французська міра землі = 100 арам або 2.197 кв. саж.

Гектограм *гр.* – вага в сто грамів або в $23\frac{1}{2}$ золотників.

Гектограф *гр.* – коробка з масою, що зварена в певній пропорції з гліцерину та клею; на гектографові щось (відозви, бланки, то-що) написане особливим чорнилом, можна одбити в багатьох примірниках.

Генеологія *гр.* – родовід; список людей одного роду, коліно за коліном.

Генезис або **генеза** *гр.* – зародок, початок, походження.

Геніяльний *лат.* – обдарований од природи надзвичайними здібностями.

Геній *лат.* – 1) надзвичайно талановита людина; 2) добрий чи лихий дух (янгол, чорт).

Географія *гр.* – наука про землю: яка вона з себе, що в ній і на ній є, які й де люди і як живуть вони по світу.

Геодезія *гр.* – наука про те, як міряти землю.

Геологія *гр.* – наука про те, як повстала земля та яка вона з себе в середині.

Геометрія *гр.* – наука про те, як міряти просторінь та всякі тіла ріжної форми.

Гербарій *лат.* – травник, – збірка засушених рослин для того, щоб студіювати їх.

Геркулес *гр.* – 1) у грецькій міфології так звали сина Юпитера та Алкмени, що мав незвичайну фізичну силу; 2) взагалі людина великого зросту й не аби-якої сили.

Гетера *гр.* – у давніх греків джэнджуриха – незамужня жінка веселої вдачі та недоброї слави.

Гильотина *вл.* – машина, якою одрубують голови злочинцям. Гильотину заведено у Франції під час революції, що була в кінці XVIII віку.

Гимн *гр.* – 1) урочиста пісня, якою славиться кого небудь: Бога, святого, героя; 2) національна пісня (напр., „Ще не вмерла Україна“), в якій виявлено національну ідею.

Гігієна *гр.* – наука про всякі засоби, як стеретися од хвороби, зберегти та зробити кращим здоровя людське.

Гігрометр *гр.* – таке приладдя, яким міряють вохкість повітря.

Гігроскоп *гр.* – див. *Гігрометр*.

Гігроскопичний *гр.* – той, що дуже вбірає в себе вохкість.

Гідрографія *гр.* – частина географії, в якій описують водяну просторінь (річок, озер, моря).

Гідропатія *гр.* – лікування водою.

Гідростатика *гр.* – наука про рівновагу текучих тіл.

Гідротерапія *гр.* – див. *Гідропатія*.

Гієрогліфи *гр.* – 1) таке писання у давніх народів – єгиптян, китайців та ин., – в якому малюнки річей заміняли літери, а часом і слова; 2) дуже нерозбірне писання.

Гіменей *гр.* – 1) бог шлюбу у давніх греків; 2) в переносному значінні – шлюб, подружжя.

Гінекей *гр.* – жіноча половина в хаті давнього грека.

Гіперболя *гр.* – прибільшення, яке виходить за межі можливого в реальному житті.

Гіпертрофія *гр.* – збільшення якихось органів або частин тіла через хворобу.

Гіпноз *гр.* – особливе психичне становище у людини і в тварів, що нагадує сон, але відрізняється од нього де якими ознаками. В гіпнозі воля цілком пригнічена: людина робить все автоматично під впливом волі інших або тих обставин, що оточують людину. Явища гіпноза мають не тільки теоретичний інтерес, але й практичне значіння, бо де-які хвороби лічать гіпнозом.

Гіпнотизм *гр.* – всі явища, що торкаються гіпнозу; відділ знання, який має всякі досліди в сфері гіпнотичних явищ.

Гіподром *гр.* – місце, де одбуваються скачки та гонки на конях.

Гіпотеза *гр.* – думка, гадка хоч і похожа на правду, але така, що мусить ще справдитися.

Гіпохондрія *гр.* – нервова хвороба, яка виявляється в тому, що людина, яка слабує на цю хворобу, завджи вишукує в собі ріжні неістнуючі хвороби.

Гістерія *гр.* – нервова хвороба переважно у жінок: надмірна чутливість, вразливість, розвинена уява, ненормальна діяльність почуття й психіки.

Гладіатори *гр.* – раби, яких у давні часи в римських цирках заставляли боротися між собою або з диким звіром для розваги публіки.

Глобус *лат.* – кругла велика куля, зроблена з паперу чи дерева, яка нагадує собою землю (часом і небо). На кулі цій показано гори, річки, долини та инше.

Гобелени *вл.* – коштовні французькі килими, на яких майстерно виткано картини відомих художників.

Гобой *фр.* – музичний духовий струмент, середній між флейтою і кларнетом у дві з половиною октави.

Гольфштрем *нім.* – дуже тепла течія в Антлантичному океані, що починається од берегів Америки, а кончається у берегів півночно східної Європи – з климатичного боку має велике значіння для зах. Європи.

Гомеопатія *гр.* – спосіб лікування, при якому слабій людині дають такі ліки, які викликають в організмові здорової людини симптоми тієї хвороби, яку треба гоїти. Особливість *г.* ще й та, що ліки дають в надзвичайно малих дозах, через віщо *гомеопатичну* дозу вважають за незвичайно малу.

Гонг *кит.* – індійський і китайський музичний мідний струмент, по формі ніби глибока кругла сковорода.

Гонор *лат.* – гордощі, самолюбство, не аби-яка повага до самого себе.

Гонорар *лат.* – платня за працю літературну, наукову чи художню.

Горельсф *фр.* – див. *Барельсф.*

Горізонт *фр.* – небосхил, обрій, де земля ніби сходиться з небом.

Гравюра *фр.* – 1) малюнок, вирізаний на металі, дереві чи камені; 2) одбиток на папері такого малюнка.

ГраMATика *гр.* – наука про мову: як треба слова вимовляти, писати та як речення із слів вязати.

Грамофон *гр.* – машина, що співає, грає, говорить, як жива людина.

Грам *фр.* – одиниця ваги французької метричної системи = $22\frac{1}{2}$ долям золотника.

Група *фр.* – купа, гурток, збірка людей або речей яких небудь.

Групувати *фр.* – гуртувати, розкладати на купки, гуртки, зявища, речі, людей.

Гуманізм *лат.* – людяність. Коли хто дбає, щоб усім людям було добре жити, то він гуманний; гуманні закони – такі закони, що обороняють людські права й добро.

Гумор *лат.* – посмішка, але не з серцем, а з доброї душі.

Д.

Дальтонізм *вл.* – хвороба на очі, через яку людина не може розрізняти деяких колірів.

Дамба *нім.* – насип штучно зроблена на березі річки чи моря, щоб не розмивало водою берега.

Дантист *фр.* – лікар на зуби.

Дарвінізм *вл.* – теорія натурального підбору природника Дарвина, яка ґрунтується на тому, що вищі форми тварин, рослин розвивались поволі з нижчих, поступово перетворюючись шляхом полового підбору, який є наслідком боротьби за існування і наслідування.

Дата *лат.* – час (день, місяць, рік), коли саме щось зроблено або щось сталося.

Датувати *лат.* – поставити *дату*.

Дашнакцутюн *вірм.* – назва вірменської соціал-революційної партії.

Дебати *фр.* – обміркування, сперечання за щось, напр., в парламенті обміркують та промовляють за або *проти* нового якогось закону, себ-то *дебатують*.

Дебет *лат.* – в рахункових книжках означає: борг, винне.

Дебют *фр.* – виступ когось в-перше перед публікою на якомусь полі діяльності; переважно відноситься до артистів та письменників.

Дебютувати – виступати в-перше перед публікою в театрі, на сцені, в літературі то-що.

Девіз *лат.* – коротке речення або напис на чому-нибудь, – напр.: у с.-р. партія має між іншими такий девіз: „земля і воля трудовому народові!“.

Дежурний *фр.* – той, що по черзі одбуває якісь обов'язки на протязі певного часу.

Дезертир *нім.* – салдат, що втік з війська.

Дезинфекція *лат.* – знищення різними способами й ліками зарази на одежі, в помешканні то-що.

Дезідерат *ісп.* – те, чого ми бажаємо, вимагаємо.

Дезорганізація *фр.-лат.* – нелад, безладдя, коли заведений порядок скасовано, а нового не введено.

Декаденство *фр.* – напрямок в сучасній літературі і в мистецтві, який визначається тим, що письменник пише так, як воно йому *здається*, хоча б воно й не було похоже на правду.

Декадент *фр.* – послідовник декаденства.

Декаметр *гр.* – міра довжини в 10 метрів.

Декан *лат.* – 1) титул старшого кардинала – єпископа у католиків; 2) голова факультета в університетах; він головує на факультетських зборах професорів і вибирається останніми з свого осередку.

Деклінація *лат.* – 1) зміна кінцівок слів по відмінках; 2) одхилення магнітної стрілки.

Деклямація *лат.* – виразне та розбірне читання, вимовляння.

Декларація *лат.* – 1) оповістка для відома загалу; 2) дипломатичне повідомлення про якусь важну річ або про умови, складені між кабінетами держав; 3) *декларація прав людини й громадянина* – відомий акт про рівність загальну, виданий французькими національними зборами в 1789 році.

Декольте *фр.* – таке жіноче вбрання, що залишає голими руки, шию та частину грудей.

Декорація *лат.* – 1) прикраса житла або якоїсь речі; 2) в театрі – всі сценарські приладдя, що дають можливість утворювати картину ніби дійсного життя.

Декрет *лат.* – указ, постанова верховної державної влади.

Делегат *лат.* – 1) посол, уповажнений, обраний громадою для того, щоб заступати та боронити права тих, хто його послав; 2) представник якоїсь установи, чи товариства на конгресі або з'їзді.

Делегація *лат.* – посольство, що складається з виборних людей, для оборони якихсь інтересів загалу.

Делікатний *фр.* – занадто чемний, дуже ввічливий, ніжний.

Дельта *гр.* – острівцець в формі трикутника між двома рукавами річки там, де впадає річка в море чи озеро.

Демагог *гр.* – ватажок народній у давніх Греків. У нас тепер демагогами обзивають ватажків простолуду.

Демагогія *гр.* – такий лад, коли державою чи краєм яким правлять демагоги, ватажки простолюду, хоч по закону мусить правити краєм увесь народ через своїх заступників.

Демаркаційна лінія *лат.* – взагалі погрянична лінія, а також та лінія, що розмежовує спірні землі сусідів або на певних умовах ту територію, на якій перебувають ворожі війська.

Демобілізація *фр.* – роспуск зайвого війська, коли припиняється війна.

Демократ *гр.* – людина, що обстоює права та волю народу, бореться за те, щоб було народовладство.

Демократія *гр.* – народовладство, – такий лад у державі, коли усі закони встановляє сам народ через своїх виборних.

Демократичний *гр.* – простий, такий як у простого люду; такий що дбає про добробут простих незаможних людей або усього народу, а не самих лишень панів.

Демократичні партії – такі партії є по всіх краях, де заведено конституцію, і мають вони не однакові назви. Головне, чого домагаються ці партії – щоб політична власть у державі була у руках усього народу та щоб усі були рівні і вільні.

Демон *гр.* – за поганських часів всякий дух взагалі, добрий або злий; за часів християнства – тільки злий: сатана, диявол, біс.

Демонстративний *лат.* – направлений до того, щоб очевидячки виявити певну думку з якогось приводу.

Демонстрація *лат.* – прилюдне виявлення своїх думок партією чи людиною з приводу якогось політичного питання. Партії виявляють часом демонстрацію тим, що не подають на зборах голосів своїх, гучно вітають значну якусь людину, ідуть по вулиці з прапорами, на яких написано, чого партія домагається та через віщо демонстрацію робить.

Деморалізація *лат.* – роспушта, попсовані звичаї; *деморалізована людина* – нечесна, негарна, незвичайна людина.

Денаціоналізація *лат.* – позбавлення народньої вдачі, усього того, чим людина звязана з тим чи іншим народом, або нацією.

Департамент *фр.* – 1) відділ у якій небудь вищій інституції держави, напр., департамент лісовий міністерства земельних справ; 2) у Франції та південній Америці департамент – частина краю, ніби наша губернія.

Депеша *фр.* – телеграма; лист, що посилається нарочито.

Депо *фр.* – осередок, місце, де складають всячину; склад.

Депозит *лат.* – рухоме майно, добро – особливо гроші та коштовні папери, що вкладають у державні або кредитні інституції для того, щоб згодом взяти назад, або призначають їх на щось, напр., на школу, лікарню, чи на сироту якого.

Депутат *лат.* – виборний, уповажнений заступник од гуртка, громади партії чи цілої виборчої округи, член парламента або сейму.

Депутація *лат.* – кілька виборних, яких виражає до когось громада чи інституція, щоб щось переказати, заявити, просити або домагатися.

Десант *лат.* – висадка війська з корабля на берег.

Десерт *фр.* – фрукти, варення і взагалі ласощі, що подають в кінці обіду чи вечері.

Деспотизм *гр.* – 1) необмежена влада одної особи в державі; 2) деспотизм може бути і в громаді, в сім'ї, коли одна людина заставляє себе слухатися та робити так, як вона велить.

Деспот *гр.* – самовладний, необмежений правитель.

Деспотичний *гр.* – самовладний; такий, що робить щось негаразд, маючи необмежену силу або владу.

Деструктивний *лат.* – руйнуючий.

Деталь *фр.* – частинка, подробиця якась, дрібниця.

Дефект *лат.* – хіба, вада, брак чогось.

Дефіцит *лат.* – недостача грошей.

Децентралізація *лат.* – такий лад державний, коли у всяких справах політичних та економічних не треба вдаватися *до центру*, осередку, а розв'язують їх дома, на місці, місцеві інституції та влади. Найкраща децентралізація буває тоді, коли окремі частини держави мають свою самоуправу.

Дивіденд *лат.* – частина зиску, процент за рік на грошовий пай, що покладено в якесь грошове товариство (акційне, позичкове, споживче та інше).

Дивізія *лат.* – військова адміністративна одиниця, що складається з кількох частин одного або декількох родів зброї: в піхоті звичайно буває 4 полки, в кавалерії 6 полків, у флоті 9 екіпажів та кілька дрібних суден.

Дидактика *гр.* – наука про всякі способи навчання, частина педагогіки.

Дизентерія *лат.* – різачка.

Диктатор *лат.* – особа, якій на час дається необмежену владу, – себ-то право над життям та смертю громадян тоді, як державі, на думку правителя, може статися лихо од ворогів з чужини або од колотнечі в середині держави.

Диктатура *лат.* – необмежена влада, яку правитель дав комусь на де який час.

Диктувати *фр.* – 1) читати щось в голос так, щоб хтось інший міг записувати; 2) робити наказ, або непохитно орудувати ким-небудь.

Дикція *лат.* – характерна особливість у вимові та в голосі.

Дилетант *лат.* – людина, що цікавиться якоюсь справою, щось чув про неї, але нічого ґрунтовного не знає.

Диліжанс *фр.* – громадський екіпаж; возять ним за гроші людей найбільше там, де немає залізниці.

Динарій *лат.* – за давніх часів у римлян була срібна й золота монета коло $\frac{1}{2}$ золотн. вагою.

Династія *гр.* – царський рід.

Дипломат *гр.* – людина, уповажена урядом на те, щоб виступати у всяких справах перед чужою державою; *дипломатом* також обзивають всяку хитру людину.

Дипломатичний *гр.* – такий, що належить до дипломатії; хитрий, напр., *дипломатична розмова* – не проста звичайна розмова, а з підступом.

Диплом *гр.* – 1) свідоцтво про скінчення курсу вищої школи (університету, академії то-що); 2) важні державні акти давніх часів.

Директор *лат.* – голова інституції (банку, школи то-що); також головний розпорядчик у важніших відділах державних установ.

Дирекція *лат.* – управа якої небудь установи.

Дисгармонія *гр.* – 1) нелад в чому небудь, напр., відсутність у музиці або в співові милозвучности; 2) невідповідність якоїсь, речі іншій або цілій групі інших річей.

Дисертація *лат.* – наукова праця на якусь тему, що пишуть по замовленню для того, щоб мати право викладати науку у вищих школах, або добути вищу ступінь вченого.

Дискусія *лат.* – суперечки, що виникають, коли обмірковується якась справа.

Дислокація *лат.* – розміщення війська в лагерьх, по квартирах і т. и.

Дисонанс *лат.* – недоладні, негармонійні згуки.

Диспозиція *лат.* – писане розпорядження війську про те, коли і яке воно має виконувати завдання.

Диспут *лат.* – вчена суперечка.

Дисципліна *лат.* – правила, яких треба слухатися та виконувати в товаристві, громаді, у школі, у війську та инш.

Дифузія *лат.* – фізичне явище, яке має ту прикмету, що ріжні матерії (гази і течучі м.) змішуються, не міняючи свого складу.

Дишкант *гр.* – найвищий людський голос або згук в музиці.

Діагноз *гр.* – 1) визначіння хвороби по ознаках її та дослідах над хворим; 2) в ботаниці і зоології всі значніші прикмети рослини чи тварини.

Діаграма *гр.* – пояснюючий рисунок, часто з числами, з якого дуже виразно можна бачити, як одбувались зміни в якійсь справі; *діаграмами* особливо часто користуються в статистиці та всяких галузях техніки.

Діалект *гр.* – та мова, якою говорять люди де-небудь (в якомусь повіті чи губернії), але трохи не так, як уживається її в письменстві, напр.: подільський діалект, гуцульський, холмський, а в письменстві уживають однієї *літературної української мови*.

Діалектологія *гр.* – наука про ріжні говірки чи одміни однієї якоїсь мови.

Діалог *гр.* – розмова двох або кількох людей.

Діамант *фр.* – 1) дорогоцінний камінь; те саме що й алмаз чи брилянт; 2) дуже дрібний друкарський шриффт.

Діаметр *гр.* – пряма лінія, що проходить через центр круга і ділить його на дві рівні частини.

Діана *лат.* – у давніх римлян дочка Юпитера й сестра Аполона; богиня місяця, полювання й лісів.

Діапазон *гр.* – 1) камертон; 2) широта згуків голоса чи струмента музичного, од самого нижчого до самого високого тона.

Дієз *гр.* – знак в нотах, який показує, що треба взяти вище на півтона ту ноту, перед якою стоїть дієз.

Дієта *гр.* – коли хворій людині можна їсти не все, а тільки таке, що їй не завадить.

До *лат.* – перша нота азбуки в музиці; найнижча нота в гамі.

Догма *гр.* – те, що в якійсь науці вважається за святу правду. Хто не хоче вірити такій догмі в церковній науці, того вважають за еретика і одлучають часом од церкви.

Дог *англ.* – дужа, велика собака англійської породи з широкою тупою мордою й коротким хвостом.

Доза *гр.* – міра ліків, які дають хворому тільки на один раз.

Документ *лат.* – папір, який про щось свідчить, доводить; усякий папір, що дано з якоїсь інституції, або од громади чи окремої особи, – напр., паспорт, вексель і т. и.

Док *англ.* – штучно зроблена протока чи басейн із шлюзами, де будують кораблі, судна, або роблять їм ремонт.

Доляр *англ.* – срібна монета в Спол. Амер. штатах; вартість її була коло 2 карб. по курсу, який був до 1915 року.

Домкрат *гол.* – машина для підняття грузів великої ваги.

Драма *гр.* – взагалі всякий поетичний твір, в якому змальовано якусь подію не в формі оповідання, а в самій дії учасників драми, яка здебільшого й призначається для вистави в театрі. Драма поділяється на три категорії: трагедію, комедію і власне *драму*; ця остання визначається тим, що зворушує людину своїми картинами і викликає у глядачів співчуття до героїв драми.

Дренаж *англ.* – осушка вохкого ґрунту трубами або рівчаками.

Дуалізм *лат.* – філософська система, яка допускає в житті існування двох першеоснов, – напр., ідею і матерію, добро й зло.

Дублікат *лат.* – другий чи третій список документу якого-небудь, що має таку силу, як і самий документ.

Дуель *фр.* – поєдинок.

Дует *ит.* – музична або вокальна песа для двох особ.

Душ *фр.* – приладдя для того, щоб обливатись водою з усіх боків так немов бризкалкою.

Е.

Е – музична нота, інакше називається *Мі*.

Евакуація *лат.* – коли спорожняють щось, напр., шпиталь чи лікарню од хворих чи покалічених; евакуація буває на війні, коли доводиться через наступ війська залишати свою місцевість і перебиратись в безпечне місце.

Еволюція *лат.* – 1) взагалі розвій повагом, поволі всього живого, що є на світі, а також і громадського устрою; 2) натуральний перехід од нижчого до вищого ступня розвитку, що ґрунтується на тих основах, які закладено в первісний зародок.

Еврика *гр.* – „найшов!“ – виклик який зробив ніби-то Архимед, коли знайшов гідростатичний закон.

Егоїзм *лат.* – самолюбство; в противність до нього – *альтруїзм*.

Егоїст *лат.* – людина, що думає тільки про самого себе та дбає про свою власну вигоду.

Едем жид. – земний рай, в якому жили перші люди до гріхопадіння; взагалі – місце втіхи.

Едикт *лат.* – указ або постанова верховної влади.

Еквілібрістика *лат.* – 1) особливий хист зберігати рівновагу тоді, коли тіло буває у всякому положенні; 2) в переносному значінні – уміння утримати рівновагу у всяких випадках життєвих.

Екзамен *лат.* – іспит, котрим мають на меті визначити, які мають знання і підготовку учні.

Екзекутор *лат.* – 1) особа, що має на своєму обов'язкові виконувати судові постанови; 2) в казенних установах особливий урядовець, що завідує господарською частиною та стежить за порядком зовнішнім в установі.

Екзекуція *лат.* – 1) взагалі виконання судового приговора; 2) публична кара, яку селяне звать „сікуцією“.

Екзема *гр.* – хвороба шкіри, мокрий лишай, що часто буває у золотушних, виснажених та сіфілітичних хворих.

Екземпляр *лат.* – 1) кожна окрема річ із числа однакових; 2) зразок тварини, рослини чи мінерала; окремий відбиток книжки, гравюри то-що.

Екзотичний *гр.* – чужоземний; напр., *екзотична* рослина це переважно тропічна рослина, перенесена в іншу країну до теплиці.

Екипаж *фр.* – 1) усякий повоз: каляса, бричка, віз, сані; 2) усі ті, що служать на кораблі.

Економисти *гр.* – вчені, що спеціально студіюють економічне життя народів.

Економія політична *гр.* – див. *Політична економія*.

Експерсія *лат.* – подорож кудись, щоб чогось навчитися та подивитися, або тільки щоб погуляти.

Експедиція *фр.* – похід військовий або інший який (напр., мандрівка для наукових дослідів); 2) відділ в редакції часопису, на почті, де розсилають усяку кореспонденцію або самі лишень газети чи журнали.

Експерімент *лат.* – спроба, яку часто роблять з науковою метою.

Експертиза *лат.* – дослід над якою небудь річчю чи справою гурта людей спеціалістів.

Експерт *лат.* – досвідчина людина, спеціаліст по якій небудь галузі знання чи техніки, якого запрошують брати участь в експертизі.

Експлоатація *фр.* – 1) визискування, себ-то добування яко мога більшого зиску з якогось підприємства; 2) розробка й використання яких небудь природніх багатств.

Експонат *лат.* – усе те, що виставляються на показ на виставці, напр.: на сільсько-господар. виставці, – зерно, городина, садовина, всяка добірна скотина – все це експонати.

Експонент *лат.* – той, що виставляє на виставці речі свого виробу.

Експорт *лат.* – 1) вивіз товарів за границю; 2) вся та кількість товарів за якийсь певний срок, що вивозять за границю; в противність до експорту – *імпорт*.

Експромт *лат.* – несподіванка; невеличкий вірш або промова, виголошені без попередньої підготовки.

Експропріяція *лат.* – коли примусом забирають у когось його добро (землю, хату, гроші) на якийсь час або на завжди, на користь громадянства або держави.

Екстенсивне господарство *лат.* – таке хазяйство, коли господарь мало прикладає до землі праці, але хоче як найбільшу користь з неї узяти; в противність до цього – *інтенсивне* господарство.

Ексцентричний *фр.* – той, що має різні центри; чудний, штукарь.

Елегія *гр.* – ліричний вірш, перейнятий сумним настроєм поета.

Електрика, або *електричність* *гр.* – така невидима сила в де яких речах, через яку вони притягають одна другу, або відпихають; електрика дає світло, іскрить або горить, немов щітка. Електрика збирається між іншим у повітрі, в хмарах і дає блискавку та грім; електрикою орудує телеграф, трамвай, де які залізниці і сила всяких фабрик та заводів.

Елемент *лат.* – частина чого небудь; дуже дрібні основні частинки, з яких складається або, краще, розкладається якась річ. Вчені доводять, що увесь світ і навіть повітря, в якому ми живемо та дихаємо, складається з невидимих елементів *атомів*.

Елементарний *лат.* – основний, самий початковий, простісінський.

Ельдорадо *ісп.* – казкова країна золота, про яку ходять оповідання від перших іспанських завойовників Америки; в переносному значінні – чарівна багата країна.

Емаль *фр.* – різного коліру ніби шкляна маса, якою покривають металеві речі, посуд, то-що.

Емансіпація *лат.* – у давніх римлян значило звільнитися од батьківської влади, а потім стало означати взагалі визволення од гніту та рабства.

Ембріологія *гр.* – наука про утворення зародку тварин і рослин на різних ступнях його розвитку.

Емигрант *лат.* – переселення з своєї країни в якусь іншу.

Емоція *лат.* – душевний рух, хвилювання.

Емпіризм *гр.* – в противність раціоналізму – такий принцип, по якому тільки не вважають за вірне та справедливе, що добуто спробою, досвідом.

Енергія *гр.* – сила, що заставляє людину працювати, бути жвавим; *людина енергійна* – жвава, рухлива людина.

Ентомологія *гр.* – частина зоології – наука про комах.

Ентузіазм *гр.* – велике захоплення якоюсь справою, що викликає незвичайну енергію, рух, жвавість.

Енциклопедія *гр.* – книжки, в яких зібрано до купи усе, що люде знають про всячину; збірка усяких відомостей про поодинокі справи, напр., енциклопедія сільсько-господарська, медична, історична та інші. Коли людина дуже знаюча, то про неї кажуть, що це – *ходяча енциклопедія*.

Епіграф *гр.* – 1) напис на якому небудь пам'ятникові; 2) думка або вираз, позичений звідкіля небудь та поставлений на початку писання на те, щоб знати було, що хоче автор сказати в своєму писанні.

Епідемія *гр.* – пошесна хвороба, яка в один час десь дуже пошириться межи людністю.

Епізод *гр.* – осібне оповідання в якомусь великому писанні, осібна подія серед інших подій.

Епілепсія *гр.* – падуча хвороба.

Епілог *гр.* – післяслово; кінець мови, оповідання, драми, події якої небудь.

Епітафія *гр.* – напис на памятнику на могилі.

Епітет *гр.* – слово, що означає якусь прикмету когось або чогось, – напр.: дівчина *пишна*, море *синє*, ніч *ясна*.

Епічний *гр.* – той, що відноситься до епосу або має епічний характер.

Епос *гр.* – такі писані й не писані часом дуже давні твори народні, що склав їх цілий народ, а не хто небудь один усім відомий, напр.: ті думи козацькі, пісні, казки, байки, що складено не однією людиною якоюсь, а народом.

Епоха *гр.* – доба, якийсь певний час (кілька або й багато літ), вславлений чи добре відомий якою небудь історичною подією.

Ерудиція *лат.* – вченість; глибокі знання в сфері якої небудь науки.

Ескадра *фр.* – гурт суден, кораблів військових під командою одного начальника.

Ескадрон *фр.* – кавалерійська рота, що складається з 100 – 120 верхівців.

Ескіз *фр.* – нарис художнього, літературного чи іншого якого твору.

Есперанто *вл.* – одна з штучних мов, яку утворено для вжитку всіх людей.

Естетика *гр.* – наука про красу ту, що ми бачимо в природі круг себе і ту, що сами витворяємо, приклавши умілости, – напр., гарні малюнки, добрий спів, гарна музика – все це джерело естетики.

Естетичний *гр.* – той, що відноситься до естетики; дуже гарний, прекрасний.

Етика *гр.* – наука про моральне – про те, що є в житті найбільше благо.

Етимологія *гр.* – частина граматики, що розглядає утворення слів: їх значіння, од якого коріню повстають слова, як вони в мові людській та на письмі одміняються і т. и.

Етнографія *гр.* – народознавство; наука про звичаї та особливість у всяких народів та племен.

Етнологія *гр.* – близьке до того, що й *етнографія*, – наука про звичаї народні, про те звідкіля вони пішли та чому витворились різні звичаї у всяких народів.

Етюд *фр.* – у малярів – це начерк малюнка; у письменників – начерк писання.

Ешафот *фр.* – дерев'яний поміст, на якому прилюдно карають на смерть людину.

Є.

Євнух *гр.* – 1) доглядач гарема у мусульман; 2) взагалі вихолощена людина.

Єзуїти *вл.* – католицькі ченці, які думають, що можна щось найганебніше заподіяти, аби воно було для слави Божої; єзуїтами звуть взагалі хитрих, несовісних людей.

Слей *гр.* – оливкове масло, що вживають для ріжних обрядів у церковній службі.

Єпархія *гр.* – округа, в якій справами церковними порядкує єпископ (архиєрей).

Єралаш *тюрк.* – безладдя, гамір.

Єресь *гр.* – таке збочення здебільшого від пануючої віри, яке ґрунтовно міняє ту віру.

Єретик *гр.* – той, хто вірує не так, як вчать попи найдужчої віри в краю або в державі.

Єроґліфи *гр.* – 1) символічні знакі у давніх єгиптян, які вони вживали замість літер; 2) дуже нерозбірне писання.

Єфрейтор *нім.* – військовий чин, середній між рядовим салдатом і унтер-офіцером.

Ж.

Жалюзі *фр.* – віконниці з пристроєм для регулювання та пропускання світу в кімнати.

Жаргон *фр.* – 1) зіпсоване місцеве наріччя; 2) штучний, умовний язик злодіїв або інших якихсь злочинців.

Желатин *фр.* – клей, добутий через варку кісток, риб'ячої луски, мязів то-що. Вживається для прозорих лаків, зклейки фарфора, на кухні і т. и.

Жерці – так звали людей, які у давніх народів нехристиянських мали на обов'язку правити службу.

Журнал *фр.* – 1) книжка, де записується всякі важніші справи; 2) книжки, що з'являються на світ певного часу: щомісяця, що тижня або два тижні.

З.

Забалотувати *гр.-фр.* – одкинути чию небудь кандидатуру або яку-небудь пропозицію.

Забастовка – припинення роботи робітниками чи служачими на те, щоб добитись більшої платні, зменшення роботи чи поліпшення умов праці.

Задруга *серб.* – громада в південно-славянських землях.

Заля *нім.* – 1) велика прийомна кімната; 2) велике помешкання для вечірок, вистав, концертів і т. и.

Замша *нім.* – гарно вироблена шкура з лося або оленя.

Зевес, Зевс *гр.* – найголовніше божество давніх греків; батько неба і землі, над богами бог.

Зеніт *ар.* – 1) вищий пункт на небі, просто над нашою головою; 2) верх, вершок, найвища міра, – напр., в зеніті слави, сили, на вершку слави, сили.

Зефир *гр.* – 1) західний вітер в грецькій мифології; 2) бог західного вітру; пізніше, в поезії – тихий вітрець; 3) кращий сорт м'якої овечої шерсти; 4) тонка шерстяна матерія.

Зигзаг *фр.* – ламана лінія, ніби на взірєць літери М.

Зона *гр.* – 1) пояс, частина земної кулі між двома паралельними кругами з якимсь певним кліматом, фауною та флорою; 2) взагалі смуга землі.

Зонтик *нім.* – приладдя з круглого куска матерії і палиці для захисту од дощу або сонця.

Зообіологія *гр.* – наука про життя тварів.

Зоогеографія *гр.* – наука про географічне поширення тварів.

Зоологія *гр.* – наука про животину всяку.

Зреформувати *лат.* – поробити зміни, реформи.

I.

Ігнорувати *лат.* – не звертати уваги, не вважати.

Ідеал *гр.* – те, до чого людина простусе; те найкраще, бажане, про що ми можемо тільки мріяти, до чого хочемо наблизитися, чого домагаємося, але ніяк не досягнемо.

Ідеалізм *гр.* – 1) протилежний реалізму та матеріалізму філософський світогляд, який вважає, що все справді істнує належить духу, а не матерії, і що все що ми бачимо істнує тільки у нашій уяві; 2) коли про щось говориться або малюється не так, як воно справді є, а в кращому світлі, гарніше, приємніше.

Ідеальний *гр.* – 1) такий, якого можемо тільки собі уявити; 2) недосяжний, нездійснимий; 3) протилежний матеріальному.

Ідентичний *лат.* – тотожний, такий самий, однаковісінкий.

Ідея *гр.* – 1) гадка, поняття про якусь річ; 2) думка, уява; 3) основна думка якогось твору.

Ідилія *гр.* – малюнок чи писання, де дотепно змальовано просте, спокійне життя сільського люду.

Ідіот *гр.* – людина з дуже обмеженими розумовими здібностями.

Ізолювати *лат.* – відокремлювати, розлучати.

Ізотерми *гр.* – лінії, що проводять на мапах через місця земної кулі, де середня температура однакова.

Ізотерм *гр.* – лінії, проведені на мапі, що показують однакову середню температуру літа.

Ізохімени *гр.* – лінії, що сполучають на мапі місця, де однакова середня температура зими.

Ілюзія *лат.* – омана, коли ми щось уявляємо собі не таким, як воно є в дійсности.

Ілюзорний *лат.* – такий, що не відповідає дійсности.

Ілюмінація *лат.* – освітлення свічками, лихтарями та иншим світлом улиць, домів, коли щось урочисто святкують – якийсь славетний день чи важливу подію.

Ілюстрація *лат.* – 1) малюнок, уміщений в книзі, часопису чи чомусь иншому для пояснення тексту; 2) приклад, який з життя докинаний оповідачем в оповіданні.

Ілоти *гр.* – 1) раби в давній Спарті (у греків); 2) покривджені люди, що не мають ніяких прав.

Імбирь *нім.* – тропична рослина, коріння якої вживають як приправу до страви, горілки то-що.

Іміграція *лат.* – як люде переселяються куди в далеку сторону, то це буде *еміграція*, а коли доставляються на нові місця – *іміграція*, – напр.: еміграція з Полтавщини, іміграція в Америку.

Імператор *лат.* – 1) колись у давніх римлян звали так отамана, військового начальника; 2) титул державців (королів).

Імперіалізм *гр.* – 1) такий державний лад, коли панує не закон, а самоволя правителя, який обпірається на військо; 2) політика, яка намагається поширити колоніальні землі держави та підсилити свою військовою могутність і значіння в міжнародних справах.

Імпонувати *лат.* – так поводитися, щоб люде поважали або боялися.

Імпортувати *лат.-нім.* – ввозити чужоземні товари.

Імпорт *лат.* – ввоз товарів з чужих країв, напр., *імпорт* хліборобських машин з Німеччини на Україну.

Імпровізувати *лат.-нім.* – проказати вірші, виголосити промову, чи програти щось музичне без всякої підготовки (по натхненню).

Імпульс *лат.* – те, що викликає активність, примушує до руху, до роботи якоїсь, напр.: світова війна дала імпульс визвольному національному рухові серед пригнічених націй.

Інвалід *лат.* – салдат чи взагалі людина, не спроможна служити та працювати через старі літа, хворобу, каліцтво.

Інвентар *лат.* – список річей якогось підприємства чи господарства, де показано, що коштує кожна річ. Інвентар буває живий і мертвий; живий інвентар – коні, скотина та ин., мертвий – усяке знаряддя господарське.

Індивід *лат.* – сама по собі якась людина чи поодинокі якість створіння: тварина, рослина то-що.

Індивідуальний *лат.* – особистий, властивий якій небудь одній людині чи іншому створінню якому.

Індивергентний *лат.* – байдужий до всього чи до якоїсь справи.

Індосант *ім.* – особа, що переводить вексель на когось другого.

Індосат *ім.* – особа, на ім'я якої переводять вексель.

Індульгенція *лат.* – відпустка, прощення гріхів за гроші, водилося в давніші часи, найбільше в католицькій церкві.

Індустрія *лат.* – промисловість.

Інертний *лат.* – млявий, мало активний, бездіяльний.

Інерція *лат.* – 1) недіяльність, нерухомість. *Інерція* визначається тим, що коли поставити щось, то воно так і стоятиме нерухомо, або коли попхнути щось, то воно котитиметься аж поки щось не спинить його; 2) робити *по інерції* – виявляти акцію механічно без участі волі й свідомости.

Інженер *фр.* – людина, що здобула спеціальну вищу технічну освіту.

Ініціал *лат.* – початкова літера ім'я або прізвища.

Ініціатива *лат.* – найперша думка про те, щоб розпочати якусь справу; первочин.

Ініціатор *лат.* – людина, що перша надумала розпочати якусь справу.

Інквізиція *лат.* – духовний суд минулих часів у католиків для еретиків, що визначався великою жорстокістю: людей мордували, замуровували, карали на смерть, вигадуючи найлютіші муки.

Інкогніто *лат.* – значить „потайки“, не виявляючи свого прізвища.

Інкрімінувати *лат.-нім.* – обвинувачувати.

Інкубатор *лат.* – такий апарат, в якому штучно, без квочки, виводяться курчата.

Інкубаційний період *лат.* – в медицині так зветься той час слабування, коли ще не виявилось ніяких ознак, щоб можна було довідатись, на яку саме хворобу слабує хорий.

Інсинуація *лат.* – недоброросівське, злісне освітлення думок та вчинків свого супротивника в такому дусі, щоб йому можна було нашкодити.

Інспектор *лат.* – 1) людина, що доглядає за якоюсь інституцією, – напр., шкільний інспектор, фабричний, податний і т. д.

Інспирація *лат.* – 1) втягування в себе воздуха; 2) накидання людині яких небудь думок, поглядів, що засвоюються без самостійного поривання до того, щоб розуміти все оточення.

Інстанція *лат.* – кожне урядове місце чи урядова власть; справа якась од нижчого урядовця, або, як кажуть, з *нижчої інстанції*, переходить у вищу інстанцію, до вищого начальства.

Інстинкт *лат.* – несвідоме, проти волі, чуття у тварів робити те, що їм може бути на користь; тим-то кожна тварина має *інстинкт* обороняти себе і свій рід од всього шкодливого.

Інстинктовний *лат.* – несвідомий, такий, що ґрунтується на інстинкті.

Інститут *лат.* – 1) вища школа для спеціальної підготовки інженерів, лісничих, агрономів, технологів; 2) якась інституція, найбільше наукова.

Інституція *лат.* – установа якась: суд, школа, також закон, звичай якийсь, – напр., весілля – це дуже давня інституція народня.

Інструкція *лат.* – наказ чи порада, де все докладно списано, що і як треба робити.

Інсургент *лат.* – повстанець, бунтарь.

Інтелект *лат.* – розумові здібности.

Інтелігент *лат.* – більш-менш розвинена та освічена людина.

Інтелігенція *лат.* – розумні освічені люде; вони беруть велику участь в культурній роботі, дбаючи про розвиток та краще життя народу.

Інтенсивність *лат.* – напруженість; внутрішня сила, енергія.

Інтенсивне господарство – таке господарство, до якого вкладається чимало праці та коштів; в такому хазяйстві коло землі ходять як найлучче, та за те вона дає найбільшу користь; в протівність до цього – *екстенсивне господарство*.

Інтерв'ю *англ.* – розмова газетярських дописувачів з державними або громадськими діячами; в розмові допитуються про щось цікаве та важне і подають свої розмови в газетах.

Інтерес *фр.* – вигóда, користь, зиск.

Інтернаціональний *іт.* – міжнародній, світовий.

Інтерпеляція *лат.* – запитання, яке робить хто-небудь з членів парламента урядові з приводу якогось вчинку або події.

Інтимний *фр.* – дуже близький до когось, дуже приязний.

Інтонанція *лат.* – згуковий відтінок вимови, напр., коли щось вимовляється, читається або співається то вищим, то нижчим голосом, або з притиском на окремих наголосах.

Інтрига *фр.* – 1) підкопування – коли хтось комусь хоче нашкодити, але потай, щоб мало хто знав; 2) завязка дії в драматичних і взагалі белетристичних творах; 3) любовний звязок.

Інтригувати *фр.* – провадити інтриги; навмисне викликати зацікавлення та здогади.

Інтродукція *лат.* – 1) вступ; 2) невеличка музична п'єса, яку грають перше ніж почати якусь більшу річ.

Інтуїтивний *лат.* – див. *Інтуїція*.

Інтуїція *лат.* – коли безпосередньо, не роблючи логичних виводів, наперед вбачають чи визнають щось істинне, справжнє, морально добре або прекрасне.

Інфантерія *ісп.* – піхота, піше військо.

Інфекція *лат.* – зараза; передача від одного організма до другого хвороби, що виникає через мікроби.

Інфлуєнца *іт.* – запалення бронхів; хвороба інфекційного характеру.

Інформаційний *лат.* – справочний.

Інформатор *лат.* – той, що подає звістки, новини всякі; репортьор.

Інформація *лат.* – 1) порада; 2) звістка про новини.

Інцидент *лат.* – випадок; якась несподівана пригода або подія.

Іронія *гр.* – тонка, уїдлива посмішка, коли людину обзивають не тим, чим вона є справді.

Іррегулярний *лат.* – не вивчений, не правильний. *Іррегулярне* буває військо – не готове до бою, не вимоштруване.

Іритуватися *лат.* – дуже гніватися, сердитися.

Іслам *ар.* – див. *Мусульманство*.

Істерія *гр.* – див. *Гістерія*.

К.

Кабель *гол.* – 1) підводний або закопаний в землю електричний провід телеграфний або телефонний; 2) віршовка коло великого якоря на кораблі.

Кабінет *фр.* – 1) кімната для письменницької чи канцелярської роботи; 2) кімната для схованки книг, цінних художніх річей, колекцій, струментів то-що; 3) *кабінет* складають усі міністри в конституційній державі.

Каботаж *фр.* – плавба на суднах по над берегом.

Кабріолет *фр.* – біда, легенька каляса на двоє коліс для одного коня.

Кавалерист *фр.* – салдат, що служить у кінниці.

Кавалерія *фр.* – кінниця.

Кадет *фр.* – 1) вихованець середньої військової школи; 2) скорочена назва члена московської конституційно-демократичної партії.

Кадріль *фр.* – французький танець, що виконують одночасно кілька пар (не менше двох) і в якому кожні дві пари, що стоять одна проти другої, складають ніби одно ціле.

Кадр *фр.* – кількість війська чи окремої, частини його в мирні часи.

Казарма *нім.* – будинок для великого числа людей – робітників, салдатів та инш.

Казеїн *лат.* – білок в молоці, з якого утворюється сир, коли молоко закисає.

Каземат *фр.* – темна хата в кріпості або в тюрмі, куди садовлять дуже важних злочинців.

Калейдоскоп *гр.* – 1) оптичне приладдя в формі труби, в якій в середині є 3 зеркала, що ребрами торкаються, одно другого, з різнокольоровими камінцями; коли крутити трубку, тоді видко дуже гарні узорі; 2) швидка зміна всяких вражінь.

Каліграфічний *гр.* – красиво и чисто написаний.

Каліграф *гр.* – той, що гарно пише.

Камарілья *исп.* – гурток близьких коло якогось державця, які потайки впливають на державні справи.

Камера *лат.* – помешкання, окрема кімната, напр.: камера мирового судді, камера дезінфекційна (де нищать заразу); камера *фотографічна* – скринька, приладдя, яким здійсмають фотографії.

Камердинер *нім.* – прислужник.

Камертон *лат.* – струмент, немов вилка із сталі, який видає з себе постійно однаковий згук, тон.

Кампанія *фр.* – 1) час, який тягнеться війна од початку до закінчення; 2) боротьба, частіше ідейна, громадських партій; між собою, особливо під час виборів.

Камфора *лат.* – кристалична смола без коліру, що добувається з камфорного, дерева; вживається в медицині, од молі, в пиротехниці то-що.

Канал *фр.* – глибокий та широкий рів з водою штучно зроблений для сполучення річок, озер, моря і ин.

Каналізація *фр.* – система труб, що прокладають під землею в городах для того, щоб спускати всяку нечисть, помії, людський, послід, то-що.

Кандидат *лат.* – 1) той, кого, вважають за достойного, щоб настановити або вибрати на посаду якусь; 2) особа, що має заступити другого когось на посаді.

Канібал *исп.* – 1) мешканець Караїбських островів; 2) людодід; 3) жорстока людина.

Канонада *фр.* – довга стрілянина з гармат.

Канонічний *гр.* – те, що відноситься до канона, згідний з церковними законами.

Канон *гр.* – 1) правила и постанови апостольських та вселенських соборів що до церковного устрою; 2) збірка церковних книг.

Канталупа *фр.* – сорт ароматичних динь.

Кантата *лат.* – вокальна п'еса, що складається з кількох частин, речитативів, арій, то-що, із акомпаніментом оркестра.

Кантон *фр.* – у Франції – щось немов наша волость, у Швейцарії – окрема республіка (невеличка держава з яких складається швейцарська державна спілка).

Кантор *лат.* – учитель церковного співу.

Канцлер *лат.* – найстарший міністер (міністер-президент); у Німеччині канцлер – єдиний міністер, що відповідає перед парламентом.

Каолин *кит.* – чиста біла глина, з якої виробляють фарфоровий посуд.

Капела *лат.* – хор з співаків або музикантів.

Капельдинер *нім.* – служник при театрі.

Капельмейстер *нім.* – керувачий хором співаків або оркестром.

Капітал *фр.* – крім грошей, усе те, що потрібно для продукції: гроші, сировий матеріал, машини, будинки; капітал буває *постоянний* (машини, будинки) і *оборотний* (сировий матеріал, гроші).

Капіталізм *фр.* – такий лад народнього господарства, при якому суспільство поділяється на два ворожих табори: невеличкий клас капіталістів, що прибрали до своїх рук всі засоби та знаряддя продукції, і клас найманих робітників всіх родів праці, що продають капіталісту свою робочу силу, єдине, що мають.

Капіталізація *фр.* – коли добро якесь, машини, струмент усякий та інше переводиться на гроші.

Капіталіст *фр.* – дуже заможна людина, багатир; в хліборобстві та у фабричній справі капіталіст бере участь тільки тим, що дає гроші; працюють за нього робітники, але їм платиться не все те, що вони заробляють хазяїнові, а тільки частину того, а решта їхнього заробітку зостається капіталістові.

Капігуляція *лат.* – умова з ворогом про те, щоб віддати йому військо або кріпость.

Капрал *фр.* – молодший ун.-офіцер в німецькій, французькій та італ. арміях.

Каприз *фр.* – примхи, свавільність.

Карантин *лат.* – такі санітарні установи на гряниці держави або на гряниці округи якої, де людей передержують якийсь час, щоб не розвозили хвороби.

Караул *тур.* – варта.

Кардинал *лат.* – висока духовна особа в католицькій церкві, після папи римського найвища од усіх католицьких єпископів та архиєпископів.

Кардинальний *лат.* – ґрунтовний, основний, головніщий.

Кар'єра *фр.* – удача на службі або в громадському житті.

Кар'єрист *фр.* – людина, що шукає успіху на службі та бажає швидко вислужитися.

Карета *ит.* – така коляса, закрита з усіх боків, з вікнами.

Карикатура *ит.* – малюнок (в писанні, скульптурі, малярстві), де смішно когось або щось виставлено.

Кармазин *ар.* – тонка, яскраво-червона тканина.

Картель *фр.* – 1) союз або спілка промисловців, що мають на меті регулювати збут та продукцію товарів і тим самим зменшувати конкуренцію між окремими

підприємствами; картелі одночасно провадять боротьбу і з робітничим рухом; 2) спілка кількох політичних партій під час виборів.

Картон *фр.* – товстий папер всякого коліру й добротности, який вживають на палітурки, різні коробки і т. и.

Карцер *лат.* – місце, куди замикають за якісь провини арестантів, салдат, школярів.

Каса *ит.* – 1) скриня або шафа на гроші; 2) гроші готівкою, що десь зберігаються; 3) місце, де приймають та дають гроші.

Кассація *фр.* – одміна судового присуду, як що постановлено його не так, як слід по закону.

Каста *порт.* – стан людей, гостро обмежований од інших станів і такий, що нікого стороннього до себе не приймає.

Кастрат *лат.* – див. *Євнух*.

Кастрюля *фр.* – мідний, емальований чавунний і т. и. посуд для варки страви.

Катакомби *гр.* – кладовища під землею, в печерах.

Каталепсія *гр.* – така хвороба мозку, що викликає втрату свідомости і чуття; трапляється від переляку, істеричних припадків та при де-яких псіхичних хворобах.

Каталог *гр.* – спис яких небудь речей, найбільше спис книжок.

Катастрофа *гр.* – важлива подія; з сумним кінцем; переворот в житті цілого суспільства або окремої людини.

Катафалк *ит.* – 1) таке підвищене місце у церкві, на якому ставлять гроб з покійником; 2) коляска, на якій перевозять покійників на кладовище.

Категорія *гр.* – поділ, відділ, сорт; похожі частини якогось гурту чи групи.

Категоричний *гр.* – рішучий.

Катедра *гр.* – епархія або город, де живе єпископ; 2) високий столик на підвищенню в церкві або в школі, біля якого стоячи або сидячи промовляють; 3) посада професорська у вищій школі.

Катетер *гр.* – струмент, що уявляє собою тоненьку металичну або каучукову трубку, якою роблять досліди або випорожняють мочевий пузирь.

Катехизис *гр.* – підручник, в якому викладається якусь науку (найбільше про віру) таким способом, що спершу стоїть запитання, а тоді відповідь на нього.

Каучук – резина, перероблена каучукова смола, яку добувають з каучукового дерева; каучук вживають для різних виробів: одежі, струментів, дитячих цяцьок, сосок і т. и.

Кашне *фр.* – хустка, якою закривають шию в-зімку, щоб не простудитись.

Каюта *гол.* – окрема кімната на пароплаві для капітана, подорожніх то-що.

Кваліфікація *лат.* – визначіння чогось через якісь певні ознаки, характеристика.

Квартал *лат.* – 1) забудований домами 4-х кутний участок землі у місті; 2) частина вулиці од одного перехрестя до другого.

Квартет *лат.* – 1) музичний твір для 4-х голосів або 4-х струментів; 2) чотири виконавці такої п'єси.

Кворум *лат.* – число членів на зборах громадських установ (земських зборів, міської думи, парламенту то-що); потрібне для того, щоб постанови таких зборів вважались законними.

Керамика *гр.* – ганчарне виробництво, а також художні вироби з різних сортів глини.

Кефир *тат.* – особливим способом виготовлене питво з коров'ячого молока.

Килограм *гр.-фр.* – міра ваги у французів, що складається з 1000 грамів = коло $2\frac{1}{2}$ хун.

Килолітр – тисяча літрів = 81 ведрю.

Километр – міра довжини у французів, трохи менше верстви (469 саж.).

Кипарис *гр.* – вічно-зелене, високе, струнке дерево красивої пірамідальної форми; росте в теплих краях.

Китель *нім.* – літня куртка з холстини військового крою.

Кишмиш *перс.* – 1) особливий сорт дрібного солодкого винограду без зерняток; 2) ізюм, виготовлений з такого винограду.

Кінематограф *гр.* – театр живої фотографії; фотографічний апарат робить цілий ряд послідовних знімків на целюлойдній ленті з фігур, що рухаються; перепускаючи ту ленту із знімками через чарівний лихтарь, мають на полотні (екрані) живу фотографію.

Кіоск *тур.* – легенька будівля на стовпах, здебільшого в місті на вулицях, а часом і в великих громадських будинках; в кіосках продають різні речі: фрукти, цукерки, тютюн, книжки і т. и.

Клавиша *лат.* – в кожному клавишному музичному струменті (піаніно, фісгармонія), а також і на пишущій машині є такі брусочки, по яких надавлюють пальцями, щоб струмент давав звуки або друкував літери.

Клавіатура *лат.* – система клавишів в музичному струменті.

Клапан *нім.* – таке приладдя чи покриття, що автоматично відкривається й закривається.

Кларнет *іт.* – музичний духовий струмент; має форму циліндричної трубки.

Клас *лат.* – 1) гурт дітей, що вчаться цілий рік разом одних наук, – тому й школи бувають однокласові, двохкласові і т. д.; 2) гурт людей одного достатку; часом в одному стані (напр., серед селян) може бути кілька класів людей: заможніх (дуків-багатирів), середніх господарів і бідноти, голоти – *пролетаріїв*.

Класифікація *лат.* – поділ чогось на класи (гуртки, групи, категорії) або відділи, – напр., розкладають по сортах якесь зерно, рослини, каміння та інше.

Класицизм *лат.* – така система просвіти, коли в школах середніх або й вищих вважають за найважливіше та найбільше вчать давніх мов – латинської та грецької, а не тих наук, яких людям найбільше потрібно.

Класовий *лат.* – той, що відноситься до якого небудь класу.

Клептоманія *гр.* – особливого роду хвороба, яка виявляється в нестримному бажанні щось украсти; на цю хворобу слабують цілком заможні й чесні люди і навіть малі діти.

Клерикалізм *лат.* – світогляд, що вважає політичним ідеалом панування та авторитет церкви в католических країнах над цивільною владою.

Клерикал *лат.* – прихильний до духовної влади або клерикалізму.

Клівер *гол.* – трикутний парус, (по нашому – косяк), що чіпляють в передній частині судна або човна.

Клімат *гр.* – погода, що постійно буває в якому місці, напр.: у південних краях теплий клімат, а у північних – холодний; буває здоровий клімат; шкідливий для здоров'я.

Клініка *гр.* – 1) галузь лікарської науки, що провадить навчання практичної медицини; 2) лікарня при університеті, де вчать практичної медицини на хворих.

Кліше *фр.* – дошка дерев'яна, мідна, стальна та ін., на якій вирізано або вигравіровано якогось малюнка, що призначено для друкування на машині друкарській.

Клієнт *лат.* – 1) особа, що довірила вести свої справи нотарю, адвокату то-що; 2) клієнтами якоїсь фірми зуть всіх тих що купують або замовляють щось у тієї фірми; 3) у давніх римлян людина, що мала собі захист у якоїсь людини вищого стану – патрона.

Клоака *лат.* – 1) підземні труби, що прокладають по улицах, для спуску всякої нечисти; 2) у птахів та в деяких живородящих тварів половий проход, в який мають вихід мочевий та заднепроходний канали.

Клуб *англ.* – товариство, членами якого здебільшого бувають люди одного стану, класа чи професії; члени клубу збираються в певному місці або для розваги, забавки, бесід, або з науковою, професійною чи політичною метою; за революційних часів клуби відігравали видатну роль.

Клумба *нім.* – грядка квіток.

Коаліція *лат.* – спілка держав або політичних партій для того, щоб гуртом чогось досягти.

Коаліційний *лат.* – спілковий; складений із заступників різних партій.

Кодекс *лат.* – збірка законів, правил, постанов.

Койка *нім.* – 1) постіль на кораблі з полотна, яке підвішують до чогось ніби колыску; 2) взагалі ліжко без спинки.

Кокарда *фр.* – металевий круглий або довгастокруглий значок державних кольорів на картузах чи шапках у офіцерів та урядовців.

Кокетка *фр.* – жінщина, що дбає про те аби подобатись мужчинам.

Коклюш *фр.* – пошестна хвороба (кашель), переважно буває у дітей.

Кокон *фр.* – мішечок з паутинових ниток, в який себе заховує гусень деяких метеликів перед тим, як вона повертається в лялечки.

Колізей *лат.* – відомий в давньому Римі амфітеатр, руїни якого збереглись і до сього часу; містив в собі до 90000 глядачів; збудовано його за Веспасіяна і Тита у 80 році після Р. Х.

Колегія *лат.* – 1) інституція, в якій члени мають однакові права і всякі справи вирішують більшістю голосів; 2) школа, де школярі разом і вчать і живуть.

Колегіяльний *лат.* – товариський, гуртовий.

Колективізм *лат.* – соціальна наука, яка вчить, так само як і комунізм, що земля та капітал повинні бути не власністю одної якоїсь особи, як тепер, а належати усій громаді або робітничим товариствам – *асоціаціям* – і тільки те що споживає кожна людина може бути власністю її самої.

Колективний *лат.* – збірний, гуртовий, напр., колективне прохання до когось подано не однією людиною, а підписано кількома або великим гуртом людей.

Колекція *лат.* – збірка річей одного сорту, напр.: колекція писанок, давніх грошей та інше.

Колонізація *фр.* – заселення, займанщина якихось земель.

Колонист *фр.* – переселець з іншого місця або з чужої держави. У нас колонисти – німці, чехи та інші пересельці із заграниці.

Колонія *лат.* – 1) заселення людьми культурної держави країни малолюдної та малокультурної; 2) далека, десь за морем, земля, що належить якій небудь державі; 3) громада представників якоїсь національності в чужому місті.

Колона *лат.* – циліндрової форми підпора або такої форми прикраса в будинках.

Колоратура *лат.* – у співові означає прикрасу мелодії, що виявляється в ефектному підвищенні цілого ряду тонів; такими ефектами співак виявляв уміння володіти своїм голосом.

Колорит *лат.* – вірна передача в малюванні натурального коліру річей і самих найтончих його відтінків.

Колосальний *гр.* – величезний.

Комбінація *лат.* – 1) обставини; 2) обміркований, як слід, план, як зробити щось найкраще.

Комедія *гр.* – така п'єса виставлена в театрі або надрукована книжкою, в якій смішно змальовано негарних або смішних людей, негарні або смішні вчинки, але так, що це викликає сміх, а не огиду або гнів.

Комендант *фр.* – начальник фортеці, гарнізона.

Комерсант *лат.* – той, хто робить комерцію, має торгівлю.

Комерція *лат.* – велика торгівля; торговельні обороти.

Комета *гр.* – хвостате світило, що з'являється часом на небі.

Комик *гр.* – 1) автор комедій; 2) артист на смішних ролях; 3) смішна людина.

Комісар *лат.* – 1) уповноважений від уряду доглядати або розпоряджатись в якійсь справі; 2) уповноважений представник конвента, якого послали у Франції в провінцію, під час революції 1793 р. для набору рекрутів та вишукування людей, що йшли проти уряду.

Комісаріят *лат.* – 1) державна установа, на чолі якої настановлено уповноважену особу; 2) поліцейський участок у Франції.

Комісіонер *фр.* – 1) посередник, який допомагає комусь щось купити чи продати за певний відсоток; 2) людина що виконує всякі торговельні доручення за якусь умовну платню.

Комісія *лат.* – 1) доручення; 2) купівля та продаж товарів по дорученню третьої особи; 3) гурт виборних для розгляду або обміркування якоїсь спеціальної справи; 4) платня за виконання якогось доручення.

Комітет *лат.* – збір людей, виборних чи настановлених якоюсь владою на те, щоб обміркувати якісь накази та заходи або порадкувати якимись справами.

Компас *фр.* – такий прилад, що показує усі чотири сторони світа; це кругленька металюва скринька, в якій в середині повертається намагнітована стрілка, і один кінець її постійно показує на північ, а другий на південь.

Компетентний *лат.* – тямущий в чомусь, знаючий.

Компілятивний *лат.* – той, що має характер компіляції.

Компіляція *лат.* – писання не з власного розуму, а напозичане з чужих писаннів, напр., коли книжку яку чи статтю написано на підставі інших книг чи статей.

Комплект *лат.* – повне число людей чи речей яких, скільки десь їх повинно бути, напр., комплект газети за рік – усі числа, скільки їх було за рік.

Комплектувати *лат.* – добірати, постачати до комплекту.

Комплімент *фр.* – особлива чемність чи ввічливість, що часом переходить в підлещування.

Композитор *лат.* – людина, що компонує музичні твори.

Композиція *лат.* – 1) музичний твір; здібність виявляти в згуках настрої душі. Під *теорією к.* розуміють теорію *гармонії*, се-б-то всі ті знання в цілому, які потрібні для того, щоб писати музичні твори; 2) в техніці – сплави з різних металів, як, напр., *нейзільбер*.

Компонувати *лат.* – складати, творити, робити.

Компот *лат.* – узвар; страва з фруктів та ягод із цукром.

Компрес *лат.* – складений кусок полотна, змочений водою, що прикладають до болючого місця.

Компромис *лат.* – коли дві сторони, провадячи якусь суперечку, поступаються трохи в своїх думках і таким чином приходять до згоди – компромісу.

Компромітувати *фр.-нім.* – славу робити, шкодити, намовляючи на когось щось лихе.

Комуна *лат.* – громада або гурт людей, що живе комуністичним життям.

Комунізм *лат.* – соціальна наука про те, що не повинно бути у поодинокій людини ніякої власности, а все мусить належати державі або окремим самостійним громадам, і всі громадяне повинні мати однакові достатки. *Комунізм* – наука близька до *колективізму* та *соціалізму*, але колективізм дозволяє, щоб була приватна власність на те, що споживає людина, а соціалізм – вимагає, щоб було скасовано приватну власність на капітали.

Комунікація *лат.* – шлях водяний чи на суходолі між одним і другим місцем.

Комфорт *англ.* – вигоди; як хто живе у добрі, вигідно.

Конвент *лат.* – 1) відомі законодавчі збори народніх депутатів під час французької революції, з 21 вересня 1792 р., після того як король зрікся своєї влади; 2) у католиків збори манахів.

Конвенція *фр.* – згода, умова про щось між державами.

Конвой *фр.* – 1) військова варта; 2) військова варта коло полонених або арестантів під час подорожі з одного місця на друге.

Конвульсія *лат.* – корчі, всякі рухи частин тіла, що одбуваються помимо волі людини.

Конгрес *лат.* – 1) збори державців або їх уповноважених на те, щоб обговорити міжнародні справи; 2) збори, з'їзд вчених людей; 3) американський парламент – збори народніх заступників в північних американських штатах; 4) перший український національний з'їзд, що одбувся 6 – 9 квітня 1917 року і на якому вибрано було У. Центральну Раду.

Кондитор *лат.* – спеціаліст виготовляти всякі ласощі.

Кондиція *лат.* – 1) умова, договір; 2) урок в приватному домі.

Кондуктор *лат.* – 1) служачий в потязі на залізниці, трамваї, діліжансі то-що; провідник; 2) дрібний урядовець в лісовому відомстві; 3) провідник в електричних машинах.

Конклав *лат.* – збори кардиналів для того, щоб обрати нового папу.

Конкретний *лат.* – реальний, наочний такий, що ясно можна його бачити та зрозуміти; в противність до нього – *абстрактний*.

Конкуренція *лат.* – випереджування, суперництво; напр., конкуренція між двома крамарями, коли один з перед одного пускають дешевше крам, щоб робить *конкуренцію* один другому.

Конкурс *лат.* – 1) опіка, яку встановлено над нестатечними довжниками для розгляду та вияснення справи; 2) взагалі – суперництво, яке буває тоді, коли йде річ про якусь нагороду, посаду, місце та инше напр.: часом у вищі школи за браком місця приймають хлопців та дівчат *по конкурсу* – тих, хто краще іспити складе.

Консеквентний *лат.* – послідовний тоб-то той, що до ладу розумно все робить, в якомусь певному порядку.

Консервативний *лат.* – той, що намагається зберегти старий лад державний.

Консерватизм *лат.* – нахил до старого державного ладу, до старих порядків та ворожнеча до усякої переміни, до всякого поступання наперед.

Консерватор *лат.* – прихильний до старого ладу, ворог всяких реформ, перемін.

Консерви *лат.* – 1) усякий припас їстівний: мясо, риба, овочі та инше, припасене та заправлене так, щоб не псувалося довгий час; 2) окуляри, що бережуть очі від яскравого світла.

Консіліум *лат.* – нарада, напр., *консіліум лікарів* – нарада лікарів про тяжко хворого: яка в його хвороба та що йому порадити.

Консисторія *лат.* – інституція, що порядкує усіма справами духовенства з цілої єпархії (губернії).

Конспект *лат.* – скорочений, але докладний переказ чиєїсь промови, лекції або того, про що говориться у якійсь книзі чи якому писанні.

Конспіративний *лат.* – таємний, обережний.

Конспірація *лат.* – таємні змовини.

Констатувати *фр.* – потвердити, посвідчити, що справді щось сталося або є, напр., лікар *констатував* смерть, тоб-то посвідчив, що людина справді вже мертва.

Конституційний *лат.* – той, що ґрунтується на конституції.

Конституція *лат.* – 1) державний устрій або основні закони, що заводять народне заступництво в державі й тим самим обмежують владу правителя держави; 2) фізична організація людини.

Конституційний *лат.* – оснований на конституції; той, що має конституцію.

Конструкція *лат.* – устрій; лад, по якому складено якусь річ, напр., машину.

Консул *лат.* – дипломатичний заступник держави у чужому краї; він там боронить права людей своєї держави, допомагає їм у торгівлі та промислах.

Консультація *лат.* – нарада знаючих людей, фахівців у якійсь справі, напр., лікарів про якогось хворого, адвокатів про яку небудь трудну судову справу.

Континент *лат.* – суходіл; в противність до нього – острів на воді.

Контрабанда *фр.* – 1) потайна переправа товарів через кордон без виплати за них мита; 2) самий крам, що потайки перевозиться або вже перевезено.

Контрабандист *фр.* – людина, що займається контрабандою.

Контрабас *іт.* – найбільший струнний музичний струмент дуже низького строю.

Контрагент *лат.* – особа, що робить умову – контракт – на поставку матеріалів або чогось іншого.

Контракт *лат.* – договір, писана умова.

Контральто *іт.* – самий низький жіночий голос.

Контрамарка *фр.* – значок, що видають на де-який час, замість чого небудь, напр., замість білета, грошей, при оддачі одежі на схованку то-що.

Контраст *фр.* – протилежність між двома явищами або речами, напр., біле є *контраст* чорному, велике є *к.* малому і т. и.

Контрибуція *лат.* – 1) данина (грішми, припасами то-що), яку переможець накладає на супротивника; 2) податок, що накладає переможець на людність, коли звоює чи підбиває під себе.

Контрольор *фр.* – людина, що має своїм обов'язком робити перевірку, чи так, як слід, провадиться якась справа іншими людьми.

Контроль *фр.* – перевірка, ревизія чиїхсь вчинків, рахунків того, як провадиться справа якась і т. и.

Контр-революція *фр.* – реакційні заходи та вчинки, направлені до того, щоб знищити здобутки революції та повернути назад той лад державний, що був до революції.

Контур *фр.* – окреслення; лінія, яка окреслює зовнішню форму речі.

Конфедерація *лат.* – 1) взагалі союз, спілка; політичний союз де-кількох незалежних держав; 2) в давній Польщі так звалось повстання шляхти проти королівських та сеймових наказів.

Конференція *лат.* – 1) збори уповноважених людей для обміркування якоїсь важної справи; 2) нарада представників держав для обміркування ріжних питань міжнародного характеру, але якій не дано права виносити якісь остаточні постанови.

Конфіденціяльно *лат.* – по́тайки, щоб ніхто не знав.

Конфіскація *лат.* – кара, коли забирають в казну чиясь майно; одбірання приватної власності.

Конфлікт *фр.* – суперечка, незгода, коли дві особи чи установи гостро стають одна до одної.

Концентрація *лат.* – з'осередження, тоб-то, коли щось стягнуто чи зібрано до купи, в одно місце – до центру.

Концентричний *лат.* – віддалений на одну якусь міру від центру.

Концесія *лат.* – дозвіл або право, що добувають від уряду на якусь справу, що має не аби яке економічне чи громадське значіння.

Кон'юнктура *лат.* – 1) сукупність всіх умов, що впливають на справжню ціну на товари, а потім і на залежний від цієї ціни зиск підприємця; 2) всі обставини в цілому, що впливають на хід державного життя.

Коньяк *фр.* – сорт горілки, що добувають з виноградного вина; має 47 – 60% спирта.

Кооперативний *лат.* – товариський, прихильний до кооперації.

Кооперація *лат.* – гуртова праця кількох людей чи товариств на свою користь або на користь громади. Кооперативні організації закладаються, щоб забезпечити свої найважливіші потреби та щоб збувати найвигідніше здобутки від свого господарства й мати кредит.

Кооптація *лат.* – коли якась виборна установа приймає в свій склад нових членів по власному вибору.

Копія *лат.* – точно переписане намальоване чи зроблене в друге з оригіналу.

Копіювати *лат.* – 1) переписувати слово в слово; 2) робити відбитки яким небудь способом; 3) передражнювати чи перекривляти когось.

Корифей *фр.* – визначна людина в науці, в мистецтві і т. и.

Корпорація *лат.* – 1) категорія громадських союзів з особливою внутрішньою організацією, окремим статутом та обов'язками юридичної особи; 2) громадська спілка з людей якоїсь одної професії, що з'єдналися для спільного діла, напр., корпорація лікарів, адвокатів, учителів.

Корпус *лат.* – 1) окрема частина війська, що складається з усіх родів зброї і яка може самостійно провадити військові операції; 2) окрема будівля; 3) тіло людини або тварини; 4) в друкарні звуть так середнього розміру шрифт, яким нижче надруковано слово в дужках (корпус).

Коректний *фр.* – чемний, ввічливий; коректна людина – така, що чемно поводиться.

Коректура *лат.* – виправлення помилок, тоб-то коли в друкарні складуть щось до друку, тоту складню виправляють, щоб не було в ній помилок.

Коректор *лат.* – людина, що справляє коректу, зазначаючи на полях відбитка помилки, які трапляються в складні.

Кореспонденція *лат.* – 1) дописувач, що подає звістки до якоїсь газети або журналу про всякі новини; 2) той, хто листується постійно з кимсь.

Кореспонденція *лат.* – допис, усяке листування, листи.

Коридор *ит.* – узенький довгий прохід у будинку, куди виходять двері з бокових кімнат.

Космополіт *гр.* – всесвітній громадянин – той, кому байдуже про рідний край, про свою національність, хто вважає своєю вітчизною увесь світ.

Костюм *фр.* – одежа, вбрання.

Котировка *фр.* – так звуть таблиці, що складають біржові маклери, цін на різні процентіві папери.

Крайцер *нім.* – дрібна австрійська монета = $\frac{1}{100}$ гульдена.

Кран *нім.* – 1) приладдя коничної або циліндричної форми для пропуску води, пару, газів, то-що; *к. грузовий* – машина для того, щоб піднімати, спускати й переносити грузи.

Кредит *лат.* – 1) позичання; коли береться гроші або крам який у борг, в позику; 2) довіря, котрим користується якась особа, товариство чи держава, що до здатности провадить операції, звязані з виплатою грошей.

Кредитові інституції *лат.* – де-які банки, позичкові каси, товариства взаємної позики, позичкові та позичково-ощадні товариства, де можна достати грошей за невеликий процент.

Кредитор *лат.* – той, що дає грош в позику, в борг.

Кредитувати *лат.* – позичати комусь, давати в борг.

Крез *влас.* – царь Лідії, який мав величезні багатства і через те ім'я *К.*, як дуже багатой людини, стало прислів'ям.

Крейсер *нім.* – скороходне військове судно, озброєне легкою артилерією, здатне довго пробувати на морі.

Крематорій *лат.* – особлива піч, пристосована для того, щоб спалювати в ній померших.

Крен *англ.* – похиле становище судна або човна, коли їдуть під вітром при бокових курсах; буває й од вітру та пересунення ваги на один борт.

Кризіс чи **криза** *гр.* – 1) в політиці – таке становище, коли мусить змінитися уряд, що порядкує державними справами, або й сама політика; 2) *промисловий к.* – занепад на де-який час торгівлі й промисловости через переповнення ринку товарами; 3) в медицині – коли хвороба повертає на краще, коли слабий починає вже одужувати.

Кримінал *лат.* – тяжка провина, за яку накладається кара.

Критерій *гр.* – підстава, міра для якоїсь думки, гадки.

Критика *гр.* – обміркування, оцінка, розгляд якої небудь речі, твору, писання, законів та инше – чи здатне воно до чого, чи ні; розсудливий присуд.

Критик *гр.* – людина, що спеціально займається критикою творів письменства, містечтва то-що.

Крокет *англ.* – рухлива гра на воздусі, в якій треба перегнати молотками дерев'яні кулі, мячі через дужки, заткнуті в землю.

Кулуари *фр.* – закутки або коридори переважно в парламентах, де у вільний час після засідань сходяться депутати, міністри та публіка і там обмінюються думками, звістками, вражінням то-що.

Культ *лат.* – почитування якоїсь особи, речі або з'явища в природі, немов Бога, напр., культ сонця або вогню – коли люди поклоняються сонцю та вогневі, як Богів; культ якого-небудь ідола.

Культивувати *лат.* – обробляти, розводити, принатурювати до нових умов.

Культура *гр.* – 1) освіта, цивілізація – все те, що людність здобула за тисячі віків свого життя; 2) побут, звичаї, громадянське життя; 3) виховання, – коли щось розводять, доглядають та пильнують, щоб як найкраще вихохати.

Курйозний *фр.* – смішний, чудний, цікавий.

Кур'єр *фр.* – нарочитий посланець по якійсь негайній справі.

Курія *лат.* – клас або група людей, що обірає окремо від інших класів у парламент або до іншої якої установи своїх послів.

Курс *лат.* – 1) ціна на грошові державні папери, яку встановлюють на біржі; 2) напрямок у чомусь, напр., корабель узяв курс на захід, або змінився політичний курс; 3) курс в школі – ті науки, яких треба вивчити за якийсь час.

Курсив *нім.* – похилий, похожий на рукописне, друкарський шрифт, напр.: село, хата.

Куртаж *фр.* – заробіток, який мають маклери, коли через них що небудь купується або продається.

Кушетка *фр.* – канапка без спинки.

Л.

Лабіринт *гр.* – 1) у давніх єгиптян, греків та римлян будинок з великим числом кімнат над і під землею, з якого чужій людині тяжко було найти вихід; 2) заплутана якась справа; становище з якого трудно найти вихід.

Лаборант *лат.* – 1) завідуючий хімічною лабораторією; 2) фармацевт, що працює в аптечній лабораторії.

Лабораторія *лат.* – помешкання, де працюють аптекарі, хіміки, що роблять різні спроби та досліди, виготовляють ліки, фейєрверочні снаряди і т. и.

Лава *ісп.* – така гаряча текуча маса (розтоплене каміння, пісок, усякий метал та інше, що тільки є в середині землі), що річкою тече з огневої гори.

Лагер *нім.* – росташування війська здебільшого в літню пору в наметах або легкого типу бараках.

Лазарет *нім.* – шпиталь.

Лаконизм *вл.* – такий спосіб вислову, коли розмова провадиться короткими фразами, але виразно та ясно.

Ландтаг *нім.* – парламент народніх заступників в кожній окремій державі Німеччини.

Ландшафт *нім.* – гарний малюнок якоїсь місцевости, особливо з сільських краєвидів.

Латифундії *лат.* – 1) великі маєтки у давніх римлян; 2) взагалі великого розміру земельна власність приватних людей.

Латунь *нім.* – жовта мідь, сплав міді й цинку.

Легальний *лат.* – законний.

Легенда *лат.* – казка; народні перекази, в яких змальовано щось нереальне, казкове.

Легіон *лат.* – 1) полк солдатів у давніх римлян; 2) велика сила чогось.

Леді *англ.* – в Англії жінка з аристократичної родини; почесна назва жінки.

Лейтмотив *нім.* – 1) головний мотив, що проходить через весь музичний твір; 2) основна думка в чомусь.

Лексикон *гр.* – словарь.

Лектор *лат.* – той, хто читає або викладає щось перед цілою громадою людей.

Лекція *лат.* – 1) читання; урок у вищій школі; виклад про щось перед цілою громадою людей; 2) писані або друквані виклади якоїсь науки, що читались у вищій школі.

Лендлорд *англ.* – поміщик в Англії, що здає свою землю в оренду.

Летаргичний *гр.* – той, що має щось спільне з летаргією, сонливий, нечутливий.

Летаргія *гр.* – замирання; така хвороба, коли людина замирає на кілька днів, а часом і на кілька тижнів.

Лиман *гр.* – 1) гирло річки, де вона вливається в море; 2) затоки морські та озера з солоною водою.

Ліберал *лат.* – людина, що стоїть за волю, свободу.

Лібералізм *лат.* – любов до волі; свобода людського духу від традиційних пут, що накладаються релігією, давніми звичаями то-що; тим-то *л.* бажає знищити соціальні привілеї, дбає про волю особи, совісті, вільну працю й торгівлю.

Лібретто *іт.* – текст опери, оперети або балета; також короткий зміст їх.

Ліга *фр.* – спілка, союз, що має осягти політичні, релігійні чи інші які цілі.

Лігатура *лат.* – сплав благородних металів з звичайними, напр., міді з срібром або золотом.

Лідер *англ.* – ватажок або визначний провідник політичної партії.

Ліквідація *лат.* – 1) процес повільного припинення якоїсь комерційної справи або підприємства; 2) останні рахунки усякі, коли припиняється якась справа.

Лікер *фр.* – солодка горілка, приправлена всякими ароматичними спеціями або фруктовим соком.

Ліктори *лат.* – у давніх римлян поліцейські служники вищої державної адміністрації – спершу царів, потім диктаторів, консулів, преторів, перед якими *л.* носили символ їх влади – пучку різок і сокиру.

Ліліпути *англ.* – люди дуже малого зросту.

Лімонад *фр.* – питво з води, цукру та лимонного соку.

Лінгвістика *лат.* – лінгвістика; наука про мови усякі.

Лінча суд *вл.* – самосуд над людиною. Така розправа пішла з Америки, де один чоловік, якого звали Лінчем, звелів вішати злодія там, де його зловлено.

Ліра *іт.* – 1) італійська монета, ціна якої рівна 1 франку; 2) турецька золота монета – ціною коло 6 карбов.

Лірика *гр.* – 1) поетичні писання, найбільш вірші, де автор малює свої власні почування, свій настрій; 2) чутливість, жалісливість.

Ліричний *гр.* – чутливий, жалісливий.

Літера *лат.* – буква.

Літератор *лат.* – письменник.

Література *лат.* – письменство; все, що пишеться чи друкується для читання.

Літографія *гр.* – 1) малювання на особливому камені голкою, олівцем і т. и. та друкування малюнків з каменя; 2) майстерня, де провадяться літографські роботи.

Літр *фр.* – міра для рідкого = $\frac{1}{12}$ відра.

Ліфт *англ.* – машина, яку роблять у дуже високих будинках для того, щоб мешканці мали змогу їздити на вищі поверхи, а не виходити по східцях.

Логіка *гр.* – наука, що вчить, як складаються у людини думки та що треба знати, щоб вірно й розумно їх викладати.

Ложа *фр.* – в театрі відокремлене місце для кількох (5 – 6 душ) глядачів.

Лозунг *нім.* – 1) слово умовне, по якому у війську одріжняють своїх від чужих; 2) коротке речення, в якому виявлено домагання якоїсь партії.

Локаут *англ.* – згода капіталістів якоїсь місцевості тимчасом припинити роботу в своїх підприємствах, щоб певніше провадити боротьбу з вимогами робітників.

Локалізувати *лат.-нім.* – затримати в якомусь місці, не дати далі поширитися, – напр., *локалізувати* пожежу, хворобу і т. и.

Локомотив *лат.* – парова машина, яку можна перетягати з одного місця на друге.

Ломбард *вл.* – позичкова каса, що видає позички під залог всяких річей рухомих.

Лорд *англ.* – так звать в Англії вельможних панів найвищого коліна.

Лотерея – кидання жеребка на щастя; коли пускають на розігриш гроші або речі по квитках, при чому таким способом, що тільки деякі квитки виграють.

Лоцман *нім.* – людина, що добре знає форватер та місцевість побережжя і вміє проводити судна через небезпечні місця.

Лояльність *фр.* – законність.

Лумпенпролетаріят *нім.* – такі люди, що не мають ніякої, навіть рухомої, власности і які живуть з випадкового заробітку; босяки.

Лупа *фр.* – побільшуюче скло.

Лютеранство *вл.* – одна з головних християнських вір на світі; пішла вона літ за 400 назад од Лютера, німецького попа, запеклого ворога католицьких звичаїв церковних. Ця віра найбільше поширена серед німецьких народів.

ЛЯ – шоста нота в гамі.

М.

Мавзолей – розкішний надгробок над могилою.

Магдебурське право – муніципальне право, що регулювало в серед. віки громадський лад по містах; з Саксонії перейшло в Польщу, Литву і на Україну.

Маги *перс.* – чарівники або чародії; звали жреців в Персії і Мідії, які завідували релігійними обрядами.

Магічний *перс.* – чарівний, казковий.

Магістратура *фр.* – у Франції: 1) судейський персонал разом з прокуратурою; 2) сукупність урядовців адміністрації.

Магістрат *лат.* – 1) в Римі за давніх часів державна посада, а також особа, що займала ту посаду; 2) в Германії – сукупність городських установ; 3) в Англії – мирові судді та вищі урядовці поліції в городах.

Магістр *лат.* – вчена ступінь; дають тому, хто, скінчивши вищу школу, оборонить дисертацію.

Магнати *лат.* – представники родовитого панства у Венгрії і в Польщі.

Магніт *лат.* – 1) залізо або руда, що має силу притягати залізну тирсу та інші речі; 2) штучно намагнічений кусок сталі; 3) в іншому значінні – кожна річ, що має для нас притягаючу силу.

Магній *лат.* – блискучий білий метал. Вживається в фотографії та в піротехніці.

Магометанство *вл.* (або **Іслам**) – віра, що її заснував Магомет. До цієї віри приєднали турецькі народи (турки, татари та інші де-які).

Мажара *тат.* – віз, гарба.

Мад'яри – пануючий нарід у Венгрії.

Мазурик *пол.* – мошенник і жулик.

Мазурка – польський національний танець і музика до його.

Мазут *тат.* – нафтові лишки, що зостаються після перегонки нафти на керосин; мазутом топлять парові котли.

Майдан *ар.* – 1) місце, де відбуваються ярмарки; 2) плац, торговиця.

Майорат *лат.* – 1) порядок наслідування, при якому спадщина без поділу переходить до старшого в роду; 2) сама спадщина, яку наслідує старший в роду.

Макарони *іт.* – трубочки з тіста пшеничного борошна, ніби локшина; італійська страва.

Маклер *нім.* – посередник при всяких продажах, покупках, наймах і т. д.

Максіمالісти *лат.* – крайня ліва московської соц.-рев. партії, що домагається повернути суспільство до соціалізму, вживаючи дуже гострих способів боротьби – терору.

Максімум *лат.* – найбільше; найвище; найширше; взагалі кількість, яка більше всіх сумежних досить близьких їй значінь.

Макулатура *лат.* – 1) зіпсовані або негодящі аркуші друкарського паперу; 2) нездарні, безмістовні літературні твори.

Малага *ісп.* – солодке іспанське вино.

Малярія *іт.* – болотяна пропасниця.

Мамалига *молд.* – каша з кукурузяної крупи.

Мандарини *кит.* – 1) китайські чиновники; 2) маленькі апельсини з о. Мальти.

Мандат *лат.* – 1) повномочіє, наказ, доручення, 2) інструкція виборним.

Мандолина *ит.* – струнний музичний струмент, трохи походить на бандуру тільки меншого розміру.

Маневри *фр.* – 1) в мирні часи особливий род двусторонніх тактичних вправ війська; 2) примірні бої, атаки, штурм кріпостей; 3) робота паровозів на станціях по сортировці вагонів.

Маневрувати *фр.* – 1) робити маневри; 2) пускатися на хитрощі.

Манежить *фр.* – виїздить коні, муштрувать.

Манеж *фр.* – місце, де виїзжають коней та вивчаються їздити верхи.

Манекен *фр.* – 1) велика лялька у кравців для примірки одєжі; 2) людина, що робить все автоматично, ніби заведена машина.

Манєра *фр.* – спосіб поведження, вдача, стиль (у художників).

Манжета *фр.* – рукавчик у сорочки.

Маніфест *лат.* – оповіщення; коли монарх чи инша яка влада верховна або велика партія політична оповіщає усих людей у державі про якусь важливу справу чи подію.

Маніфестація *лат.* – публичне масове виявлення протеста або думки, яка опановує певними колами громадянства.

Манія *гр.* – така хвороба, божевілья, коли людина звихнеться на чомусь і вважає себе не тим, чим вона справді є.

Маньяк *гр.* – психично-хворий, котрого переслідує яка небудь ідея.

Манкирувати *фр.* – неухважно відноситись до своїх обов'язків.

Маніпуляція *лат.* – якась праця руками; всі ті чинники, що направлені разом для осягнення якоїсь певної мети.

Манускрипт *лат.* – 1) рукопис; 2) книги, які були писані рукою, а не друковані.

Мануфактура *лат.* – 1) всяке промислове підприємство фабричного характеру, переважно по обробітці волокнуватих матеріалів; 2) вироби мануфактурної промисловости, мануфактурні товари.

Маразм *гр.* – 1) загальне виснаження організму, що розвивається при хворобі або на старість; 2) моральний занепад, розпад.

Маргарин *гр.* – животне сало, з якого виділена більша частина стеарину; вживають для вироблення штучного коров'ячого масла, примішуючи ріжні дешеві жири.

Маріавіти – нова віра в Польщі серед католиків, що повстала року 1906. Маріавіти не вважають папу за голову церкви, не приймають де-яких обрядів церковних, говорять, що ксьондзам можна жонатим бути, як і попам.

Марінізм *ит.* – стремління великих держав до панування на морі, для чого витрачаються величезні кошти на військовий флот (див. *Мілітаризм*).

Маркер *фр.* – 1) служник коло білярда; 2) сільськ.-господ. машина, якою проводять борозни (маркують поле) здебільшого для посадки ріжних рослин.

Маркитант *фр.* – крамарь, що торгує ріжними переважно харчовими припасами коло війська в поході.

Марксизм *вл.* – наука К. Маркса, який в своєму творі „Капітал“ доводить, що робітничий клас доти житиме нужденно та доти буде нерівність між людьми, доки капітал (гроші, фабрики, заводи, машини) буде власністю самих багатирів-капіталістів, а бідні за безцінь продаватимуть свою робочу силу. А не буде цього тоді, коли капітал стане власністю трудяшого люду.

Мармелад *фр.* – плитки згущеного фруктового соку з цукром.

Мародьор *фр.* – грабіжник; *м.* здебільшого звуть салдат, які грабують населення, трупи забитих вояків і т. и.

Марсельеза *фр.* – національний гімн революційної Франції, складений в 1792 р. офиц. Руже де Лилем.

Мартіролог *гр.* – 1) збірник оповідань про християнських мучеників; 2) взагалі реєстр мучеників за ідею.

Марципани *лат.* – конфети, пирожне з міндалю та цукру.

Маршрут *фр.* – розпорядок, котрим визначається, як треба пройти чи проїхати і де спинятися в дорозі; список доріг, по яким намічено подорожувати.

Марьяж *фр.* – старовинна картяжна гра.

Маска *фр.* – 1) машкара – відбиток людського лица, зроблений з паперу; 2) гипсовий знімок з лица покійника.

Маскарад *фр.* – весела гулянка, на якій здебільшого учасники надівають машкару, а іноді й особливу одіж.

Маса *лат.* – 1) щось вкупу змішане, перетоплене, переплавлене, напр.: коли хочуть виробити залізо, то розтоплюють залізну руду (грудки землі чи глини з залізом разом з піском, і тоді тече маса; 2) велика сила чогось, – напр., народу, грошей.

Масаж *фр.* – спосіб гоїння хвороб тим, що розминають тіло: кожу, мязи, нерви, суглави то-що.

Майстер *англ.* – людина, знаюча своє діло, спеціаліст в якій-небудь справі.

Мастика *лат.* – замазка, якою зклеюють посуд і вживають в мозаїчній роботі.

Мастодонт *гр.* – допотопна великих розмірів тварина, схожа на слона.

Математика *гр.* – наука, що вчить, як рахувати та міряти всячину. До математики належать науки такі, як: арихметика та алгебра – науки про те, як рахувати; геометрія та тригонометрія – про те, як обміряти всячину.

Матеріалізм *лат.* – система філософії, яка визнає в світі єдину суцність – матерію і тому утворення світа і всі явища природи пояснює рухом атомів матерії.

Матеріяліст *лат.* – 1) прихильний до науки матеріялізму; 2) той, для кого достатки та всякі потреби тіла дорожчі від потреб духа.

Матеріяльний *лат.* – з самої матерії; *матеріяльні* достатки – речі, потрібні для життя.

Матиця *серб.* – у австрійських словян – культурно-просьвітні організації на зразок наших „Просьвіт“.

Матовий *нім.* – не блискучий, не полірований.

Матрац *нім.* – набитий сіном або волоссям сінник.

Матриця *лат.* – форма, яка вживається для виливання ріжних металічних виробів.

Матріархат *гр.* – панування матері в сем'ї; давня форма в сем'ї, що існує й нині в де-яких диких народів.

Матч *англ.* – турнір в шахматній грі та в ріжного рода спортах.

Мат *араб.* – таке становище в шахматній грі, коли всі виходи королю замкнені; в переноснім значінні – безвихідне становище, кінець, загибель.

Махина *лат.* – що небудь великих розмірів.

Махинація *лат.* – штучне утворення обставин для досягнення якої небудь мети; хитрування, метикування.

Мачта *нім.* – щогла, яку ставлять посеред судна для прикріплення до неї паруса або значкових прапорів.

Машина *лат.* – 1) взагалі пристрой, знаряддя, всякий штучний струмент, яким можна замінити або полегшити роботу; 2) людина несвідома, як автомат.

Машинальний *лат.* – немов машина; робити *машинально* щось – робити, не думаючи а ні трохи, немов це робить машина.

Маштаб *нім.* – якась міра невеличка (дюйм, сантиметр, то-що), що показує на папері – мапах, планах – наскільки зменшено плана чи мапу проти дійсного розміру того, що на них змальовано; напр., кажуть – *маштаб* мапи 10 верст в 1 дюймі.

Меблі *фр.* – хатня обстановка: столи, стільці, шафи, ліжка і т. и.

Мегалозаври *гр.* – вимерлі великих розмірів ящірки; кістяки їх тепер иноді знаходять в шарах землі мілової формації.

Мегалопсія *гр.* – ненормальність зору, коли речі здаються більшими, ніж вони є в дійсности.

Мегера *гр.* – 1) одна із фурій; 2) злюча жінка.

Медаля *фр.* – металічна відзнака з відбитком на ній якого небудь малюнка або напису.

Медея – 1) в грец. мітології – чарівниця, яка дала змогу Язону добути золоте руно і потім втекла з ним в Коринф; пізніше за зраду оддячила йому тим, що умертвила всіх його дітей і отруїла свою супротивницю Креузу; 2) тип мстивої демоничної жінки.

Меджіліс *тур.* – назва парламента в Персії.

Медикаменти *лат.* – ліки; матерьяли, з яких виготовляються ліки.

Медик *лат.* – лікар, доктор.

Медицина *лат.* – лікарська наука про те, як збудовано тіло людське, про хвороби та їх причини, про те, як оберегти себе від хвороб та як їх гоїти.

Медіоваль *фр.* – особливий друкарський шриффт, ніби готичний.

Медіум *лат.* – 1) взагалі посередник, середина, обставини, в яких що небудь робиться; 2) у спиритів – особа, яку вважають посередником між таємною вищою силою і звичайними людьми, котрі через медіума запитують і отримують відповіді.

Мезонін *ит.* – надбудова над будинком.

Меланхолія *гр.* – гнітюче псіхічне становище, нудьга, тяжкий сум.

Мелініт *гр.* – порох, вибухове вещество, виготовлене з пикринової кислоти.

Меліоративний кредит – позичка з казни товариствам, установам або й окремих людям на те, щоб допомогти господарству.

Меліоративне товариство – спілка земельних власників на те, щоб гуртом зробити землю родючою, висушивши, напр., болото, провівши воду туди, де в ній є потреба, та таке інше.

Меліорація *лат.* – загальна назва для цілого ряду всяких ґрунтовних заходів, які вживаються аби покращати сільське господарство.

Мелодекламація – читання віршів під окселентування музичних струментів.

Мелодичний *гр.* – милозвучний, такий, що приємно слухати.

Мелодія *гр.* – послідовність згуків в такій комбінації тонів, котрі своєю гармонійністю згуків приємно вражають слух; утворена згідно з законами ритму, вона в цілому надає музиці визначену думку і чуття певного характеру.

Мелодрама *гр.* – жалібно сентиментальна драма з різними ефектами і страховиськами.

Меломанія *гр.* – пристрасть до музики.

Меляса *фр.* – цукрова патока.

Мельпомена – муза трагедії у греків, заступниця театра; малюють її в короні з кієм, кинджалом і трагичною машкарою.

Мельхіор *євр.* – нове срібло, нейзільбер; сплав з червоної міді, нікеля та цинку.

Меморандум *лат.* – 1) власне „те, що слід запам’ятати“; пам’ятна книга; 2) дипломатична нота, в якій сповіщається сучасне становище справ і напрям діяльності, якого має триматись певний уряд.

Мемуари *фр.* – 1) історичні записки сучасників про події, в яких вони брали участь, або були самовидцями тих подій; 2) збірник різних наукових статей, виданих якою небудь академією або науковим товариством.

Мензула *лат.* – струмент, який вживається для знімки планів.

Мензура *лат.* – міра довжини згука або часу при павзах.

Мензурка *лат.* – аптечний посуд для рідкого з поділом на унції.

Менінгіт *гр.* – запалення мозкової плівки.

Меню *фр.* – картка, на якій списано назви страв і порядок їх подавання на обід, вечерю то-що.

Меркантілізм – нахил до торгівлі комерції; бажання всюди і з усього мати матеріальну вигоду.

Меркурій *лат.* – бог красномовности, торгівлі і варварства; символ миру, хитрощів і облуди.

Мер *фр.* – у Франції і Англії голова городської або сільської управи.

Месса *іт.* – 1) католична обідня служба; 2) серія молитов, перекладених на музику.

Метал *гр.* – золото, срібло, оливо, залізо, мідь і інші тверді тіла, що добувають із землі і потім виробляють з них різні речі для вжитку людського.

Метаморфоза *гр.* – ряд одмін, в яких перебуває рослина чи тварина, доки дійде до останньої стадії свого розвитку, цілком одмінної від початкової.

Метафізика *гр.* – наука про таке, що ні розум наш, ні чуття збагнути не може, бо на власні очі бачити того не можна, – напр., життя на тім світі, що таке душа, Бог, – все це належить до метафізики.

Метафора *гр.* – мальовничий вираз, яким надається чому-небудь така прикраса, якої справді в дійсності не буває, але в тій прикрасі часто-густо виявляється подібність до дійсності – напр., „...і плакав десь вітер в саду за кущем“.

Метеор *гр.* – 1) взагалі всяка одміна в становищі атмосфери і кожне несподіване в ній явище; 2) летючі зорі.

Метеорологія *гр.* – наука про те, що діється в атмосфері (в воздуху), наука про погоду: дощ, сніг, спеку, мороз, вітер, вагу воздуху та инше таке. Про все це робляться досліди та що-дня тричі записується на метеорологічних станціях, і з записів тих потім довідуються, коли, де і що в атмосфері сталося, а також-якої де погоди в найближчому часі можна сподіватися.

Метода *гр.* – шлях спосіб для досліду над чимсь; порядок, напр.: учитель вчить або лікарь лічить по своїй методі – своїм способом.

Метранпаж *фр.* – старший складач в друкарні, який верстає набір в шпальти й сторінки.

Метрика *гр.* – 1) свідоцтво про родини й христини; 2) наука про ритмичний розмір тонів та про те, як складаються вірші.

Метрополія *гр.* – держава, яка має колонії.

Метр *гр.* – одиниця довжин, яка є основою всієї метричної системи; має одну сорокамільйонову частину паризького меридіана (коло 1,4 арш.).

Мефистофель – назва злого духа, позичена із стародавніх німецьких переказів; диявол.

Механизм *гр.* – 1) в широкому значінні – спосіб, яким сила переходить в роботу; 2) приладдя для передачі або зміни руху; 3) внутрішній устрій машини, апарата то-що.

Механика *гр.* – наука про рівновагу і рух тіл; поділяється на статику й динаміку.

Меценат – покровитель наук і штуки, а таксамо і людей, яким стає в допомозі.

Мецо-сопрано *ит.* – високий жіночий голос, але нижчий за сопрано.

Мечеть *ар.* – магометанська церква.

Микадо *япон.* – титул японського царя.

Мі – третя нота в гамі.

Мізантропія *гр.* – людозненависть, ворожість до людей.

Мікроби *гр.* – див. *Бактерії*.

Мікроскоп *гр.* – більш або менш складний оптичний струмент, що побільшує речі, які роздивляються через мікроскопа.

Мілітаризм *лат.* – перевага в державі військових інтересів. В значінні системи м. є пориванне держави до збільшення військових сил, що викликає теж-саме в су-межних державах.

Міліція *лат.* – 1) військо, яке формується тільки під час війни; 2) городська і сільська охорона, яка складається з добровольців громадян.

Міліярдер *фр.* – багач, який має добра на міліярди або сотні мільйонів.

Міміка *гр.* – штучне виявлення на мигах думок і почуття.

Міна *фр.* – 1) вираз лица, погляд; 2) начиння, яке випускають з миноносців, щоб руйнувати або топити кораблі.

Мінералогія *лат.-гр.* – наука про мінерали – про усякі камінці, метали, живе срібло, нафту та інше таке, що водиться в землі.

Мінімум *лат.* – найменше, найменша кількість.

Мін'юря *фр.* – 1) дрібне малювання; 2) вистава коротенької п'єси.

Мінорний *лат.* – засмучений, перейнятий тугою.

Мінотавр *гр.* – міфічне чудище (людина з головою вола), що жило на острові Криті й пожирало людей; вбито Тезеєм.

Міраж *фр.* – марево, омана (в Італії *фата-моргана*); оптичне явище, яке буває тоді, коли заховані за межами горизонту речі стає видко, а ті, що в межах здаються збільшеними або подвоєними.

Місіонер *лат.* – 1) проповідник христової віри серед нехристів; 2) вибрана людина для якої небудь важливої певної цілі.

Містика, містицизм *гр.* – 1) нахил до таємничого; 2) напрямок філософської думки, що допускає можливість для людини душою перебувати з божеством і довідуватись про всякі таємниці.

Містифікація *лат.* – навмисна облуда з корисною ціллю або частіше ради жартів.

Мітінг *англ.* – публичне віче; народне зібрання громадського або політичного характеру.

Мішура *гр.* – дуже тонка проволочка (срібна, золота, мідна), з якої тчуть парчу; підроблена розкіш, шиккування.

Міфічний *гр.* – казковий, вигаданий.

Міф *гр.* – 1) переказ з доісторичних часів; старовинні перекази про поганські божества; 2) вигадка, байка, казка.

Міязми *гр.* – отрутна випарина з поганим духом в болотяній місцевості; шкідливі мікроби, що носяться в повітрі.

Мобілізація *фр.* – 1) переведення армії на військове становище; 2) в житті партій – рух всіх її сил для активних виступів.

Могол – титул бувших володарів монголів в Індостані.

Мода *фр.* – панування на протязі певного часу якогось смаку, напрямку ідей і т. и., що відбивається у всякій сфері народнього життя.

Модернізм *фр.* – сучасність, останнє слово моди; погоня за новиною у всіх сферах штуки, моди и т. и.

Модистка *фр.* – 1) швачка жіночого вбрання; 2) хазяйка модної майстерні жіночого вбрання.

Мокассіни – взуття з шкури звіриної у п. американських індіців.

Мокка – кращий сорт кави з Аравії.

Молекула – найдрібніша частка матерії, що складається з де-кількох атомів, які можуть бути відокремлені один від другого через хімічну зміну матерії.

Мол – мур, вал біля входу в порт для захисту пароплавів від хвиль морських.

Молох *євр.* – достотно – царь; у хананеян бог війни й огня, що олицетворяв собою руїну. *М-ху* приносили в жертву людей.

Момент *лат.* – дуже коротка частина часу; мент, хвилька, мить.

Монархія *гр.* – такий державний лад, коли царь чи король (монарх) править державою або сам один або разом з народніми заступниками.

Монархизм *гр.* – система єдинодержавної влади.

Монархист *гр.* – прихильний до монархичного ладу.

Монета *лат.* – металічний знак.

Моногамія *гр.* – одношлюбність.

Монограмма *гр.* – початкові літери ім'я й прізвища, переплетині ніби вензель.

Монографія *гр.* – наукова обробка одної якої небудь теми в науці, як окремого цілого.

Монокль *гр.* – лорнет на одно скло.

Моноліт *гр.* – річ, зроблена з цілого каміню; вилитий з одного куска.

Монолог *гр.* – 1) промова на самоті, в якій дієва особа в драмі висловлює в голос свої почуття й думки; 2) сцена в драмі, яку провадить лише одна дієва особа.

Мономанія *гр.* – божевілля на одному якомусь пункті.

Монополія *гр.* – виключне право користування промислом, торгівлею і т. и., що належить одній особі, громаді або й цілій державі.

Монотеїзм *гр.* – віра в єдиного Бога.

Монотонність *гр.* – одноманітність, однозвучність, щось сумне, що притупляє свідомість.

Монпасьє *фр.* – пахучі цукерки фруктові.

Монт'юр *фр.* – установщик машин; той, хто складає чи збирає машини.

Монумент *лат.* – великий пам'ятник.

Мопс *англ.* – порода собак з великою головою й товстою плескатою мордою.

Мораліст *лат.* – проповідник моральности, добрих звичаїв.

Мораль *лат.* – наука про те, як люди повинні ставитися одні до одних, щоб жити в добрій згоді, совісно.

Мораторій *лат.* – відстрочка виплати грошей, що установляється законом, коли трапиться якась стихійне нещастя.

Морг *нім.* – старовинна міра землі в різних державах = коло півдесятини.

Мортіра *фр.* – короткі пушки для перекидної стрільби розривними набоями.

Морфей *гр.* – бог сна в грецькій міфології.

Морфінізм *гр.* – звичка до вживання морфію, що дуже шкодить організмові.

Морфій *гр.* – отрутний алколоїд опіума, важніша складкова його частина.

Морфологія *гр.* – термін, що вживається в анатомії і в мовознавстві, яким звать науку про форми організмів і мови.

Мотивувати *фр.* – давати підстави, аргументи, приводить докази; пояснити який небудь вчинок, подію.

Мотор *лат.* – 1) двигун; 2) автомобіль.

Моціон *лат.* – рух, прогулянка, що роблять навмисне для того, щоб зберегти здоров'я, сили.

Музей *гр.* – збірка річей, які мають інтерес для науки або містечтва; в старі часи *м-м* звали місце, що присвячене було для вивчення наук і містечтва і яке давало притулок вченим.

Музика *гр.* – 1) у давній Греції „містечтво муз“ – богинь співу та танців, а взагалі гармонійний розвиток душевний; 2) у нас – музичне містечтво – гармонійна комбінація звуків, що викликає у слухачів різні настрої та почуття.

Музичність *гр.* – здатність до музики; мелодійність.

Мулати *лат.* – нащадки мішаного шлюбу білих і негрів.

Мул *лат.* – домашня тварина, помісь кобили й осла.

Мумія *ар.* – засушене тіло людини або тварі; за давніх часів єгиптяне мали звичай тіло мертвяків зберігати, для чого вживали різних спецій; звали препаровані трупи *муміями*, які зберігались по кілька тисяч років.

Мундштук *нім.* – 1) приладдя для загнздування коней; 2) кінцевик де-яких духових музичних струментів; 3) трубочка у курців для цигарок та папірос.

Муніціпалізація *лат.* – перехід підприємства або майна, яке може задовольняти громадські потреби, з приватної властности в громадську.

Мускулатура *лат.* – система всіх мускулів (мязів) людини, тварини.

Муссони *ар.* – періодичні вітри в Індійському океані, які літом дмуть з моря і несуть вохку дощову негоду, а зімою – з суходолу, приносячи суху ясну годину.

Мусульмане – люди Магометової віри (татари, турки та інші).

Н.

Навігація *лат.* – плавба суден та кораблів по морях і річках од льоду до льоду, – напр.: почалася навігація по Дніпру, як розмерзлася річка.

Наївність *фр.* – простосердність, простота.

Наївний *фр.* – простосердий, довірливий.

Нарзан *груз.* – 1) джерело мінеральної води на Кавказі; 2) *н.* зветься також і вода з того джерела.

Наркотин *гр.* – отрутне вещество, од якого часом втрачають чутливість або зменшується нервова діяльність. До наркотину належать: морфій, кокаїн, опій, нікотин та ин.

Натрій *лат.* – хіміч. елемент, білий, блискучий, м'який як віск, входить в склад різних сполучень, головним чином, солів. *Хлористий натрій* – звичайна сіль. *Сірчанокислий н.* – глауберова сіль. *Азотнокислий н.* – чилійська селітра.

Натура *лат.* – 1) природа в чому-б вона не виявлялась; 2) прирожденна вдача якоїсь людини або властивість особлива чого-небудь.

Натуралізація *лат.* – 1) коли якась держава приймає в своє підданство чи громадянство людину з іншої держави; 2) див. *Акліматизація*.

Натуралізм *лат.* – в літературі та штуці напрямок, що вимагає від художника малювати дійсність об'єктивно, так, як вона є, без ідеалізації.

Натуральний *лат.* – природний, близький до природи.

Націоналізація *лат.* – 1) перехід приватної власності в загальнодержавну власність; 2) *н.* землі – коли вся земля, яка тільки є в державі, стане власністю держави, і держава сама даватиме землю, кому її треба за невелику оренду.

Націоналізм *лат.* – коли якась порода людей (нація) вважає себе, свою мову, звичаї, культуру найкращими на світі і хоче їх силою накинати іншим націям.

Національність *лат.* – порода або нація, до якої належить та чи інша людина.

Нація *лат.* – порода людей, що має однакову мову, говорить однією мовою, має однакові звичаї, побут і т. и.

Невралгія *гр.* – біль в сфері одного або кількох нервів, при чому там, де болить, нема ніяких на тілі одмін чи ознак.

Неврастенія *гр.* – хвороба нервів, що спричиняється через втому нервів; характерні ознаки: хвора на нерви людина хутко втомлюється, втрачає потроху силу волі, має пригнічений настрій, відчуває іноді біль в тілі.

Неврологія *гр.* – частина анатомії, в якій викладається наука про нерви.

Негативний *лат.* – відмовний, напр., відмовна відповідь, коли комусь одмовили в чомусь, себ-то дали *негативну* відповідь.

Негри *ісп.* – чорнокожі люди, що живуть в Африці, визначаються плесковатим носом, товстими губами, грубим кучерявим волоссям.

Нейзильбер *нім.* – сплав з міді, цинку й нікеля, що заміняє іноді срібло.

Нейтралітет *фр.* – 1) взагалі – невтручання в чужі справи; 2) становище держави, коли вона не приймає ніякої участі у війні, яку ведуть інші держави.

Нейтральний *фр.* – той, що стоїть осторонь од якоїсь чужої справи.

Некролог *гр.* – коротко описане в якійсь газеті чи журналі життя небіжчика.

Нектар *гр.* – 1) в грецькій мітології питво таке, що боги пили; 2) солодкий сік, що збирають бджоли з квіток у рослин.

Незаконний *лат.* – незаконний, зроблений проти закону.

Немезида *гр.* – в грецькій мітології богиня, що справедливо судила й карала.

Неофіт *гр.* – 1) на початку християнства людина, яку недавно хрестили; 2) взагалі новоприйнятий член, новак.

Нептун *лат.* – 1) у давніх римлян – бог моря, брат Юпитера; 2) велика планета, яка з відомих в соняшній системі найбільш віддалена від сонця.

Нерви *лат.* – довгі білі ниточки, що йдуть од мозку геть по всьому тілі людини чи тварини і заправляють усім життям: її рухом, віддихом, серцем, почуттям болю, тепла, холоду та іншого всього.

Нетто *іт.* – вага товару без упаковки.

Нігілізм *лат.* – наука про те, що теперішній лад в державі, громаді або родині – ні до чого і треба його скасувати та новий запровадити.

Німфи *гр.* – в грецькій та римській мітології другорядні божества, що виявляли собою стихійні сили природи – лісові, горяні, водяні й ин.; їх уявляли собі давні люди красунями-дівчатами з розпущеним волоссям, з вінком та квітками на голові.

Новатор *лат.* – той, хто заводить якусь новину в громадському житті.

Новела *лат.* – невеличка повість, оповідання.

Ноктюри *ит.* – 1) в католичній службі співи, що виконують в-ночі; 2) музика невиразної форми, мрійного характеру, що одбиває вечірній настрій.

Номенклатура *лат.* – збірка назв всіх річей, термінів, слів, що охоплюють якусь сферу людської діяльності.

Номинальний *лат.* – такий, що існує тільки по імені, напр.: номінальна ціна на вексель, державний папір або папірові гроші стоїть написана одна, а на-правду дають за неї менше або більше грошей.

Норд – північ; північний вітер.

Норд-вест – вітер з північного заходу.

Норд-ост – вітер з північного сходу.

Норма *лат.* – правило, міра якась, зразок, основа.

Нормальний *лат.* – правильний; такий, як звичайно.

Нота *лат.* – 1) в музиці особливий знак на папері, яким означено якийсь згук; 2) коли одна держава вдається в якійсь справі через дипломатів до другої.

Нотатки *лат.* – уваги, замітки про щось, записані на папері для пам'яті.

Нота-бене *лат.* – примітки десь в книжці коло того місця, на яке бажають звернути особливу увагу.

Нотаріальний *лат.* – той, що відноситься до обов'язків нотаря; посвідчений у нотаря; *н. акт* – писаний документ, посвідчений законним порядком у нотаря.

Нотарь *лат.* – особа, що має своїм обов'язком складати або посвідчувати всякі умови, договори та юридичні акти між приватними людьми.

Нотація *лат.* – докір, порада.

Нумізматика *гр.* – наука про те, які бувають на світі монети та медалі; студіюючи такі давні пам'ятники минулого, дізнаються про культуру та художній розвиток в якусь епоху.

Нунцій *лат.* – папський посол при значніших дворах європейських держав.

Ньюфаундленд *англ.* – порода великих кучерявих собак водозазів.

Нюанс *фр.* – відтінок, ледве помітна зміна тонів в музиці, малюванні, розмові то-що.

О.

Оазис *гр.* – така місцевість в пустелі, де рослина водиться і вода є.

Обер *нім.* – слово, приставлене до другого, означає: вищий, старший, напр., – обер-офіцер, обер-кондуктор.

Об'єкт *лат.* – усяка річ; усе, що існує в реальному житті або в уяві, про що можна мислити чи міркувати.

Об'єктивний *лат.* – справедливий, безсторонній; справжній, в противність до нього – *суб'єктивний*.

Облігації *лат.* – процентові цінні папери, що випускають різні товариства, установи або й держава, щоб здобути гроші. *Об-ції* дають певний доход і цим одріжняються від акцій, розмір доходу з яких залежить від доходности підприємства.

Обсерваторія *лат.* – установа, де роблять при допомозі телескопів та іншого приладдя всякі астрономичні та фізичні спостереження.

Обсервація *лат.* – оглядини, спостереження.

Обскурантизм *лат.* – вороже відношення до просвіти, до тих людей, що дбають про волю та краще життя людське.

Обскурант *лат.* – ворог освіти; прихильник обскурантизму.

Обструкція *лат.* – уживання всяких способів, щоб спинити або загальмувати якусь справу. Обструкцію найчастіше роблять в парламенті, коли меншість послів не хоче допустити якусь справу до голосування: тоді говорять умисне довгі промови, а часом счиняють гвалт, щоб перервати збори.

Овал *лат.* – крива лінія, такої форми, як літера о; довгастий круг.

Овальний *лат.* – довгасто-круглий.

Ода *гр.* – пісня віршом, яка колись складалась на честь людини або події, що чимсь вславилась.

Одеколон *фр.* – пахуча „вода“ – спирт, змішаний з різними ефірними маслами.

Одиссея *вл.* – 1) грецька епічна поема, що вважають написана була Гомером за 9 віків до Р. Х., про десятирічні мандрівки по світу одного з головних героїв троянської баталії хитроумного Одиссея, царя острова Итаки; 2) взагалі довга мандрівка з усякими дивними пригодами.

Океан *гр.* – 1) в давні часи бог водяної стихії; 2) величезна просторінь води, що поділяє між собою суходоли. Океанів 5: Північно-Льодовий, Півден.-Льодовий, Атлантичний, Великий або Тихий та Індійський.

Оказія *лат.* – випадок, якась приключка чи пригода.

Окупація *лат.* – займання речі, на яку немає хазяїна; займання якогось краю на якийсь час.

Октава *лат.* – 1) восьмий тон у гаммі й усі 8 тонів разом; 2) найнижчі ноти в співові; 3) вірш, що складається в 8 строф, які ритмуються так: 1-а з 3-ю і 5-ю, 2-а з 4 і 6-ю, іноді і 7 з 8-ю.

Олеандр *фр.* – рослина з вічно зеленим листям і з білими або рожевими пахучими квітами.

Олеографія *лат.-гр.* – 1) спосіб литографування масляними фарбами; 2) сама картина, зроблена таким способом.

Олігархія *гр.* – такий лад у державі, коли нею порядкує не одна людина (король або президент), а де-кільки людей з великого панства.

Олімп *гр.* – гора в Греції, на межі Македонії та Фесалії, де по грецькій мітології, жили боги.

Олімпіада *гр.* – у давніх греків звався так час між двома Олімпійськими грищами, що влаштовувались раз в чотирі роки.

Олімпійські грища – у давніх греків одбувались через кожні чотирі роки в честь бога Зевеса; на тих грищах різними способами греки виявляли свій хист, силу та дотепність: навперегінку бігали, їздили на калясах, боролись і т. и. Тому, хто найкраще в чомусь виявив хист або першим із всіх учасників досяг наміченої цілі, давали оливковий вінок – найвищу нагороду.

Омега *гр.* – 1) остання буква грецької азбуки; 2) в переносному розумінні означає кінець.

Омоніми *гр.* – слова, що написані або вимовляються однаково, але мають різні значіння.

Онанизм *вл.* – протиприродне задоволення полового чуття.

Онколь, онкольний рахунок *англ.* – біжучий рахунок в банках, забезпечений процентовими паперами або готівкою.

Опера *лат.* – вистава така в театрі, коли не говорять, як в драмі чи комедії, а співають з супроводом оркестру або без нього.

Оперетта *ит.* – комічна опера, в якій опріч співу є й звичайні розмови, як в драмі або комедії.

Опій, опіум *лат.* – сік з недозрілих головок маку; дуже отрутний; вживається в медицині.

Опінія *лат.* – якась певна думка про щось, тоб-то коли хтось висловлює свій погляд в якійсь справі.

Оппозиція *лат.* – виступання проти; противенство до того ладу, що єсть; в парламенті партія або кілька партій, що не спочувають урядовій політиці і противляться їй.

Оппонент *лат.* – той, хто говорить навпроти в суперечці.

Опортунизм *лат.* – безпринціповість. Система пристосовування до обставин (здебільшого говориться про політ. партії), щоб потім при нагоді використати момент і досягти своїх цілей.

Оптика *гр.* – наука про світ, себ-то про світові явища та про те, як збудовано орган зору.

Оптиміст *лат.* – людина, що має нахил завжди бачити краще в людях, у всяких подіях та обставинах.

Оранжерея *фр.* – теплиця; з шклянню покрівлею будівля, в якій тримають або виховують рослини з теплих країн.

Оратор *лат.* – людина, що виступає з промовою перед аудиторією; промовець.

Орація *лат.* – промова, казання.

Орган *гр.* – річ, за помічу якої щось робиться, – напр.: язик – орган мови, око – орган для того, щоб бачити; журнал – орган письменства.

Організатор *гр.* – людина, що гуртує і направляє діяльність людей для досягнення якоїсь певної цілі.

Організація *гр.* – 1) утворення якоїсь спілки, товариства або впорядкування якоїсь справи; 2) само товариство або спілка, яка має програму для своєї роботи.

Організувати *гр.* – завести щось, урядити; закладати якусь спілку або партію та встановити, який має бути в ній розпорядок.

Організм *гр.* – усе тіло; усяке живе створіння: людина, тварина або рослина.

Орден *лат.* – 1) знак за якусь заслугу; 2) так звалися давніше братства, що ширли та боронили християнську віру.

Ордер *фр.* – наказ на письмі, квиток.

Ординарний *лат.* – порядковий, звичайний, такий як заведено; *ординарний* професор – справжній професор.

Ординатор *лат.* – лікар, що завідує якоюсь палатою чи відділом у лікарні.

Ореол *лат.* – сьєво круг голови – малюють на образах над головами святих.

Оригінал *лат.* – 1) первотвір, сама праця якась, а не копія з неї; зразок; 2) *чудний* (про людей), не такий як усі.

Оригінальний *лат.* – первістний, самостійний, справжній; не такий як водиться; чудний.

Орієнтуватися *лат.* – роздивитися, ознайомитися з якимсь місцем, річчю, обставинами то-що.

Оркестр *гр.* – музики, хор музик.

Ормузд *перс.* – вище божество у давніх іранців, світ, початок добра; в противність йому – Аріман.

Орнамент *лат.* – малярська або різбярська прикраса на всяких речах – мальована, різбяна, ліпляна, вишивана.

Орографія *гр.* – опис гір; так зветься в географії та частина, що розглядає будову та утворення гір.

Ортографія *гр.* – правопис.

Ортодоксальний *гр.* – правовірний; людина, що цілком перейнята повагою до авторитетів науки, релігії то-що і не допускає ніякої критики.

Орфей *гр.* – в грецькій мітології син Еагра і музи Каліопи з Фракії; мав чудесний дар музичний; своїм співом та грою на лірі зачаровував природу: не тільки дикі звірі, але й дерева зривались з місця й рушали за ним.

Офіціальний *лат.* – урядовий, службовий; церемонний, не простий.

Офіціозний *лат.* – такий, що виходить не просто від уряду, але по його намові та під його впливом, напр., офіціозна газета – така газета, яку хоч і видає приватна особа, але коштом уряду і такого напрямку, якого бажає уряд.

Офорт *фр.* – 1) спосіб гравірування; малюнок гравірують на мідній дошці, що намазана мастикою і витравляють малюнок міцною горілкою; 2) зуть так і малюнок, зроблений тим способом.

П.

Па *фр.* – різні способи руху ніг в танцях.

Павза *фр.* – коли говорючи, співаючи або граючи на музичному струменті, спинаються навмисне на якийсь час.

Павільон *фр.* – 1) ятка, невеличка хатка; 2) альтанка в садку або в парку ріжної форми; 3) на виставках – помешкання, де виставляють експонати.

Павіян *нім.* – малпа з головою похожою на собачу; водиться в Африці та Аравії.

Пагода *інд.* – велика церква у південно-азійських народів оригінальної архітектури.

Пакгауз *нім.* – комора; місце для складу товарів, військових припасів то-що.

Палата *лат.* – в державах, де встановлено конституцію, так зветься парламент, що часто складається з двох палат: *нижчої*, де засідають виборні від усього люду, і *верхньої*, що здебільшого складається з великозаможного панства.

Палеонтологія *гр.* – наука, яка вивчає тварі та рослини, що жили на землі ще колись в доісторичні часи.

Палітра *фр.* – тонка дощечка овальної форми, на якій художники розтирають фарби.

Паліятив *лат.* – засоби або ліки, які одначе не помагають одразу, а тільки дають полегкість на де-який час.

Пальма *лат.* – тропична рослина, що має високий гладенький стовбур і крону з густим листям.

Памфлет *англ.* – невелике писання гострого полемичного характеру, що має на увазі критику певних реальних фактів політичного й громадського життя або діяльності окремих видатних діячів громадських.

Панама *вл.* – 1) в 1888 році у Франції було викрито величезне шахрайство, що звязане було з прориттям Панамського каналу – було підкуплено багато політичних діячів і через те сила людей у Франції понесло великі матеріальні втрати; 2) звідтіля й повелося звати *панамою* всяке надзвичайне шахрайство; 3) літній бриль з особливої соломи з широкими крисами.

Панацея *гр.* – 1) дочка Ескулапа – богиня-лікарка, яка ніби знала ліки од всяких хвороб; 2) через те *п.* – немов універсальна річ проти всякої біди чи якогось лиха.

Пангерманизм *гр.-лат.* – політична теорія, в якій виявляється поривання всіх німців до з'єднання в одну цілу державу.

Панегирик *гр.* – похвала комусь над міру.

Паніка *фр.* – несвідомий великий жах, що охоплює через якусь подію як окремих людей, так і цілий натовп.

Панорама *гр.* – 1) малюнок, на який дивляться через побільшуюче скло й через те всі речі здаються натурального розміру; 2) взагалі – краєвид.

Пансіон *фр.* – школа, де діти вчаться й живуть.

Панславизм *гр.-слав.* – політична теорія про те, що усі славяне, які є на світі, повинні поєднатися для того, щоб ніякі чужинці їх не гнітили.

Пантеїзм *гр.* – наука філософська про те, що світ все одно, що й Бог, що Бога, окремого од світу, нема.

Пантеон *гр.* – 1) за давніх часів храми що будували на славу богам; 2) будинок, в якому ховають великих людей якоїсь країни; храм слави, безсмерття.

Панцирник *нім.* – великий військовий корабель, обшитий металевою обшивкою – панцирем, озброєний всякими гарматами.

Папа (римський) *лат.* – голова римсько-католицької церкви. Католики вважають його за безгрішного. Давніше папи були державцями, себ-то влада їх була найвищою в державі.

Параграф – знак (§), що ставиться на початку нової статті; 2) невелика частина статті чи розділу в якомусь писанні, артикул.

Парадокс *гр.* – такий погляд чи думка, що здається для багатьох людей дуже чудернацькою, абсурдною.

Паразити *гр.* – рослини або тварини, що живуть чужим коштом, напр.: воші, блохи, робаки, грибки усякі на дереві. *Паразитом* прозивають і людину, що нічого-гісенько не хоче робити, а звикла жити коштом інших людей.

Паралізований *гр.* – розбитий паралічем.

Параліч *гр.* – втрата людиною здатності щось робити, себ-то коли одбере часто раптом, несподівано, руку чи ногу або щось інше.

Паралельний *гр.* – рівнобіжний, поруч один з одним, напр., рельси на залізничці: вони йдуть, один поруч з другим, але ніде не сходяться до купи.

Парасоль *фр.* – те саме що й *зонтик*.

Парашют *фр.* – великих розмірів зонтик з шовкової тканини, який мають при собі літаки, що літають на аеростатах, для того, щоб можна було спуститись на землю, коли трапиться нещастя з аеростатом.

Парикмахер *нім.* – майстер робити парики, стригти, голити, причісувати то-що.

Парії *санскр.* – нижчі класи людности в Індії, взагалі безправні, затуркані люди, до яких ставляться з призирством.

Парки *лат.* – у давніх римлян – богині людської долі, три сестри – народження, життя і смерті.

Парламент *лат.* – збір народніх виборних, послів, які встановляють для держави закони та доглядають, як додержують тих законів урядовці.

Парламентьор *лат.* – особа, що висилають на війні для переговорів із супротивником.

Парнас *гр.* – свята гора в Греції, на якій ніби жили музи – богині наук та мистецтва.

Пародія *гр.* – коли щось поважне перевертають на смішне, напр. – „Енеїда“ Котляревського, де висміяно поганських богів, є пародія на „Енеїду“ Вергілія, який про тих богів говорить з повагою.

Пароль *фр.* – таке умовне слово, гасло у війську, що знають його тільки начальство, дежурні офіцери та салдати на варті.

Паром *гр.* – пливучий міст або пліт для перевозки через річку людей, возів та всяких грузів.

Партер *фр.* – частина театральної залі внизу з кріслами для глядачів.

Партизан *фр.* – учасник партизанської війни.

Партизанська війна – 1) самостійні виступи або вчинки в армії окремих загонів війська проти ворога; 2) взагалі всяка боротьба окремими невеличкими групами проти свого уряду, одної партії проти другої.

Партитура *фр.* – всі вкупі окремі партії многоголосого музичного твору, який написано так, що в йому точно визначено всі струменти (оркестрова п., хорова, оперна).

Партійний – 1) той, що належить до партії; 2) тенденційний, необ'єктивний.

Партія *фр.* – 1) гурт людей, що мають однакові думки переважно про політичне життя і яких об'єднують спільні інтереси та бажання досягти намічених цілей; 2) в музиці те, що написано для одного голоса; 3) взагалі гурт людей або кількість якихсь річей, напр., *п.* новобранців, *п.* арештантів, *п.* товарів, *п.* овець та інше.

Партнер *лат.* – учасник, товариш по грі в що-небудь.

Парцеляція *лат.* – поділ великого земельного маєтку на дрібні частки, що продаються звичайно селянам.

Пасквіль *ит.* – писаний або друкований твір, або символічне малювання, яким когось плямують, роблять поклеп.

Пасквільний *ит.* – образливий, ганебний, брехливий.

Пасажир – той, що їде на чомусь – на пароплаві, по залізниці, діліжансом та таке інше.

Пасаж *фр.* – 1) в музиці – гармоничне чергування нот; 2) ціла низка крамниць на такій вулиці, над якою зроблено покрівлю.

Пасив *фр.* – в комерції: скільки усього є боргу (грошима, векселями, порукою за когось); в противність до нього – *актив*.

Пасивний *фр.* – недіяльний, млявий.

Пастор *лат.* – піп у протестантів.

Пасьянс *фр.* – картярська гра-розвага, в якій мають на цілі й ворожбу.

Патент *лат.* – свідоцтво на щось, – напр., на продаж якогось питва чи краму.

Патер *лат.* – так звуть католики попів – все одно, що у нас *пан-отець*.

Патологія – лікарська наука, що навчає як дознатися про те, з чого сталася хвороба, які її прикмети та особливости.

Патріархальний *гр.* – простиий, стародавній, напр., *патріархальний* звичай – такий звичай, що здавна задержався, з діда-прадіда.

Патриції *лат.* – в царстві римському за давніх часів – повноправні діти корінних римських громадян; за римської республіки – родова аристократія, що посідала вищі службові місця в державі.

Патріот *гр.* – той, хто дуже любить свою вітчизну – свій край, людей.

Патрон *лат.* – 1) хазяїн; людина, що орудує якимсь підприємством чи установою; 2) заряд пороху і куля, що вставлені в гільзу.

Патруль *фр.* – 1) військовий обход, чи об'їзд салдатів в городі; 2) передня сторожа, послана наперед для охорони війська.

Пауперизм *лат.* – масове убогство народа через нерівний поділ матеріяльних багатств.

Пацієнт *лат.* – хворий, що все до одного лікаря звертається.

Педагог *гр.* – той, хто виховує та навчає дітей; вчитель.

Педагогіка *гр.* – наука про те, як виховувати дітей та як їх до ладу навчати.

Пейзаж *фр.* – див. *Ландшафт*.

Пенати *лат.* – у давніх римлян хатні боги, що пеклувались про матеріальні достатки в сем'ї.

Пензель *нім.* – у художників мазок для малювання.

Пенсне *фр.* – очки, без тих дужок, що закладаються за вуха; чіпляється пружиною за перенісся.

Пергамент – вичищена, висушена й оброблена шкура з молоді скотини; вживався за давніх часів для писання.

Перебалотировка – перевибірання, тоб-то голосування кулями або записками в-друге; це робиться тоді, коли за першим разом з якихось причин нікого не виберуть, напр., виставлені кандидати не зберуть законного числа голосів.

Періскоп *гр.* – таке приладдя з дзеркалами, через яке на війні з ями, окопів чи з іншого якого захисту обдивляються непримітно для супротивника ворожу місцевість; *п.* вживається також і на підводних човнах.

Період *гр.* – 1) складне речення, що має закінчену думку і визначається правильним розміщенням додаткових речень; 2) час од однієї події до другої, поки подія якась одбувається, напр., період якоїсь війни, період дощовий то-що; 3) в арифметиці – кілька певних чисел, що повторюються в одному якомусь порядку.

Періодичний *гр.* – такий, що буває якогось часу; *періодичні часописи*: газети та журнали що виходять якогось певного часу (періодично): що дня, що тижня, що-місяця.

Періферія *гр.* – 1) крива лінія, що оточує якусь місцевість; 2) зовнішня частина, місцевість по-за центром.

Перламутр *нім.* – внутрішня тверда шкаралупа різних черепашок, з якої виробляють усякі речі або прикраси.

Перлюстрація *лат.* – читання агентами урядової влади потайки чужих листів, що пересилаються поштою.

Перманентний *лат.* – постійний, однаковий, незмінний, той, що перебуває в одному стані.

Персона *лат.* – особа; значна, добре відома людина.

Персонал *лат.* – всі люди, що обслуговують якесь підприємство, якусь установу.

Перспектива *лат.* – 1) хист малювати речі так, як їх видко з якогось місця; 2) просторінь, скільки можна засягти людським оком; 3) надії на щось в будучині, сподіванки.

Пертурбація *лат.* – 1) хвилювання, метушня, переворот; 2) в астрономії – неправильний рух планет і комет через вплив на них інших планет.

Першерон *фр.* – порода французьких коней для перевозки тяжких грузів.

Песимізм *лат.* – такий світогляд, по якому все на світі не гаразд, скрізь панує зло, терпіти доводиться більше, ніж радощів мати, і що найкраще було б, як би зовсім не жити.

Песимістичний *лат.* – прихильний до песимізму; такий, що у всьому добачає лихе.

Петарда *фр.* – невеличка вибухова річ, що начинена порохом; вживається здебільшого для подавання знаку чи якогось гасла в різних справах, напр., для спинення поїзда, кладуть петарду на рельсу.

Петит *фр.* – друкарський шрифт.

Петиція *лат.* – прохання од громади, часом од великого числа людей, звернене до урядової влади. Там, де заведено конституцію, часто подають урядові петиції, звертаючи таким чином увагу на якусь пильну справу.

П'єдестал *фр.* – основа, нижня частина якоїсь колони, статуї, пам'ятника.

П'єса *фр.* – всякий цілий музичний чи драматичний твір, – ціла пісня, комедія та інше.

Пікинери *фр.* – військо, озброєне піками.

Пилав *тур.* – страва – рис зварений з м'ясом, а потім залитий жиром.

Пилигрим *нім.* – прочанин, богомолець.

Пинцет *фр.* – маленькі хирургичні обценьки.

Піраміда *гр.* – 1) височезні пам'ятники з каменю на могилах давніх єгипетських царів-фараонів; в основі вони мають чотирикутник, а боки – трикутні; 2) кожна річ, що має в основі многокутник, а боки трикутні, які усі сходяться вгору до купи в одній точці.

Пірамідальний *гр.* – такий, що має форму піраміди.

Пират *гр.* – розбійник або грабіжник на морі.

Пиррова перемога *вл.* – така перемога, коли переможець візьме верх тоді, як сам знесилиться до краю – така була перемога Пирра, епирського царя, над римлянами в 279 році до Р. Хр.; звідтіля й пішло це прислів'я до вжитку.

Пієтизм *лат.* – напрямок в лютеранстві, що виник в кінці XVII віку і мав на увазі високоморальне життя, справжню любов до людей; пізніше пієтизм прибрав релігійно-фанатичного характеру.

Піонери *англ.* – перші робітники в якомусь новому ділі; перші поселенці в дикому краю.

Піаніно *іт.* – ніби фортепіано, в якому струни вставлено сторч, і через те піаніно займає менше місця.

Плагіят *лат.* – крадіжка в письменстві, коли письменник або маляр оповіщає чужий твір за свій.

Плакат *нім.* – оповістка або якийсь наказ, надрукований великими буквами, що розвішують десь на видному місці – на стінах, стовпах, то-що.

Плантація *лат.* – взагалі земля, засіяна якоюсь рослиною, що вимагає особливої культури.

Пластика *гр.* – 1) скульптура; умілість витворювати красу через зовнішні форми: вирізати щось з мармору, ліпити з глини, виливати з металу і т. и.; 2) краса форм, руху, поведження.

Платонічний *вл.* – ідеальний; чисто духовій, не плотський, – напр.: *платонічна* любов до когось – чиста любов в самих лишень думках.

Платформа *фр.* – 1) поміст; поміст перед вакзалом; 2) відкритий, без стін та покрівлі, вагон на залізниці; 3) найголовніше, що є в програмі якоїсь політичної партії.

Плацкарта *нім.* – особливий квиток на нумероване місце в вагоні на залізниці, за який доплачують окремо.

Плебей *лат.* – 1) в давньому Римі – клас людей, котрий на початку не мав ніяких громадянських прав і тільки впертою довгою боротьбою з патриціями здобув їх; 2) взагалі людина простого роду.

Плебейський *лат.* – простолюдний, холопський.

Плебисцит *лат.* – вселюдське голосування, – коли опитують весь люд про якусь важну справу.

Плевра *гр.* – плівка в грудях, що обволікає легені.

Плеврит *гр.* – запалення плеври, що прикриває легені.

Плед *англ.* – велика товста вовняна хустка.

Пленарний *лат.* – повний, загальний.

Пленум *лат.* – загальні збори чи засідання якого-неб. товариства, корпорації, парламента в повному складі.

Плеоназм *гр.* – вживання в розмові чи в писанні зайвих слів, зовсім непотрібних.

Плутократія *гр.* – такий лад, коли державою порядкують багатирі, великозаможні люди.

Плутон *гр.* – у давніх греків – підземний бог, що панував в царстві тінів, брат Зевеса.

Плюс *лат.* – знак (+) в математиці, який показує що числа треба скласти одне з одним.

Плюш *фр.* – шовкова матерія.

Пневматична машина – така машина, що замість води, електрики або газу – робить нагніченим воздухом.

Поалей-Ціон *жид.* – соц. дем. напрям в сіонізмі, який одріжняється од сіонистів-соціал. тим, що визнає Палестину єдино реальною територією.

По́за *гр.* – особливий якийсь стан постаті людської, що роблять навмисне або мимохить.

Поезія *гр.* – 1) писання з красного письменства, в яких письменник в художніх образах малює віршами або прозою те, що бачить або почуває в собі; 2) взагалі краса, все прекрасне; ідеальний бік життя.

По́ема *гр.* – поетичний твір, в якому змальовано найвидатніщий момент чи подію з життя цілого народу або й окремої людини.

Поет *гр.* – людина, обдарована поетичним чуттям та хистом, здатністю до поетичної творчости.

Позитивізм *лат.* – така філософична наука, яка орудує тільки тим, що справді є, а не тим що можна придумати та чого ніхто не бачив і не знає. Позитивні (певні) науки: математика, астрономія, фізика, химія, біологія і соціологія.

Позитивний *лат.* – основний, такий що справді існує, певний.

Пози́ція *лат.* – 1) місцина, вибрана для бою; 2) постава рук або ніг, напр., коли грають на якому струменті або танцюють; 3) точка погляду.

По́зумент *фр.* – обшивка з блискучого галуна, що роблять на одежі переважно у війську.

Пойтнер *англ.* – порода собак лягавих з гладенькою короткою шерстю.

Полеміка *гр.* – суперечка, що буває межі письменниками в газетах або журналах, з приводу якихсь справ – політичних, наукових, літературних то-що.

Полемичний *гр.* – 1) такий, що має характер полеміки; 2) охочий до суперечок.

Поліандрія *гр.* – такий лад у сем'ї, коли жінка має кількох чоловіків; трапляється ще й тепер у де-яких диких народів.

Полігамія *гр.* – такий лад у сем'ї, коли чоловік має кілька жінок; за наших часів це водиться у мусульманів – турків, татарів, киргизів та інших.

Полігон *гр.* – 1) многокутник; 2) таке місце, де роблять спробу гарматам, вчать стрільянини з них, а також провадять інші всякі спроби в артилерійських справах.

Поліп *гр.* – 1) дрібна морська тваринка, немов червяк, яка розмножуючись у величезній кількості, витворює на морі цілі острови, що звуться кораловими; 2) волокнуваті, ніби бородавки, наростки, що бувають в людини найчастіше в носі.

Поліс *фр.* – страхове свідоцтво на те, що застраховано якесь добро, життя то-що; в полісові зазначаються всі умови страховки.

Політеїзм *гр.* – многобожество; коли людина вірує не в одного Бога, а в багатьох.

Політехникум *гр.* – вища спеціальна школа з декількома відділами для підготовки спеціалістів-інженерів по різних галузях техніки: інженерів, архитектів, хіміків, агрономів та инш.

Політик *гр.* – 1) причетний до порядкування державою, людина, що добре розбирається в політиці або приймає активну участь в суспільно-державній роботі; 2) в переносному значінні – той, хто завжди хитрує, робить так, щоб по його вийшло.

Політика *гр.* – 1) уміння правити державою на користь народові. Політика буває *внутрішня* – коли забезпечуються внутрішні справи, *зовнішня* – коли держава гаразд ставиться до інших держав, дбаючи про інтереси своєї держави, *торговельна, економічна* та інші; 2) уміння взагалі обійтись гаразд з якоюсь людиною, справою або установою; 3) хитрування, лукавство.

Політикан *гр.* – той, хто навмисне пеклується про справи державні та громадські і робить це тільки для власної користі, або на користь своєї партії, свого гуртка.

Політичний *гр.* – 1) той, що має якесь відношення до політики; 2) *політичні науки* – що вивчають право (державне, міжнародне, фінансове), політичну економію, статистику та инше; 3) *політична економія* – наука про закони розвитку господарства у народів та про суспільні відносини межі людьми в їх господарській діяльності; 4) *політична географія* – розглядає землю, маючи на увазі розселення людей, утворені ними держави, способи колонізації, розселення і таке инше; 5) *політичний злочинець* – той, що зробив злочинство проти держави.

Поліція *фр.* – всі установи та урядовці й служачі цих установ, що мають своїм обов'язком забезпечувати внутрішній лад в державі, попереджати й припиняти злочинства.

Поні *англ.* – порода дуже красивих малого зросту конячок.

Понтон *фр.* – 1) невеличкий складаний човен, простосований на те, щоб наводити моста через річку; 2) міст, що наведено через річку на понтонах для переправи війська.

Популярний *лат.* – відомий поміж народом, добре зрозумілий, напр., книжку написано *популярно*, себ-то так, що кожен зрозуміє.

Попуррі *фр.* – мішанка; сполучення в одній п'єсі без всякого ладу ріжних популярних мотивів, які грають чи співають підряд без перерви.

Порнографічний *гр.* – соромицький, той, що відноситься до порнографії.

Порнографія *гр.* – писання або малювання, де списано або намальовано щось соромицьке, гидотне.

Порт *лат.* – пристань в затоці, де пристають та відходять кораблі і де провадиться вигрузка та нагрузка всяких товарів.

Порта – так звуть іноді турецькій уряд і саму Туреччину.

Портативний *фр.* – невеличкий, такий, що небагато займає місця, дуже зручний.

Портвейн *нім.* – червоне португальське вино.

Портъєра *фр.* – причеплена над дверима прикраса з якоїсь тканини, ніби запона.

Портер *англ.* – англійське пиво темного коліру, в якому більше спирту, ніж в звичайному.

Портмоне *фр.* – гаманець.

Портфейль *фр.* – 1) палятурки з паперу або шкури для листів та всяких паперів; 2) *міністерський п.* – посада міністра в конституційних державах; 3) *редакційний п.* – все писання, що надійшло в редакцію якогось часопису та ухвалено до друку.

Порція *лат.* – відома, визначена частина чогось, напр., салдатам дається порцію чаю або хліба що-дня однаково.

Посейдон *гр.* – у давніх греків – бог моря і всеї водяної стихії, брат Зевеса; у римлян такого бога звали Нептуном.

Посесія *лат.* – володіння землею.

Посесор *лат.* – той, хто володіє, держить чужу землю; орендатор.

Пост *фр.* – 1) сторожа варта, місце для варти; 2) посада; служба чимала.

Постамент *фр.* – *п'єдестал*.

Пост-скриптур *лат.* – дописка в листі при самому кінці, – означається латин. літерами P. S.

Потенція *лат.* – сила; здатність чогось або когось виявити активність, роботу, рух.

Потенціальний *лат.* – існуючий в потенції, захований, такий, що не виявляє тієї сили, яку в собі має.

Практика *гр.* – прикладання до діла правил та принципів якоїсь науки, звички; досвід в якійсь справі.

Принціп *лат.* – основне правило, підстава, на якій ґрунтуються люди в своїх думках та в своїй роботі, діяльності.

Презент *фр.* – подарунок.

Презентувати *фр.* – дарувати.

Президент *фр.* – 1) голова товариства, зборів чи якоїсь установи; 2) голова у республіці, вибраний народом.

Президіум *лат.* – голова, його товариші та секретарі, вибрані якимись зборами на те, щоб провадити справу зборів.

Прейс-курант *нім.-фр.* – список цін на якісь товари, речі, матер'яли то-що.

Прелат *лат.* – у католиків почесна назва всякої духовної особи, що має право розбіратись в церковних справах.

Прелюдія *лат.* – в музиці недовга гра перед початком самої п'єси, ніби музична передмова.

Премср – 1) перший міністер, голова кабінета в конституційній державі; 2) краший артист в трупі.

Премія *лат.* – надгорода за щось, напр., за найкращі виставлені на виставці речі, якийсь крам; 2) додаток безплатний до журналів та газет – малюнок, книжка або що.

Пренумерант *лат.* – див. *Абонемент*.

Прерії *фр.* – безлісна рівна місцевість в Північній Америці, багата на соляні джерела та кам'яний вугіль.

Пресса *фр.* – взагалі всі періодичні часописи – газети, журнали то-що.

Престиж *фр.* – повага, сила, авторитет, що має людина, громада чи й ціла держава.

Претендент *лат.* – той, хто заявляє претенсію, право на щось.

Претенсія *лат.* – скарга; домагання; позов.

Претор *лат.* – в давньому Римі виборна людина, що займала вищу адміністративну й судову владу, а іноді й військову.

Преторіянці *лат.* – у римських цезарів лейб-гвардія, заведена Августом; мала великий вплив, коли вибірали імператора.

Прецедент *лат.* – приклад, що був раніше, за яким робиться щось так само й далі.

Приват-доцент *лат.* – той, хто читає лекції у вищій школі, не маючи ще професорського звання.

Приватний *лат.* – сторонній; такий, що належить окремій людині, а не громаді, інституції або державі.

Привилей *лат.* – 1) особливе право, перевага, яку має хтось в якійсь справі; 2) право, що надається тому, хто вигідає якусь річ, користуватись певний час з свого винаходу.

Приз *фр.* – 1) нагород або грошова сума, що видають тому, хто буває переможцем на якихсь грищах; 2) корабель, що забрав супротивник в бою.

Примітивний *лат.* – первісний, простий.

Проблема *гр.* – завдання, наукове питання, яке ріжними способами можна вирішати.

Проблематичний *гр.* – непевний: такий, що треба його доказами довести.

Провізія *лат.* – харчові припаси.

Провизор *лат.* – той, хто вчився на аптекаря.

Провіант *лат.* – їжа для людей або коней у війську.

Провінція *лат.* – 1) в давньому Римі завойовані землі у чужих народів; 2) тепер країна, повіт; все, що по за столицею.

Провокатор *лат.* – той, хто робить провокацію.

Провокація *лат.* – намова, підбурювання людини або гурту людей агентами поліції на якісь вчинки, щоб потім над тими людьми вчинити розправу.

Прогімназія – гімназія з 4-х та 6-ти класів.

Програма *гр.* – 1) виклад того, що треба знати з якоїсь науки; 2) список усіх тих справ, які мають обмірковувати або розглядати на якихсь зборах; 3) виклад того, що має робити хтось, напр., якась партія, або про що і в якому напрямкові писатиметься в газеті або в журналі.

Прогрес *лат.* – поступання наперед; поступ; розвиток.

Прогресивний *лат.* – поступовий; той, хто обстоює такий лад, при якому покращає соціальне, економічне й політичне життя суспільства.

Продукт *лат.* – все, що здобуто людською працею; здобуток, наслідок.

Продуктивний *лат.* – такий, що має наслідки з своєї праці; корисний.

Продукція *лат.* – здобування; все, що вироблено руками людськими.

Продуцент *лат.* – виробник; той, що своєю працею утворює нові цінності.

Проект *фр.* – обмірковані думки про якусь справу; розроблений план якоїсь справи.

Прожектор *фр.* – електрична лихтарня, що світить дуже далеко і з великою силою.

Проза *лат.* – 1) звичайна мова, якою люде говорять – не віршом; 2) щось нудне, сухе та малоцікаве.

Прозаїк *лат.* – 1) той, хто пише прозою, тоб-то так, як звичайно люде говорять; 2) той, хто дивиться на все практично, буденно.

Прозаїчний *лат.* – 1) писаний прозою, не поетичний; 2) одноманітний, простий.

Прозеліт *гр.* – людина, яку недавно навернено у якусь віру; той, хто тільки що пристав на якусь гадку, до якоїсь партії.

Прокламація *фр.* – 1) оповіщення; 2) відозва до народу в якій-небудь справі.

Прокрустове ліжко *вл.* – 1) ліжко грецького розбійника Прокруста, який вкладав у нього свої жертви, одрубуючи ноги або витягуючи їх, щоб тіло було по довжині як ліжко; 2) в переносному значінні – заходи, в яких виявляється нерозважне насильство.

Прокуратура *лат.* – присутнє місце, при якому перебуває прокурор; весь прокурорський персонал якогось краю.

Прокурор *лат.* – 1) судова особа, що доглядає за тим, щоб вірно прикладались до життя закони та справедливі були судові постанови.

Пролетаріят *лат.* – клас громадянства, що не має запасу матеріяльних засобів, а живе з того, що за день заробить, а як немає заробітку, то голодує.

Пролетарій *лат.* – той, хто не має ніякої власности, яка б його годувала, а живе тільки з праці.

Пролог *фр.* – передмова, вступ.

Променад *фр.* – прогулянка; місце для гулянки.

Прометей *вл.* – в грецькій митології Прометей викрав з неба огонь і за те був прикований Юпитером до Кавказьких гір; *Л.* в уяві давніх греків був першим, що просвітив людину.

Пропаганда *лат.* – 1) росповсюдження нових політичних, релігійних та інших думок; 2) ширення якоїсь речі, яка уживається.

Пропагувати *лат.* – поширювати щось межи людьми.

Пропозиція *лат.* – пропозиція.

Пропорція *лат.* – відповідність більшого до більшого, меншого до меншого.

Пропорціональний *лат.* – відповідний до якоїсь міри або числа; в певній мірі поділений.

Проректор *лат.* – помічник ректора.

Проскрипція *лат.* – оповіщення, де списано якихсь людей, котрих хтось має покарати на смерть.

Проспект *лат.* – 1) широка, довга рівна вулиця; 2) коротенько переказаний на письмі зміст якогось твору; 3) друкована оповістка про те, яке має бути видання книжки, малюнків та іншого.

Проститутка *лат.* – жінка, що продає себе за гроші; хльорка.

Протекціонизм *лат.* – політико-економічна система, коли уряд, щоб розвинути промисел та торгівлю, забороняє привозити із закордону крам, або накладає на нього велике мито.

Протекція *лат.* – опіка; здебільшого поміч чиясь здобути якісь вигоди.

Протест *лат.* – вислов невдоволення, перечення; незгода з чиеюсь думкою.

Протестантизм *лат.* – загальна назва для третьої парости християнської віри, яка ще в XVI віці відокремилась від католицької церкви. Віру цю найбільш поширено поміж німецькими народами.

Протестувати *лат.* – перечити, не погожуватись, заявляти протест.

Протокол *гр.* – 1) писаний акт про якусь подію або про порушення закона; 2) списані постанови, що прийняті були на якихсь зборах, конференціях, конгресах і т. и.

Прототип *гр.* – первообраз, оригінал якогось твору.

Профан *лат.* – неосвічена людина, що мало знається на чомусь; той, хто в якійсь науці чи справі небагато тямить.

Профанація *лат.* – неповага, нехтування чогось важливого, святого.

Професійний *лат.* – 1) той, що належить до професії, спеціальний; 2) *професійни спілки* – згуртовані робітники однієї якоїсь професії для оборони своїх інтересів та товариської допомоги.

Професія *лат.* – те, коло чого хтось ходить, робить; спеціальність, напр., лікарська, вчительська, теслярська професія.

Професор *лат.* – вчений, що викладав, читає лекції у вищій школі – університеті, політехнікумі, інституті то-що.

Профілактичний *гр.* – такий, що застерігає від хвороби або що відноситься до профілактики.

Профілактика *гр.* – частина медицини про всякі зособи, що допомагають боротись проти розвитку ріжних хвороб.

Профіль *фр.* – боковий контур лица або якоїсь речі.

Процент *лат.* – 1) відсоток; сота частина загального числа; число, що виявляє відношення до сотні; 2) певна сума, що беруть за користування капиталом з кожної сотні якоїсь грошової одиниці.

Процес *лат.* – 1) судова тяганина; 2) самий суд, що провадить якусь судову справу; 3) ціла низка явищ, акцій, вчинків, потрібних для досягнення певної мети.

Процесія *лат.* – урочистий похід з приводу події якоїсь або ще чого.

Псевдоним *гр.* – приbrane прізвище, якого уживає той, що не хоче під писанням ставити свого власного прізвища.

Психея *вл.* – в грецькій митології красива дівчина, яку дуже покохав Ерос і якій Зевес подарував безсмерття, взявши її на небо.

Психіатрія *гр.* – наука про душевні хвороби: з чого вони повстають та як зарадити їм.

Психика *гр.* – все, що діється в душі людини, душевні процеси, переживання, настрої то-що.

Психичний *гр.* – душевний, що має відношення до психології.

Психологія *гр.* – наука, що займається дослідями над душевним життям людини.

Психопат *гр.* – людина не сповна розуму, трохи ненормальна.

Публика *лат.* – більше чи менше число людей, що зібралися до гурту; громада, народ.

Публикація *лат.* – оповіщення про що-небудь, надруковане в газетах, або на окремих листках для розсилки чи розвішування на видному місці.

Публіцист *лат.* – письменник, що пише про громадські та політичні справи.

Публіцистика *лат.* – галузь літератури, що обмірковує суспільно-політичні справи та явища з тією метою, щоб впливати на громадську думку.

Пуддінг *англ.* – національна англійська страва з борошна, саго, ізюму з різними приправами.

Пудель *нім.* – порода хатніх собак з кучерявою м'якою шерстю.

Пудра *фр.* – порошок, що виготовляють з рисового крахмалу; вживають для того, щоб підбілювати кожу.

Пульверизатор *лат.* – приладдя для оббризування чи обсипання чимсь рідким або якимсь порошком.

Пульс *лат.* – ритмичний рух крові в артеріях, що викликається діяльністю серця.

Пункт *лат.* – 1) крапка; 2) кожний окремий артикул, параграф; 3) певне або чимсь одзначене місце.

Пфенінг *нім.* – німецька монета = $\frac{1}{100}$ марки.

Пюпітр *фр.* – підставка для нот, книг; конторка.

Р.

Рагу *фр.* – страва з кусочків м'яса з соусом.

Радикал *лат.* – в політиці – той, хто домагається змінити ґрунтовно існуючий лад.

Радикальний *лат.* – ґрунтовний, такий, що доходить до самого кореню.

Радій *лат.* – винайдений недавно елемент; названо так через те, що має проміння невидиме. Вживається для лікування де-яких хвороб.

Район *фр.* – округа.

Ракета *нім.* – паперова або бляшана гильза набита порохом: вилітаючи в повітря, лишає за собою вогняний хвіст.

Рампа *фр.* – 1) місце перед авансеною в театрі, в рівень з долівкою, де міститься освітлення для сцени; 2) поручі на східцях.

Рандеву *фр.* – зустріч, про яку умовлено раніше, часто романтичного характеру.

Ранжир *фр.* – коли ставлять людей по зросту; взагалі розміщення в якомусь певному порядку.

Рантьє *фр.* – той, що живе на проценти з свого капітала.

Рапорт *фр.* – писання, в якому менший повідомляє про щось по службі старшого.

Рапортувати *фр.* – сповіщати, повідомляти.

Рапсодія *гр.* – 1) в давній Греції – пісні, уривки з гомерових поем, які декламували, іноді співали й рапсоди; 2) музична фантазія переважно в національному дусі.

Рапсоди *гр.* – в давній Греції немов kobзарі, які мандруючи по країні, співали й творили пісні та складали епічні поеми.

Раритет *фр.* – така річ, що рідко трапляється.

Раса *фр.* – порода людей; всю людність на світі по формі черепа, коліру шкіри, волосся та ін. звичайно поділяють на п'ять рас: кавказську, монгольську, ефіопську, малайську та американську.

Ратифікація *лат.* – затвердження урядом умов, які складені були уповноваженими одної якоїсь держави з іншою державою.

Ратуша *нім.* – так звуть у німців мійську управу.

Раут *англ.* – вечірка без танців, бесіда.

Рафинад *фр.* – вищий сорт чистого білого цукру.

Рахитизм *гр.* – така дитяча хвороба – її звуть ще англійською, – коли через погане харчування кістки, не набравшись сили, кривляться, і дитина від того буває горбатою, або кривою на ноги.

Рахитичний *гр.* – такий, що нездужає на рахитизм.

Раціоналізм *лат.* – такий філософський напрямок, коли людина покладається тільки на свій розум. Раціоналізм у вірі – коли кожне чудо й усе чудовне, або якесь незвичайне явище, намагаються погодити з людським розумом.

Раціоналістичний *лат.* – критичний, розважний.

Рація *лат.* – причина, основа, привід.

Ре – друга нота в гамі.

Реабілітувати *лат.* – повернути права, звання, честь, що попереду були одібрані.

Реагувати *лат.-нім.* – одкликатись на якусь подію або вчинок.

Реакціонер *лат.* – прихильний до реакції, до всього старого; ворожий до волі та рівності між людьми.

Реакція *лат.* – 1) в хімії такий вплив одної речі на другу, од якого бувають великі переміни в тих речах, напр., коли в вапну влити води, то станеться реакція; 2) в політиці – ворожнеча до всього нового, – ворожнеча до волі, освіти, розвитку народного; 3) занепад сил, духу, після того як було підвищення їх.

Реалізація *фр.* – коли щось переводиться в життя, стає фактом, здійснюється.

Реалізм *фр.* – 1) в філософії – така думка, що визнає дійсне буття тільки за матеріальними речами; 2) в літературі та мистецтві – такий напрямок, коли пишуть про щось чи малюють так, як воно справді є на світі, натурально; 3) тверезе, розсудливе відношення до всяких явищ в життю.

Реалізувати *фр.* – перевести в життя, здійснити.

Реальний *лат.* – правдивий, справжній; *реальна освіта*, – коли в школах навчають найбільш математики та природничих наук.

Ребус *лат.* – загадка на письмі, де, замість слів, усякі малюнки, знаки, літери та інше, які треба одгадати й скласти, щоб дізнатись про загадку.

Реванш *фр.* – віддяка, заплата, – найбільш говориться про держави, коли одна одячує другій.

Реверанс *фр.* – таке учтиве привітання, коли дівчата, здоровкаючись, трошки ніби присідають, одступаючи назад.

Ревизія *лат.* – переглядання, повірвання справи якоїсь, рахунків, грошей та таке інше.

Ревизор *лат.* – особа, яку уповноважено зробити ревизию.

Ревматизм *гр.* – хвороба м'язів та суглавів, яка виявляється в гострих болючих кольках та ломоті.

Революціонер *фр.* – 1) прихильний до революції, політичного перевороту; 2) учасник революційного руху.

Революція *фр.* – 1) велика раптова переміна (переворот) в політичному житті народів; зміна існуючого ладу; 2) взагалі радикальна зміна в якій небудь сфері людської діяльності.

Регенство *лат.* – урядова влада, що править державою тоді, коли державець малолітній, десь виїхав або хворий.

Регент *лат.* – 1) керманичий хору співочого; 2) той, хто править державою коли в ній заведено регенство.

Регистрація *лат.* – складання списків на щось, переважно на речі якогось майна.

Регламент *лат.* – статут, наказ, правило.

Регламентация *лат.* – встановлення обов'язкових правил для якоїсь роботи.

Регрес *лат.* – поступання назад.

Регресивний *лат.* – такий, що йде назад, що остався позаду.

Регулювати *лат.-нім.* – давати лад, надавати одномірного ходу в якійсь справі.

Регулярний *лат.* – правильний, одномірний; військо *регулярне* – вивчене, вимоштруване та дисципліноване.

Редагувати *лат.* – злагодити, впорядкувати книжку або газету до друку.

Редактор *лат.* – керманичий періодичного або якого іншого видання; той, хто виправляє якусь літературну працю – обробляє її до друку.

Редакція *лат.* – 1) виготовлення та впорядкування газети чи журналу до друку; 2) гурт людей, що впорядковує видавничу справу; 3) помешкання, де впорядковується газета чи журнал до друку.

Реестер *фр.* – список; запис прибуваючих та виступаючих паперів в канцелярії.

Рееструвати *фр.* – заводити в реестер.

Режим *фр.* – лад у сім'ї, державі чи в якійсь установі.

Режисер *фр.* – той, що порядкує виставою в театрі: поділяє ролі між артистами, керує артистами, коли провадиться вистава.

Резерв *фр.* – запас; військо запасне.

Резервний *фр.* – запасний.

Резервуар *фр.* – місце, куди наливають, напускають чогось текучого; напр., резервуари чи баки, куди переливають з цистерн-вагонів карасин або нафту.

Резигнація *лат.* – смиренство, коли людина попускається на волю Божу.

Резидент *фр.* – дипломатичний агент, нижчий за посла та посланника при уряді чужої держави.

Резиденція *лат.* – столиця держави, де проживає голова уряду та перебувають вищі урядові установи.

Резина *лат.* – смола каучукового дерева, каучук.

Резолюція *лат.* – 1) коротко викладений присуд судовий; 2) помітка начальства на проханні чи іншому папері діловому про те, як має бути вирішена та справа, про яку там написано; 3) постанови зборів, з'їздів, конгресів то-що.

Резон *фр.* – те, що й *рація*: причина, основа, привід.

Резонанс *фр.* – луна, голосний відгук; буває у великих покоях, в льоху, між гір.

Резоньор *фр.* – той, що живе самим розумом; той, хто любить розумувати, міркувати без потреби про таке, що воно й не варт його.

Резюме *фр.* – короткий виклад якоїсь думки, суперечки; висновок з ріжних думок та поглядів про щось, – напр., на зборах, де обмірковувалась якась справа, голова зборів на прикінці зробив *резюме* того, про що говорилося.

Реї *гол.* – перекладини, до яких чіпляють паруса.

Рейд *гол.* – місце в гавані, поблизу берега, призначене для великих кораблів, що не можуть пристати до самого берега.

Рейсфедер *нім.* – перо, що вживається для рисування.

Рейс *нім.* – переїзд корабля, пароплава од одного місця до другого, напр., рейс по Дніпру од Києва до Катеринослава або од Одеси до Владивостоку.

Рейхсрат *нім.* – парламент у Австро-Угорщині.

Рейхстаг *нім.* – парламент у Німеччині.

Реквізиція *лат.* – вимагання від людей за гроші, а часом і без грошей усякого припасу та всячини, чого тільки треба для війська.

Реклама *лат.* – оповістка про щось в газетах та всяких часописах, часом на окремих плакатах, в якій вихваляється те, про що оповіщено.

Рекламувати *лат.* – оповіщати, розголошувати, поширювати рекламу про якусь справу чи крам.

Рекогносціровка *лат.* – таємні оглядини чогось; найчастіше розвідування, буває на війні, коли хочуть довідатись, де стоїть вороже військо, скільки його та про інші справи.

Рекомендація *фр.* – коли якусь людину хвалять або комусь радять виявити до неї прихильність, увагу.

Рекомендований лист – такий лист, за доставку якого пошта відповідає певною сумою; пересилка таких листів коштує більше, ніж звичайних.

Рекомендувати *фр.* – давати *рекомендацію*.

Реконструкція *лат.* – перебудова, поновлення якогось будинку чи чогось іншого.

Рекорд *англ.* – найбільший успіх найчастіше в спортивних справах; напр., визначено було пробігти верству за 5 хвилин, а хтось пробіг швидче, то того вважають, що він *побив цей рекорд*.

Рекреаційна зала *лат.* – така зала в школах, де учні перебувають у вільний час.

Рекрут *фр.* – новобранець.

Ректор *лат.* – особа, що стоїть на чолі університету чи іншої якої вищої школи і порядкує там справами про науку.

Релігія *лат.* – те саме, що й віра; напр., християнська релігія.

Рельєфний *фр.* – виразний, такий, що має виразне окреслення, напр., гору рельєфно видно, – видно усе її окреслення.

Рельси *англ.* – залізні або сталеві бруски, покладені вповдовж залізничного полотна, по яких котяться потяги.

Реляція *лат.* – повідомлення у військовий час про те, що діється на війні.

Реманент – усяке добро рухоме. Реманент буває *живий* – худоба, коні, вівці та т. и. і *мертвий* – знаряддя господарське: плуги, борони, то-що.

Ремонт *фр.* – 1) поправлення хати, машини, воза, то-що; 2) постачання коней до війська.

Ремонтувати *фр.-нім.* – поправляти, лагодити переважно будинки.

Ренегат *лат.* – 1) віроодступник, той, що одпав од своєї віри; 2) зрадник своїй нації – перекінчик.

Ренесанс *фр.* – епоха відродження давньо-класичної літератури та мистецтва в XV і XVI віках.

Реноме *фр.* – добра або лиха слава, репутація.

Рента *фр.* – 1) певний якийсь зиск що-року з капітала, майна, землі; 2) цінні процентіві папери, на які йде певний процент.

Рентгенівське проміння *вл.* – проміння особливого світла, яке вживають тепер часто в медицині, коли треба відшукати в тілі людини якусь річ, що часом попадає в тіло, напр., кулю, шматок якогось металю або ще чогось.

Реомюр *вл.* – термометр, який показує на 0 пункт замерзання, а на 80° – пункт кипіння, себ-то весь термометр поділено на 80 часточок, що звуться градусами; термометр Реомюра означають лат. літерою R.

Реорганізація *лат.* – перероблення, порядкування по новому.

Репертуар *фр.* – всі ті п'єси, які виставляють в театрі чи десь в іншому місці під час якогось сезону.

Репетитор *лат.* – домашній вчитель.

Репетиція *лат.* – повторення, проба.

Репліка *фр.* – 1) відповідь, коли тому, що говорить, хтось інший вставляє слово або й кілька слів; 2) останні слова артиста, після яких починає говорити другий артист, що бере участь в діалозі; 3) в музиці: повторення мелодії або фрази другим голосом.

Репортер *англ.* – той, хто подає до газет та журналів звістки та новини про різні події та все цікаве для громадянства.

Репрезентант *фр.* – тимчасовий заступник, уповноважений.

Репрезентація *фр.* – заступництво.

Репресії *фр.* – утиски, тяжка кара помста, що вживаються деспотичним урядом проти народніх провідників, демократичних партій та організацій.

Репресивний *фр.* – гнітючий.

Репродукція *лат.* – коли з одного малюнку або твору роблять новий такий самий, то це зветься *репродукцією*.

Рептилія *лат.* – гадина; *рептиліями* звать і тих людей та часописи, що немов гадина плазують перед дужчими та багаччими.

Репутація *лат.* – добра або лиха слава.

Ресконтро *іт.* – бухгалтерська книга, що має в собі рахунки тих осіб, з якими установа чи особа якась має кредитові відносини.

Респиратор *лат.* – такий прилад, яким закривають ніс і рот, щоб захиститись від брудного повітря.

Республіка *лат.* – така форма державного ладу, коли верховна влада належить народові, а особа (президент) чи колегія, що порядкує справами держави, користується владою по праву, надданому парламентом, що складається з народніх заступників.

Республіканець *лат.* – громадянин у республіці; прихильний до республіканського ладу.

Реставрація *лат.* – оновлення, – себ-то коли щось старе або зруйноване хочять поновити або наново відбудувати чи утворити.

Ресторан *фр.* – така їдальня в місті, де з ранку до пізньої ночі можна мати за гроші всякі страви та питво.

Ресурси *фр.* – засоби до життя чи до чогось іншого; джерело прибутків.

Ретроград *лат.* – людина старозавітня, що держиться старих звичок, поглядів.

Реферат *лат.* – прилюдне читання про якусь справу, наукову або практичну.

Референдум *лат.* – вирішення деяких дуже важних державних справ всенароднім голосуванням. Це буває тоді, коли парламент сам не наважується вирішити якоїсь великої ваги справи.

Референт *лат.* – особа, що читає реферат.

Референція *англ.* – писана або сказана на словах похвала, рекомендація, яку про когось подають кому-небудь фірми, установи або й окремі люде.

Рефлексія *лат.* – 1) відбиток проміння від якогось світла; 2) в філософії – здатність до самоанализу, критичного відношення до власних думок, характеру, своєї волі.

Рефлектор *лат.* – прилад, що одбиває од себе світло, одсвічує.

Реформа *лат.* – одміна, зміна форм, ладу, громадського життя і т. и.

Реформатор *лат.* – той, хто заводить реформи, переміни в громадському чи державному житті.

Реформація *лат.* – епоха релігійного руху, що одбувався на початку XVI віку в Зах. Європі проти папства та морального занепаду католицького попівства коли утворилась була нова віра – протестантизм, що потім розкололась на дві віри: лютеранство та реформатство.

Рецензент *лат.* – той, що пише рецензії.

Рецензія *лат.* – коротенький розгляд, оцінка літературного, художнього, наукового твору чи оцінка вистави в театрі, музики то-що.

Рецепт *лат.* – писана замітка, нотатка лікаря для аптеки на ліки, які мають виготовити й відпустити.

Рецидив *лат.* – вороття; коли вдруге зроблено щось: злочин, або знову вернулася хвороба і т. ин.

Рецидивист *лат.* – 1) той, хто зробив злочинство, за яке раніше вже його судили; 2) людина, що занедужала знову на ту хворобу, яка була раніше.

Речитатив *ит.* – спів, що по розміру (темпу) наближається до розмови, декламації.

Рив'єра *фр.* – дуже красива з гарним кліматом місцевість на побережжі Середземного моря, між Ницою та Спецією.

Риск *фр.* – коли за якусь справу беруться на-щастя, себ-то, коли удача залежить од випадку, а не від обміркованого якогось плану, обрахунку.

Ритм *гр.* – міра, розмір; рівні, однакові рухи: напр., в танцях. Ритм у віршах – коли то вищі, то нижчі склади в слові йдуть по черзі.

Ритмичний *гр.* – правильний, одномірний.

Риторика *гр.* – 1) наука про те, як красно говорити; 2) промова, пересипана голосними фразами, що не мають внутрішнього змісту.

Ритуал *лат.* – 1) церковний служебник; 2) церковний звичай, обряд.

Рифи *англ.* – підводні в морі та океанах скелі, що іноді виступають над водою.

Рифма (рима) *гр.* – прикладні слова; коли говорять або пишуть, найчастіше віршами, так, що слово до слова виходить прикладно, напр.: *доля – воля, ходила – любила*.

Рококо *фр.* – стиль в архитектурі та у всяких декоративних прикрасах, що досяг найвищого розвитку у Франції в XVIII віці.

Роман *фр.* – 1) літературний твір, де описано досить повно життя людей з їх переживаннями й почуваннями, всіма радощами й болями; 2) кохання.

Ром *англ.* – міцна горілка, яку виробляють з патоки цукрового тростника.

Ростбиф *англ.* – добре піджарений шматок м'яса з хребтової частини.

Рояль *фр.* – див. *Фортепьяно*.

Рубрика *лат.* – окремих відділ в писаннях – найбільше в газетах; розділ.

Рудимент *лат.* – зародок, початок.

Рудиментарний *лат.* – зародковий, недорозвинений.

Русифікація *моск.* – політика московського уряду, направлена до того, щоб знищити національні прикмети у інших народів, що жили колись під московським пануванням.

Рутина *фр.* – звичка все робити по старому, без критичної уваги до того, що і як робиться.

Рутінер *фр.* – 1) той, хто робить з навички, не міркуючи; 2) ворог усього новітнього; такий, що живе й робить так, як з діда-прадіда робили.

С.

Саботаж *фр.* – псування знаряддя та засобів продукції на фабриці чи в іншому якому ділі, коли робітники хочуть примусити власника підприємства задовольнити їхні вимоги; взагалі така робота, що тільки гальмує справу якусь.

Саванни *ісп.* – в Півн. Америці – степи, покриті високою травою, що займають там великі простори.

Сак *англ.* – *саквоаяж*.

Саквоаяж *фр.* – шкурятяний або парусовий мішок для всяких річей, що беруть з собою, мандруючи кудись.

Сакля *тат.* – хата у кавказських горців; взагалі якесь житло людське у народів Сходу.

Сакраментальний *лат.* – священний; заповітний, обрядовий.

Салон *фр.* – 1) кімната, де вітають гостей; 2) велика виставка в Парижі новіших творів мистецтва, яку впоряжають там що-року.

Салфетка *іт.* – серветка.

Сальдо *іт.* – в бухгалтерії – підсумок того, що зосталось на якесь число, коли бувають зведені всі рахунки, як прибутки, так і видатки.

Сальность *фр.* – щось бридке, соромицьке, непристойне.

Сальтомортале *іт.* – 1) якийсь заморочливий скік, коли, напр., людина, підскочивши, перевертається вперед або назад у повітрі; 2) взагалі дуже ризиковитий вчинок.

Салют *фр.* – вітання стріляниною з гармат, рушниць, чи іншими способами.

Санаторія *лат.* – лікарня для хроничних хворих десь в здоровій місцевості та вигідних гарних кліматичних умовах.

Сангвиник *лат.* – гаряча, жвава людина, хоча такої вдачі, що запал з'являється зненацька але таксамо швидко й проходить.

Сангвиничний *лат.* – жвавий, рухливий, запальний.

Сандалії *гр.* – постоли.

Санитарія *лат.* – громадська гігієна, що дбає про охорону народного здоров'я: провадить боротьбу з антигігієнічними умовами, пошесними хворобами і т. и.

Санитарний *лат.* – такий, що охороняє здоров'я – пеклується про здоров'я в цілому повіті чи місті якомусь.

Санкціонувати *лат.* – посвятити, ухвалити, затвердити.

Санкція *лат.* – затверження, ухвала, себ-то, коли вища влада ухвалює та потвержує закон чи постанову якусь.

Санкюлот *фр.* – безштаньки, голота.

Сантим *фр.* – дрібна мідна монета у Франції, Бельгії, Швейцарії = $\frac{1}{100}$ франка.

Сантименталізм *фр.* – напрямок в літературі в XVIII і на початку XIX віків, що виник, як протест проти панування псевдокласицизму; с. визначався суб'єктивністю і намагався викликати в читачів розуміння та любов до природи, милосердя до убогих та нещасних; взагалі перебільшене почування.

Сантиментальний *фр.* – чутливий, слізний.

Сантиметер *фр.* – одна сота метра, трохи менше $\frac{1}{4}$ вершка.

Сапфир *гр.* – дорогоцінний прозорий камінь блакитного коліру.

Сарказм *гр.* – уїдлива, злісна посмішка; гостре глузування.

Саркастичний *гр.* – уїдливий, ущипливий.

Саркофаг *гр.* – 1) у давніх греків могила, яку викладали таким камінем, що сприяв швидкому перетліванню тіла; 2) взагалі надгробок на могилі з якогось матеріалу.

Сатира *лат.* – поетичний твір, в якому висміюють людину, гурт людей чи щось із дійсного життя, щоб виявити хиби та вади людські.

Сатиричний *лат.* – властивий сатирі.

Сатисфакція *лат.* – задоволення.

Сатрап *гр.* – у давні часи в персіян начальник якоїсь округи; людина, що живе в роскошах та має велику владу і силу; самовладна, люта людина.

Сеанс *фр.* – якийсь короткий час, потрібний для досягнення наміченої цілі.

Сезон *фр.* – частина року; такий час, що чимсь визначається: сезон купання, спорту, курортний, весінній і т. и.

Секвестр *лат.* – тимчасовий арешт, накладений на якесь майно, та передача того майна під догляд казни або приватних людей, поки не вийде про нього при- суд судовий.

Секрет *фр.* – таємниця.

Секретарь *фр.* – в наукових та всяких інших товариствах, в судах, то-що, той, хто одписує про справи, що провадять в тих установах, списує протоколи зборів та інше.

Секта *лат.* – гурт людей, що одлучилися від головної церкви (православної, католицької, лютеранської чи іншої якої), – напр., гурт людей, що перейшли в штунду – секта в православної церкві, маріавити в католицькій.

Сектанський *лат.* – перейнятий духом секти; фанатичний.

Секунда *лат.* – $\frac{1}{60}$ частина хвилини.

Секція *лат.* – одна частина або один з відділів, на які поділяється наукове товариство, з'їзд чи збори якісь.

Семафор *гр.* – високий стовп біля залізничної колеї, недалеко від станції, з особливим приладдям, яке показує, коли вільно під'їздити до станції, а коли – не можна.

Семестр *лат.* – піврічний курс наук у вищій школі.

Семинарія *лат.* – 1) духовна середня школа, де вчать на попів; *учительська с.* – школа, де вчать на учителів сільських або городських; 2) в де-яких університетах – практичні роботи студентів під керівництвом професорів.

Семіти *вл.* – загальна назва арабів, жидів та ще де-яких східних народів, що беруть початок від Ноевого сина Сіма.

Сенат *лат.* – 1) в давньому Римі – збори представників аристократії для вирішення державних справ; 2) вища законодавча палата в де-яких конституційних державах; 3) в Московщині найвища судова та адміністративна установа.

Сенс *лат.* – рація, почуття, розум.

Сенсаційний *фр.* – такий, що робить сенсацію, викликає зворушення, хвилювання.

Сенсація *лат.* – зворушення; коли якась подія, пригода чи чутка якась дуже вражає, хвилює людей.

Сентенційний *лат.* – повчаючий; той, що намагається навчати моралі.

Сентенція *лат.* – думка, гадка, міркування морального характеру.

Сенбернард *вл.* – звісна порода собак, які в горах Альпах рятують людей, занесених снігом.

Сепаратизм *лат.* – бажання визволитись від якогось панування – церкви, держави, великої політичної партії, то-що, щоб жити самостійним життям.

Сепаратист *лат.* – той, що хоче відокремитись від чогось, прихильний до сепаратизму.

Сепаратни *лат.* – окремі кімнати чи інші які помешкання, відокремлені одно від другого.

Сепаратний *лат.* – окремий, самостійний, приватний.

Сепаратор *лат.* – апарат, що відокремлює вершки від молока.

Сервиз *фр.* – комплект на кілька персон якогось посуду переважно одної форми і малюнку для страви чи питва.

Сервизизм *фр.* – рабське підлецування, упадання перед дужчими ради якихось вигод.

Сервитут *лат.* – право користуватися чужою власністю, як своєю, але не всією, а тільки якоюсь частиною її; напр., пасти скот, користуватись водою та ин.

Серйозний *фр.* – 1) поважний, працьовитий, такий, що не любить жартувати; 2) суворий, бундючний.

Серія *фр.* – 1) ряд, група, відділ; 2) процентіві державні білети, що видає казна на короткий час і на певну суму.

Сесія *лат.* – час, поки відбувається засідання якого небудь товариства, парламента, суда і т. и., напр., сесія окружного суду.

Сибарит *вл.* – людина, що любить жити в добрі та розкошах, пишно, розбещено.

Сивилла *гр.* – у давніх греків та римлян жінка пророчиця, що мала здібність угадувати наперед події або факти майбутнього.

Сигнал *фр.* – умовлений якийсь знак, що подають різними способами для перестороги або як звістку про щось.

Силует *фр.* – контур, обрисовка; малювання речі, переважно лица, в профіль так, ніби від тієї речі чи лица відбивається тінь.

Символ *гр.* – 1) знак, що означає якусь думку або почуття, напр., намальований лев – символ сили, голуб – символ чистоти і т. и.; 2) *символ віри* – коротко викладене те, у що люди вірують.

Символічний *гр.* – образний, алегоричний; той, що виявляє якийсь символ.

Симетричний *гр.* – правильний, рівної міри на всі боки.

Симетрія *гр.* – правильність; таке розположення частин, яке дає можливість поділити цілу річ на дві відповідно рівної міри частини.

Симпатизувати *гр.* – виявляти прихильність, співчуття, почувати симпатію.

Симпатичний *гр.* – той, що викликає симпатію.

Симпатія *гр.* – спочування, прихильність: коли хтось або щось припадав кому-небудь до вподоби, то до того, що подобається, мають *симпатію*.

Симптом *гр.* – 1) прикмета, по якій дізнаються, напр., про те, яка хвороба у недужого; 2) взагалі ознака якого-небудь явища.

Симулянт *лат.* – той, що прикидається в чомусь з якоюсь корисною метою, щоб когось піддурити.

Симуляція *лат.* – підроблювання, себ-то, коли хто-небудь прикидається, що він, напр., на щось хворий, – взагалі штучно удає якесь явище, щоб когось піддурити.

Симфонічний *гр.* – милозвучний, гармонійний, лагідний; той, що відноситься до симфонії.

Симфонія *гр.* – 1) музичний твір для цілого оркестру, що складається здебільшого з чотирьох ріжних частин, які мають між собою внутрішній звязок; 2) оркестрова соната.

Синдикат *фр.* – 1) спілка робітників з кількох близьких професій (напр., столяри, стельмахи, мурівщики) для боротьби за свої економічні інтереси; 2) спілка хазяїв фабрик та заводів для того, щоб боронитися проти конкуренції, або проти домагань робітників.

Синекюра *лат.* – така посада чи служба (фіктивна), що не треба працювати, а гроші за неї платять.

Синоним *гр.* – слова близького мало не однакового значіння, напр., шлях і дорога, праця і робота, любов і кохання.

Синтаксис *гр.* – складня – частина граматики про те, як із слів складати речення, а з речень – мову.

Синтез *гр.* – такий спосіб міркування, коли думка іде від простого та дрібного до складного та суцільного; в противність до синтезу – *аналіз*.

Система *гр.* – 1) група однакових або подібних річей чи явищ, звязаних між собою якимсь загальним чинником чи взаємним відношенням (системи – соняшна, планетна, геологічна і т. и.); 2) лад, план, спосіб, без якого не може бути ніякої науки, ніякого знання, чи поважної якоїсь роботи.

Систематизувати *гр.* – заводить якийсь лад, повести справу по певному плану; завести якусь систему.

Ситуація *лат.* – становище, яке утворилось через моральні, матеріальні чи які інші обставини.

Сифіліс *гр.* – пранці – тяжка венерична хвороба, що переходить з одної людини на другу через заразу особливим ядом.

Сі *ит.* – сьома нота в гамі.

Сіонизм – рух національний серед жидів, направлений до того, щоб в Палестині закласти свою самостійну державу.

Скандал *фр.* – якийсь непристойний вчинок, що образив людину чи ціле товариство.

Сквер *англ.* – невеликий садок десь у місті на площі.

Скелет *гр.* – весь кістяк людини або тварини.

Скептик *гр.* – неймовіра; той, хто не йме нічому віри, доки не пересвідчиться в чомусь або сам того не побачить.

Скомбінувати *лат.* – скласти щось до-ладу, придумати, скомпонувати.

Скульптура *лат.* – умілість ліпити, висікати чи вирізати художні речі з гипсу, глини, мarmору, дерева або іншого матер'ялу, напр., постаті людей, звірин та інше таке.

Смокінг *англ.* – особливого покрою сюртук для мужчин – напівпіджак, напівсюртук.

Смарагд *гр.* – дорогоцінний камінь яскраво-зеленого коліру, який звать ще й ізумрудом.

Солідарність *фр.* – 1) однаковість поглядів, думок, що часто єднає людей для осягнення того, до чого вони пориваються; 2) кругова порука.

Соліст *ит.* – співці, музики, артисти, що виступають перед публікою співати або грати поодинці.

Солітер *фр.* – 1) значного розміру алмаз оброблений і вставлений в якусь оправу; 2) глиста, що водиться у людини в кишках і знесилює дуже організм; іноді досягає 12 арш. довжини.

Соло *ит.* – спів, танець чи що інше, що виконується одною людиною.

Соль *ит.* – п'ята нота в гамі.

Сольдо *ит.* – мідна італійська монета = $\frac{1}{20}$ ліри, щось коло 2 коп.

Сольфеджіо *ит.* – початковий при навчанні спів по нотах, коли разом із співом вимовляють і ноти відповідно згуку.

Сомнамбулізм *лат.* – така хвороба, коли людина сонна ходить, розмовляє, щось робить, нічого про те не відаючи.

Соната *ит.* – оркестровий музичний твір з кількох частин, ріжних по характеру, але перейнятих однією основною ідеєю.

Сонет *ит.* – вірш переважно ліричного характеру з 14 строк.

Сопрано *ит.* – самий високий голос у співові, – буває у жінок і дітей.

Сорт *фр.* – коли якісь речі – матер'яли, продукти, всякий крам, – поділено по якості, розміру, добротності або по іншим яким небудь прикметам, то тим самим визначено *сорт* тих річей.

Сортувати *фр.* – розкласти по сортах.

Сосиска *іт.* – тонка невеличка ковбаска.

Софа *фр.* – канапа.

Софісти *гр.* – 1) в давній Греції спочатку так звали вчителів, пізніше – педагоги, що вже брали гроші за науку і які були ворогами існуючих тоді установ, всяких моральних основ та звичаїв; 2) люди, що однаково жваво обстоюють всякі погляди, хоча б вони були часом протилежні.

Соціологія *лат.* – наука про громадянство – про ті закони, що керують явищами громадського життя.

Соціалізація *лат.* – повернення приватної власності в державну для передачі суспільству в загальне користування.

Соціалізація землі – основний пункт програми соц.-рев., що обстоюють, аби вся земля в державі – селянська, поміщиків, удільна, казенна, монастирська та церковна повернена була у власність всього народу так, щоб користуватися нею міг тільки той, хто сам її обробляє, і мав її стільки, скільки зможе обробити своєю сем'єю.

Соціалізм *лат.* – наука про такий лад громадський (що має бути), коли капітали, засоби, знаряддя, фабрики, заводи земля належатимуть не окремим капіталістам, а буде все громадським і коли праця буде обов'язковою для всіх людей, що будуть мати рівні права та обов'язки.

Соціалісти *лат.* – ті, що стоять за соціалізм.

Соціалістичний – такий, що відноситься до соціалізму, виходить з принципів соціалізму, має його характер.

Соціальний *лат.* – громадянський; *соціальні науки* – громадські гуманітарні науки: історія, політична економія, статистика, юридичні н. і ін.; *соціальна революція* – політико-економічний переворот, зроблений в інтересах працюючого люду; *соціальна політика* – всі заходи, що вживаються державою для того, щоб полагодити або розв'язати справи соціального характеру.

Соціально-демократія *лат.-гр.* – політична партія, що перед всесвітньою війною досягла особливого розвитку в Німеччині, Франції, Бельгії, а за теперішніх часів відіграє головну роль в державному житті Німеччини в Московщині (большовики) і в інших державах. Домагається, щоб знаряддя до виробу належали тим, хто працює, а в державних справах обстоює республіку, знищення милітаризму, 8 годин праці, рівність усіх, свободу слова, віри, зібрань. Девіз партії – „Пролетарії всіх країн, єднайтеся!“.

Соціаліст-революціонер *нім.-фр.* – послідовник або член партії соц.-рев.

Соціально-революційна партія – домагається рівності, братерства і волі для всіх. Партія обстоює за демократичну республіку, в земельній справі за соціалізацію землі та взагалі за соціалістичну програму. Девізом має – „Борітеся – поборете!“ та „Земля і воля трудовому народові!“.

Соціально-федералістична партія – ця українська партія утворилась з колишньої демократично-радикальної партії; програма її в політичних справах не дуже

відрізняється від інших соціалістичних партій; тільки в земельній реформі вона мало радикальна – стоїть за те, щоб землю в поміщиків було викуплено.

Спартанський *гр.* – суворий, загартований.

Спектакль *фр.* – видовище; вистава у театрі.

Спекуляція *лат.* – така комерційна справа, на якій намагаються швидко й багато заробити.

Сперма *гр.* – сім'я, що виробляється в полових органах мужеських організмів.

Специфічний *лат.* – особливий; такий, що має його тільки одна якась людина або річ, – напр., специфічний дух од квітки – такий дух, що має його тільки ця квітка.

Спеціальний *фр.* – особливий, виключний, навмисний, нарочитий.

Спеціальність *фр.* – більше або менше обмежена сфера діяльності, якій людина присвячує найбільше уваги і намагається досягти успіху в тій сфері своєї роботи.

Спиритизм *лат.* – 1) віра в духів; 2) така є наука, що вважає ніби душі померших можуть являтися живим людям і виявляти свою волю через особ, що обдаровані особливою таємничою силою.

Спирит *лат.* – людина, що вірує в спиритизм, захоплюється ним.

Спорт *англ.* – всякі фізичні вправи здебільшого на дворі – коли бігають, гребуть на човнах, їздять верхи, на велосипедах, борються і т. и.

Спортсмен *англ.* – той, що кохається в спорті, любить рух, вправи.

Стадія *гр.* – кожна окрема ступінь, фаза, в розвиткові тварини, рослини чи справи якоїсь.

Стаж *фр.* – строк для підготовки до якоїсь діяльності.

Статистика *гр.* – 1) наука, що показує на числах всі масові явища із соціально-го життя людей, напр., статистика торгівлі, врожаю, пожарів, самогубств і т. и.; 2) числа з приводу якогось питання.

Статист *лат.* – той, що приймає участь у виставі в таких ролях, в яких не треба розмовляти.

Статут *лат.* – 1) устав товариства, спілки чи якоїсь іншої організації, в якому списано все те, що має робити та організація, з кого вона складається, хто і як буде заправляти нею і т. и.; 2) збірка законів, постанов, правил.

Статуетка *фр.* – невеличка статуя.

Статуя *лат.* – постать людини, тварини чи ціла група якась художньо виліплена, висічена чи вирізана з гипсу, глини, мармору, дерева або іншого матеріалу.

Стенограма *гр.* – стенографічно записана промова, лекція, бесіда і т. и.

Стенографія *гр.* – скоропис; особливий спосіб записування умовленими знаками так швидко, що встигають записати все, що говориться.

Стерилізатор *гр.* – приладдя для стерилізації.

Стерилізація *гр.* – убивання, знищення в чомусь всякими способами різних шкідливих мікроорганізмів; напр., коли хочуть, щоб у молоці не було мікробів, то його варять на дуже гарячому вогні.

Стереоскоп *гр.* – таке оптичне приладдя, через яке, коли дивитися на фотографічні знімки, речі здаються рельєфними, дуже виразними.

Стереотип *гр.* – вилиті з металю дощечки, на яких відбивається шріфт, набраний для друку; це робиться тоді, коли мають друкувати книжку чи газету у великому числі і хочуть, щоб звільнити шрифт і не псувати його.

Стереотипний *гр.* – 1) друкований із стереотипа; 2) незмінний, завсігди однаковий.

Стерлінг *англ.* – англійська монета. *Фунт стерлінгів* = коло 10 карбованців по курсу до 1915 року.

Стикс *гр.* – в грецькій мітології – річка підземного царства, що сім раз обперізувала пекло; через неї Харон перевозив в пекло душі померших.

Стилістика *гр.* – наука про стиль, про склад мови.

Стиль *гр.* – 1) у давніх греків – загострена паличка, якою писали на дощечках з воску; 2) спосіб писання кожного письменника, його індивідуальна манера викладу; 3) прикмети будівлі у різних народів, – напр., арабський, грецький, український стиль у будівлі; 4) *старий* або *новий* стиль у календарі, що різняться на 13 день один од другого.

Стипендіят *лат.* – особа, що одержує стипендію.

Стипендія *лат.* – по де-яких школах – грошова заповога біднішим та здібним учням.

Стихія *гр.* – 1) в давнину думали, що *стихії* у природі чотири: вода, вогонь, земля і воздух; 2) сліпа сила природи: напр., злива, грім, землетрус і т. и.

Стихийний *гр.* – такий, що походить із стихії; всеруйнуючий, непереможний.

Стопа *гол.* – міра паперу = 20 дестям = 480 аркушам.

Стоп *англ.* – морський термін – „стії“, „спинись“.

Стратегія *гр.* – військова наука про те, як розставити військо та як ним орудувати, щоб найкраще використати його силу для перемоги.

Стратегічний *гр.* – той, що відноситься до стратегії; досвідчений в стратегії отаман.

Страус *нім.* – найбільша птиця, що водиться в пустелях та степах Африки; має красиве пір'я, яке дуже високо цінують.

Стрихнин *гр.* – дуже гостра отрута, яку добувають із рослини; вживають у невеличких дозах в медицині.

Структура *лат.* – внутрішній устрій, будова, склад, напр., *с.* організмів, якогось товариства чи громади, гірської породи і т. и.

Студент *лат.* – людина, що вчиться у вищій школі.

Студіювати *лат.* – вивчати; добувати та поглиблювати знання в якійсь галузі науки.

Су *фр.* – французька бронзова монета в 5 сантиметів = $\frac{1}{20}$ франка, коло 2 коп.

Субординація *лат.* – безумовне підлягання нижчого чина старшому; покірлива слухняність начальства.

Суб'єкт *лат.* – 1) особа, моє „я“; в противність до нього – об'єкт; 2) в граматиці та логіці річ, про яку йде мова або про яку думають чи міркують.

Суб'єктивний *лат.* – особистий такий, що виявляє в чомусь своє „я“, свої особливі думки, свій власний погляд.

Субсидія *лат.* – грошова поміч, заповога.

Сувенир *фр.* – дарунок на спогад.

Суверенитет *фр.* – верховні, себ-то, найвищі права, що належать народові або його урядові.

Сурдина *фр.* – прилад у струнних і клавішних струментах на те, щоб зменшувати силу звуку або робити його ніжнішим.

Суррогат *лат.* – щось не справжнє, а підроблене під справжнє, напр., суррогат кави є ячмінева, або з жолудів кава.

Суфлер *фр.* – той, хто підказує в театрі артистам те, що вони повинні говорити, граючи на сцені.

Сфера *гр.* – небозвід, круг, оточення; обставини.

Схема *гр.* – 1) малювання в головних рисах; план; 2) суть, головнище в якомусь творові чи ідеї.

Схематичний *гр.* – 1) такий, що має характер або форму схеми; 2) зроблений в головних рисах.

Схизматик *гр.* – той, хто одлучився, відділився від церкви. Схизматиками католики прозивають православних.

Схоластика *гр.* – 1) філософія середніх віків, що на підставі богословія намагалась пристосувати знання та науку до християнської віри; 2) в іншому значінні – суха, некористна, бідна думкою наука.

Сцена *лат.* – 1) місце, високий поміст у театрі, де роблять вистави; 2) взагалі – театр та театральне життя; 3) окремий уривок із п'єси чи з іншого якого літературного твору.

Сцилла *гр.* – див. *Харибда*.

Сюжет *фр.* – зміст або те найголовнище, що в якомусь творові є, про що оповідається.

Сюрприз *фр.* – приємна несподіванка, нежданий подарунок.

Т.

Табакерка *фр.* – кишенькова коробочка для табáки.

Табак *исп.* – 1) рослина з сімейства пасльонових; рідний край його – Америка, де він росте дико; 2) сухе листя табаку або тютюну, котре курять, нюхають і жують.

Табарган – маленьке степове звірятко з породи гризунів.

Табель *нім.* – 1) список; 2) таке свято, коли урядовці і школярі вільні од роботи.

Таблетка *фр.* – 1) дощечка для записування того, що ми хочемо пам'ятати; 2) зпресований порошок.

Таблиця *лат.* – 1) науковий малюнок; 2) список річей або чисел.

Табльдот *фр.* – загальний стіл в їдальні готелю.

Табурет *фр.* – стілець без спинки.

Таверна *лат.* – шинок.

Тавматологія *гр.* – наука про чудеса.

Тавро *гр.* – 1) ознака якась на худобі; 2) самий знак, котрим мітять худобу.

Тавтологія *гр.* – одноманітність виразів; вживання в розмові чи в писанні раз-по-раз слів зайвих, що мають одне значіння.

Таган *гр.* – залізний триніжок, до якого підвішують казанок.

Таз *фр.* – 1) плеската металюва посудина; 2) частина людського кістяка.

Тайга – лісові нетри у Сибіру.

Тайфун *кит.* – буря на китайському морі.

Такелаж *гол.* – загальна назва всієї снасти на суднах.

Такса *фр.* – 1) визначена владою ціна на крам, всякі припаси, послуги і т. и.; 2) порода коротконогих довговухих собак.

Тактика *гр.* – 1) наука, котра вчить, як треба керувати, щоб мати успіх військовими силами як на суходолі, так і морі під час наступу на ворога, одступу і т. и.; 2) обачність та обміркованність вчинків.

Тактовний *гр.* – обачний, такий що при всяких обставинах вміє чемно й лагідно поводитись.

Такт *гр.* – 1) музичний розмір; 2) уміння гречно і гідно поводитись при ріжних обставинах.

Талант *гр.* – 1) видатна здібність до чого-небудь; 2) старо-грецька грошова одиниця.

Талер *нім.* – 1) срібна німецька грошова одиниця = 3 маркам; 2) частина ручного друкарського станка.

Талисман *ар.* – річ, якій надають чудесну силу.

Талія *гр.* – 1) стан, частина людського тулуба від груднини до таза; 2) грецька богиня комедії та сільської поезії.

Таллій – метал.

Талмуд *жид.* – священна книга жидів.

Талон *фр.* – квиток на отримання чого-небудь.

Тальк *фр.* – напівпрозорий мінерал, що вживають для присипки.

Тальма – довга жіноча накидка, керея.

Таринд *ит.* – дерево родом з тропічної Африки, остільки міцне, що навіть хробаки не точать його.

Тамбурин *нім.* – 1) бубон маленький; 2) танок з тамбурином в південній Франції та Іспанії.

Таможня – (митниця) державна кордонна установа, де беруть податки (мити) з нових річей, що привозять із-за кордону.

Тантал *гр.* – 1) митичний грецький царь, якого за образу богів було покарано тим, що він, сидючи у воді й маючи перед собою чудесні овочі, не міг споживати ні того, ні другого, хоча увесь час хотів їсти й пити; звідси – *муки Т.* – страждання серед недосяжних достатків; 2) метал.

Тант'єма *фр.* – особлива платня за працю відсотками (процентами) відповідно прибуткам.

Тара *ар.* – вага того, у що пакується крам; вага порожнього залізничного вагона.

Тарантелла *ит.* – народній італійський танець, котрий танцюють з тамбурином.

Тарантул *ит.* – великий отрутний павук.

Тариф – визначена плата за перевоз людей, річей, грузів, багажа і т. и. як по залізниці, так і на пароплавах.

Тартар *гр.* – пекло.

Татуїровка *гол.* – малюнки, яких не можна змити, що роблять на тілі, наколюючи кожу голкою і потім намазуючи фарбою; звичай дуже росповсюджений між дикими народами.

Теза *гр.* – 1) головна думка промови або наукового твору; 2) гадка, яка потрібує ще стверджуючих доказів.

Тейн – одна з головних сокових частин чаю.

Текст *лат.* – 1) слова вибрані для проповіді з святого письма; 2) в літературі власні слова автора, в протилежність приміткам, малюнкам; 3) слова для співу в музичному творі.

Телеграма *гр.* – звістка передана телеграфом.

Телеграф *гр.* – особливий апарат, яким дуже швидко передають хвилями електрики всякі відомості. Звістки передаються умовними знаками. Через телегр. апарат електрична хвиля може оббігти кругом земної кулі менше ніж за 5 хвилин.

Телепатія *гр.* – вгадування або читання чужих думок.

Телескоп *гр.* – астрономичний прилад, труба з шклом у середині. Коли, наприклад, розглядати у цю трубу зірки, то вони будуть здаватися значно більшими і яснішими.

Телефон *гр.* – електричний прилад, при допомозі якого можна розмовляти з ким-небудь на всяку далечінь; напр., по телефону можна розмовляти людям, що живуть в Лондоні і Ньюорку.

Тема *лат.* – головна думка в якому-небудь творі або промові.

Тембр *фр.* – видатний відтінок згуку; той особливий відтінок в згуках голосу людського чи струмента, по якому відрізняють ті згуки од інших.

Темперамент *лат.* – вдача; все те, що складає типичні особливості людини, від яких залежать ті чи інші вражіння на людину зовнішнього миру.

Темляк *тат.* – китиця при шаблі.

Температура *лат.* – міра якась, ступінь тепла або холоду; міряють *t.* термометром.

Темп *ит.* – міра часу; в музиці – швидкість, з якою щось грається або співається.

Тенденція *лат.* – нахил до того, щоб прямувати до якоїсь певної цілі, проводити певні ідеї чи думки особливо в художніх творах.

Тенор *ит.* – самий високий чоловічий голос.

Тент *англ.* – великий шматок полотна, який напинають на пароплавах над чардаком, на човнах, щоб захиститись від сонця та дощу.

Теологія *гр.* – наука про Бога.

Теорема *гр.* – в геометрії – така правда, яку треба ще ствердити, доказати.

Теорія *гр.* – 1) всі ті знання, що добуто на підставі загальних законів; розумові міркування; 2) система, яку збудовано на чомусь абстрактному, що впливає з одних міркувань; 3) правила якоїсь науки чи мистецтва, що до практики не були прикладені; 4) така наука чи схема, якої ще неперевірено на практиці або її не можна перевести в життя.

Терапевт *гр.* – лікар по внутрішнім хворобам.

Термін *лат.* – 1) строк; якийсь певний час; 2) умовна назва якоїсь речі або явища в сфері науки, мистецтва, господарства і т. и.

Термометр *гр.* – прилад із шкляної трубочки з живим сріблом (ртутью); ним користуються, коли хочуть знати, яка є десь температура.

Терпсіхора *гр.* – грецька богиня – муза ліричної поезії, танців та хорового співу.

Територія *лат.* – простір землі з визначеними межами, що належить державі, місту або якійсь установі.

Термінологія *гр.* – всі зібрані терміни, технічні слова й вирази в якійсь сфері науки, чи якоїсь спеціальності.

Террор *фр.* – 1) урядовий або партійний спосіб застрахати населення каранням і силою. Террор буває *червоний* – виступ революційних партій і *білий* – виступ уряду проти революціонерів; 2) жах.

Терцет *ит.* – коли співають або грають троє людей.

Техніка *гр.* – 1) сукупність засобів, способів, приладів, котрі вживають в якому-небудь підприємстві, ремеслі, штуці і т. д.; 2) умілість виконати що-небудь.

Тігель *нім.* – така глиняна або металева посудина, у якій можна при дуже високій температурі розтоплювати метали.

Тигр *перс.* – 1) хижий звір котячої породи, рудяво-жовтого кольору, з чорними пересмугами; 2) річка в Малій Азії.

Тип *гр.* – 1) порода; 2) людина, річ, з'явище, котрі мають ознаки, характерні для цілого роду, класа, національності; 3) в житті – чудасійник, оригінал.

Типовий *гр.* – свосерідний, той, що має прикмети *типа*.

Типографія *гр.* – друкарня, такий заклад, де друкуються газети, книжки.

Тирада *фр.* – довга промова, в котрій висловлюються думки давно вже всім відомі.

Тираж *фр.* – 1) р'озигри; 2) кількість, в якій друкують та розповсюджують періодичні газети й часописи серед людности.

Тиранія *гр.* – беззаконне, жорстоке управління державою.

Тіара *гр.* – ніби корона, яку римський папа надіває в урочистий час; прикрашена дорогоцінним камінням.

Тір *фр.* – помешкання, де вчаться стріляти у ціль з рушниць.

Тітани *гр.* – люде великої сили, розуму, духу, здібностей.

Токайське – саме найкраще угорське вино.

Толерантний *лат.* – не ворожий до чужої віри, до чужих думок.

Толь *лат.* – просмолений картон, яким добре укривати хати, замість соломи, гонту, бо він не боїться вогню.

Том *фр.* – 1) частина якого-небудь твору в окремій книзі; 2) книжка.

Тонна *фр.* – 1) міра ваги = 62 пудам; 2) вживають, коли вираховують вагу суден.

Тон *фр.* – 1) визначений згук, лад; 2) загальний кольоровий характер малюнка; 3) характер поведження людини.

Топаз *гр.* – самоцвіт, буває жовтого, блакитного, рожевого та синього кольору.

Топографія *гр.* – 1) наука, що має на меті докладне вивчення поверху землі, в геометричному відношенні; 2) опис якої небудь місцевости.

Тороси – лід на Льодовитому океані, який завджи плаває.

Торпеда *фр.* – підводний металевий розривний снаряд, якого випускає з себе підводний човен, коли хоче потопити вороже судно.

Торс *ит.* – людський тулуб без голови, рук і ніг.

Торт *фр.* – круглий солодкий пиріг, прикрашений цукерками, везерунками то-що.

Торф *нім.* – перегній, який витворюється від розпаду болотяних рослин; ним користуються як паливом.

Тост *англ.* – промова в честь кого-небудь десь на обіді чи вечері.

Трагедія *гр.* – драматичний твір, де малюється людське життя повне тяжких страждань та великих мук.

Традиція *лат.* – обряди, старі звичаї, те, що заведено з давніх часів.

Трактат *лат.* – 1) межинародні умови; 2) науковий твір.

Тракт *лат.* – шлях.

Трамвай *англ.* – електрична мійська залізниця.

Трамплін *фр.* – невеликий дерев'яний поміст, яким користуються в гімнастиці для плигання.

Транзит *лат.* – право без мита перевозити з одного краю в другий через третю державу якісь товари.

Транзитний *лат.* – той, що перевозиться з одної країни в другу через третю якусь державу.

Транскрипція *лат.* – переробка музичного твору або пісні з одного голосу на другий.

Транспарант *лат.* – лист з чорними рівними смужками, котрий підкладають під папер, щоб можна було рівно писати.

Транспорт *лат.* – 1) валка з крамом, або взагалі з якимсь товаром; 2) судно для перевозу грузів; 3) в рахункових книжках перенос підсумків на другу сторінку.

Трансформувати *лат.* – перетворювати, перевертати.

Трансфузія *лат.* – переливання операційним способом крові з одного організму в другий.

Транс *англ.* – психичний виїмковий стан людини, коли вона може робити щось цілком незалежне від її волі.

Траншея *фр.* – шанці, окопи.

Трапеція *гр.* – гімнастичний прилад з двох мотузів, до яких причеплено дерев'яну поперечину.

Трап *гол.* – сходи (на суднах).

Траур *нім.* – жалоба.

Трахома *гр.* – пошесна хвороба на очі, яка виявляється в тім, що на віках з середини з'являються такі наростки, ніби жовті зернятка.

Тред-юніони *англ.* – професійні спілки робітників в Англії.

Трель *фр.* – 1) переливи у голосі; 2) коли швидко чергуються в співі або в музиці дві сумежні ноти.

Треніровка *англ.* – працювання над собою, або над ким-небудь, як у духовному, так і в фізичному напрямку, щоб досягнути дальшого розвитку, досконалости.

Трепанация *фр.* – операція черепових костей.

Трести *англ.* – спілки великих і багатих промисловців за для підвищення цін на всякі вироби й товари та за для боротьби з вимогами робітників.

Третірувати *фр.* – поводитися зневажливо та з погордою.

Тригонометрія *гр.* – відділ математики про відношення між сторонами й кутниками ріжних геометричних фігур.

Трико *фр.* – 1) вовняна тканина; 2) тонка в'язана тканка, котра йде на спортивну одіж, на вбрання для артистів.

Трилогія *гр.* – серія з трьох драматичних творів, які з'єднані межі собою якоюсь історією або ідеєю.

Тритон – хвостате земноводне створіння з сімейства саламандрових, котре міняє свій кольор під впливом температури та настрою.

Трибуна *лат.* – високий поміст в залі, з якого говорять промови.

Тривіальність *фр.* – безсоромність; таке звичайне, що аж обридло його слухати.

Трипер *нім.* – пошесна хвороба полових органів у людини.

Трихина *гр.* – такий манюсенький черв'ячок, який заводиться в кишках у тварин; особливо розвивається і швидко поширюється у свиней, звідкіля переходить через споживання свинини і до інших тварів, також і в організм людини.

Тріумвірат *лат.* – у римлян за давніх часів політична згода між трьома людьми і правління їх.

Тріумф *лат.* – 1) урочиста зустріч; 2) блискучий успіх.

Тріумфальний – урочистий, радісний, почесний.

Троглодіти *гр.* – у давніх греків так звали людей, що жили у печерах.

Тропіки *гр.* – широка смуга землі, котра переходить через всю земну кулю і однаково віддалена як від північного, так і від південного бігунів; це саме гаряче й палюче місце на землі.

Трос *гол.* – загальна назва мотузків на судні.

Тротуар *фр.* – пішохід.

Трофей *гр.* – все те, що одбирають у ворога в бою і тим доводять про свою перемогу.

Трубадури *фр.* – за старих часів мандруючі поети-співці в південній Франції – немов би кобзарі.

Трупа *фр.* – товариство людей, артистів, що грають в одному театрі.

Трюмо *фр.* – велике дзеркало, в якому видно цілком всю людину.

Трюм *гол.* – частина судна між нижньою палубою та днищем, де складають вантаж; там містяться машини та парові котлі.

Туалет *фр.* – 1) жіноче або чоловіче вбрання; 2) столик з дзеркалом та з усякими причандалами для того, щоб вдягтись та причепуритись.

Туберкульоз *лат.* – сухоти.

Тубероза *лат.* – рослина з білими запашними квітками.

Тундра – степ на півночі Сибіру; болото, де здебільшого завжди замерзлий ґрунт.

Туннель *англ.* – штучний підземний хід.

Турист *фр.* – мандрівець.

Турнир *нім.* – поєдинок, герць.

У.

Увертюра *фр.* – музичний твір для оркестра, котрий грається перед початком опери.

Узурпатор *лат.* – 1) людина, що захопила владу силою та хитрощами; 2) взагалі той, хто захопив щось чуже.

Уксус *гр.* – оцет.

Ультиматум *лат.* – в дипломатичних переговорах останні умови, які пропонує одна держава другій.

Ультра *лат.* – надто, надміру, напр., слово *ультрамонархизм* треба розуміти як надзвичайний монархизм.

Універсал *лат.* – за старих часів так називалися накази та грамоти наших гетьманів і польських королів. Були випущені універсали за часів революції, в 1917 та 1918 роках, Українською Центральною Радою.

Універсальний *лат.* – 1) всевітній, загальний, такий що все охоплює; 2) *універсальна* крамниця – де можна добути все, що потрібно людині.

Університет *лат.* – вища школа, де можна вчитися різними науками.

Унісон *лат.* – один згук; напр., коли кілька людей співають пісню в один тон.

Унія *лат.* – 1) сполучення декількох держав під одною владою, напр. – Північні Американські Сполучені Штати; 2) сполучення двох вір або церков, напр., католицька з православною в Галичині та на Холмщині.

Уніяти – ті люде, що за найвищу духовну владу вважають папу римського.

Уран *гр.* – зірка (планета) в нашій соняшній системі, котра між іншими планетами займає сьоме місце від сонця.

Урна *лат.* – 1) збан для води у давніх греків; 2) посуд, у котрому переховують попіл людини, труп якої був спалений; 3) скринька, в котру під час виборів кладуть виборчі папірці.

Утілізація *лат.* – вживання на користь, використання.

Утопичний *гр.* – ідеальний, можливий тільки в мріях; такий, що ґрунтується на утопії.

Утопія *гр.* – мрія, яку ніколи не можна прикласти до життя.

Утрирувати – переборщати, не знати міри.

Ф.

Фа *ит.* – четверта нота в музичній азбуці – гамі.

Фабула *лат.* – 1) вигадка, байка; 2) основа якого-небудь твору; випадок, подія, з приводу якої й написано цей твір.

Фавн *лат.* – у давніх римлян – бог ланів, гор, печер та череди.

Фаворит *фр.* – 1) коханець; 2) тасмний верховод у державі.

Фаетон *гр.* – легенькій візок з верхом.

Фаза *гр.* – 1) одміна або квартира місяця; 2) окремий період в розвитку якогось з'явища.

Фазан – птах курячої породи з дуже гарним пір'ям.

Факел *нім.* – смолоскип.

Факири *ар.* – ченці – старці в Індії, які залюбки й дуже легко терплять всяку нужду та злидні; народ вважає їх за характерників та ворожбитів.

Факсіміле *лат.* – точний відбиток якого-небудь рукопису, малюнка, підпису.

Факт *лат.* – дійсний випадок; подія, котра була напевно.

Фактичний – справжній, дійсний.

Факультет *нім.* – один з відділів в університеті, де студіюють одну якусь науку; відділи бувають такі: 1) юридичний або правничий, 2) медичний, 3) природничо-математичний, 4) історично-язикознавчий, 5) богословський.

Фальсифікація *лат.* – 1) підроблювання продуктів переважно їстівних; 2) взагалі підроблювання.

Фальцувати *нім.* – складати видрукувані аркуші паперу так, щоб з них можна було сшивати книжку чи щось інше.

Фальш *нім.* – хиба, ганч.

Фамільярність – панібратство.

Фанаберія *нім.* – 1) примхи; 2) чванливість.

Фанатизм *лат.* – цілковите захоплення якоюсь ідеєю, що доводить іноді людину до саможертви; ненависть до чужих думок.

Фантазія *гр.* – мрія, химера.

Фантазувати *гр.* – мріяти, будувати в думках щось казкове.

Фантасмагорія *гр.* – 1) коли людина слаба на гарячку, то в її хворій уяві з'являються непутящі образи та всяке страхіття, котре й зветь фантасмагорією; 2) фантастичні картини, які утворюють через різні оптичні приладдя.

Фантастичний – нечуваний, химерний, вигадливий.

Фанфарон *фр.* – чванько, пиндючник.

Фараон – так називався царь у давньому Єгипті.

Фарватер *англ.* – течія в річці, бистринь; місце у річці чи в протоці найбільш глибоке й зручне для плавби суден та кораблів.

Фармакодінаміка *гр.* – наука про те, яку силу мають ліки.

Фармакологія *гр.* – наука про те, який вплив мають ліки на слабі та на здорові істоти.

Фармакопея *гр.* – підручник, котрий містить в собі способи готування ліків та правила про їх продаж.

Фармацевт – людина, котра готує в аптеці ліки.

Фарс *фр.* – 1) коротенька п'єса-жарт; 2) взагалі смішний якийсь вчинок.

Фарфор – сама найкраща біла глина, з котрої виробляють коштовний посуд.

Фарш *нім.* – начинка з дрібно-порізаної зелені, мяса і т. и.

Фасад *фр.* – перед, чільна сторона будинку.

Фасон *фр.* – 1) зразок, покрой; 2) загальний вигляд вбрання.

Фата – намітка до вінчального убору.

Фатализм – віра в неминучість того, що наречено чи призначено бути, – в па-нування долі.

Фатальний – неминучий.

Фата-моргана *ит.* – марево.

Фауна *лат.* – всі ті тварі, що живуть в якій небудь місцевості або жили там за геологічних періодів.

Фауст *вл.* – 1) світовий тип в літературі нового часу, що відбиває в собі найвищі поривання та шукання відповіді на всякі питання людського духа; 2) так звали німецького лікаря і чарівника, – героя багатьох легенд, а також драматичних творів, з яких найбільшої слави зажив „Фауст“ Гете.

Фашина *нім.* – тарас, в'язки хмизу, з котрих роблять греблі, ґрунтують дороги на болотах і т. и.

Фаянс – мішанина з гарної глини, піску, крейди, з якої роблять посуд.

Феб *гр.* – або Аполон, – у давніх греків бог сонця та поезії.

Федералізм *лат.* – така політична система, яка визнає за найкращий устрій – спілку з кількох країн або держав з самостійним внутрішнім управлінням.

Федераліст – прихильник федералізму.

Федерація – спілка самостійних держав.

Феєрія *фр.* – 1) театральна п'єса з фантастичним змістом; 2) казкова подія, чарівне з'явище.

Фельстон *фр.* – відділ в газеті, де містять всячину: розмови, часто сатиричного характеру переважно на злобу дня; оповіданнячка, романи, статті критичні, наукові, про мандрівки і т. и.

Фемінізм *лат.* – рух, направлений до того, щоб зрівняти права чоловіків і жінок, поліпшити жіночу долю, взагалі дати жіноцтву поетичні й громадянські права.

Феномен *гр.* – 1) людина з надзвичайними здібностями; 2) подія, з'явище в природі; 3) дивне, незвичайне, виняткове з'явище.

Ферма – хутір.

Ферментація *фр.* – шумування.

Фетишизм *фр.* – наука про духів, втілених в неживі речі; культ божків.

Фетиш *фр.* – божок; річ, якій надають чудотворну силу.

Фетровий *фр.* – повстяний.

Фетр *фр.* – 1) тонка повсть; 2) м'який повстяний капелюх.

Фехтования *нім.* – уміння битися шаблями, шпагами, взагалі колючою зброєю.

Фешенебельний *англ.* – шляхетний, вибóрний, панський, розкішний.

Фея *фр.* – чарівниця.

Фібра *лат.* – волокно, жилка.

Фіга *нім.* – ягода, овоч з фігового дерева, котре росте в теплих краях.

Фізика *гр.* – наука, що викладає закони про всякі явища в неживій природі.

Фізіологія *гр.* – наука про те, як провадиться робота в організмах та які життєві процеси в них одбуваються.

Фізіогномика *гр.* – умілість вияснити вдачу, душу людини по особливих і особистих рисах її обличчя.

Фізіономія *гр.* – 1) обличчя; 2) ті особливі риси, котрі відзначають одну людину від другої, показують який духовний стрій, яка душа в цієї людини.

Фіксування – 1) зміцнення, затвердження; 2) в фотографії – спосіб зробити знімок таким, щоб він не псувався від світла.

Фіктивний *фр.* – вигаданий, недійсний (напр., шлюб).

Фікція – вигадка, видумка.

Фікус *лат.* – рослина з сімейства тугових; дико росте в теплих краях.

Філантроп *гр.* – той, хто дбає про добродійність – про те, щоб допомогти тим, що терплять якусь нужду.

Філармоничне товариство – товариство людей, котрі кохаються в музиці.

Філе *фр.* – 1) плетена сітка; 2) найкраще волове м'ясо.

Філістер *нім.* – обмеженого світогляду людина, що не цікавиться громадським життям, що не може підійматись вище своїх дрібних буденних справ.

Філія *гр.* – відділ.

Філоксера *гр.* – комашка, котра, головним чином має за спожиток виноградну лозу, яку винищує і тим дуже шкодить виноградарству.

Філологія *гр.* – язикознавство; наука про мову і писменність народів.

Філософія *гр.* – 1) наука наук; наука про основи всього існуючого і того, що можна знати, про причинний зв'язок між речами та явищами та про те, що можна людським розумом досягти; 2) життєва мудрість, висновки з життєвого досвіду.

Фільдекос *фр.* – 1) тонка бавовняна англійська матерія; 2) дуже тонкі та гарні нитки, з котрих виробляють панчохи, рукавички і т. п.

Фільтрувати *нім.* – проціжувати, тобто цідити щось рідке крізь полотно, вугіль, за для прозорости та чистоти.

Фінал *іт.* – кінець.

Фінанси *фр.* – 1) усі грошові прибутки та видатки; 2) гроші.

Фініфта – полива, що вживається для покриття ріжного посуду.

Фірма *лат.* – 1) назвисько торговельного дому; 2) промислове підприємство.

Фіаско *іт.* – невдача.

Фіорд *норв.* – морська затока, що далеко врізується в скелясті береги, напр., в Норвегії.

Фланг *фр.* – бік, крило війська; кожний з двох кінців стрій війська.

Флегма *гр.* – 1) харкотина; 2) млявість, байдужість.

Флегматик *гр.* – людина, котра ставиться до всього спокійно; млявий, байдужий.

Флегмона *гр.* – запалення підшкурної пліви.

Флейта *фр.* – ніби сопілка; давній музичний струмент – дудочка з дірочками і клапанами.

Фліртувати *англ.* – грати в кохання, вдавати закоханого; залицятися.

Флора *лат.* – 1) у давніх римлян – богиня весни, квіток; 2) всі ті рослини, котрі ростуть в якійсь відомій місцевості або росли там колись за геологічних періодів.

Флот *фр.* – всі військові й торговельні судна в державі.

Флюгарка *нім.* – маленький прапорець, що чіпляють на кінці щогли, у горі, на парусних суднах, щоб знати про напрямок вітра.

Флюгер *нім.* – бляшаний значок на будівлях, котрий повертаючись за вітром, показує його напрямок.

Фойс *фр.* – помешкання в театрі, де під час антрактів гуляє публіка.

Фоліант *нім.* – 1) книга завбільшки як пів листа; 2) взагалі всяка товста й чимала книга.

Фонд – 1) гроші, котрі покладено до банку, як основу якого-небудь підприємства; 2) підвалини, ґрунт.

Фонетика *гр.* – відділ лінгвістики, котрий вчить про звукові сторони мови.

Фонограф *гр.* – прилад, котрий записує звуки – розмову, спів, всяку гру на музичних струментах і т. и., а потім ті звуки фонограф віддає слухачам так, як було записано.

Фон *фр.* – тло, поле; одноколірове фарбування, на якому щось малюють.

Фордевінд *англ.* – 1) ходовий вітер; 2) рух парусного судна за вітром.

Форма *лат.* – 1) контур речі, зовнішнє її окреслення; 2) якесь приладдя для того, щоб надати чомусь або зберегти за чим-небудь певний зовнішній вигляд; 3) встановлена одежа для якоїсь інституції, війська то-що.

Формалізм *лат.* – точне виконання своїх обов'язків, тих умов, що приписано або встановлено в якій небудь роботі, хоч би таке виконання й пошкодило справі; дріб'язкове додержання встановлених форм.

Формат *лат.* – розмір якоїсь речі.

Формула *лат.* – зразок чи вислов якийсь, що уживається в відомих випадках, напр., формула присяги.

Форпост *нім.* – передова варта.

Форсований *фр.* – прискорений, сильніший (напр., хода).

Форс *фр.* – пиха, чванство.

Форт *фр.* – невеличка фортеця або частина великої фортеці.

Фортепьян *іт.* – великий струнний музичний струмент, в якому кожний тон має свою струну, а звуки з струн добувають молоточками, якими б'ють по струнах, коли надавлюють клавиши. *Фортепьян* буває двох розборів: рояль – великих розмірів, бо струни в йому зроблено горизонтально; піаніно-ж значно менших розмірів, бо струни має сторчові.

Фортуна *лат.* – доля, щастя.

Форшлаг *нім.* – в музиці – маленькі ноти перед головними, що вживаються для прикраси музики чи співу.

Фотографія *гр.* – 1) уміння при допомозі світла робити знімки; 2) майстерня фотографічна; 3) самий знімок, портрет.

Фотолітографія *гр.* – 1) спосіб друкування, коли фотографічний знімок переводиться на літографський камінь; 2) самий відбиток, зроблений таким способом.

Фототипія *гр.* – 1) спосіб виготовлення клішів на металі коли переносяться на нього фотографічні знімки і там відбиваються (витравлюються); 2) зроблений з такого кліша відбиток.

Фотоцинкографія – див. *Цинкографія*.

Фрагмент *лат.* – уламок чи уривок якогось старого давнього твору письменства, скульптури то-що.

Фраза *гр.* – 1) речення, думка, висловлена словами; 2) у співові – частина мелодії, котру співають, не переводячи духу.

Фразеологія *гр.* – 1) особливість у вживанні слів і зворотів, що властиві якомусь письменникові; 2) збірка всяких висловів та зворотів якої небудь мови.

Фракція *лат.* – 1) частина; 2) гурток однодумців в політичній партії.

Франк *фр.* – срібна монета у Франції має в собі 100 сантимів або 20 су; по курсу до війни = 37 $\frac{1}{2}$ коп.

Франко *іт.* – 1) оплата поштової кореспонденції, бандеролі, пакунка тоді, коли вони приймаються для пересилки; 2) з виплатою за перевозку товару продавцем, напр., франко Київ – значить перевозка товару до Києва за кошт продавця.

Фрахт *нім.* – 1) груз; 2) платня за перевоз ваги.

Фрески – картини намальовані водяними фарбами на свіже-повапняній стіні.

Фундамент *лат.* – 1) те, що кладуть в основу будівлі; підвалини, на яких будують хату; 2) взагалі основа всякого діла.

Фундаментальний *лат.* – ґрунтовний, міцний.

Фундатор *лат.* – той, що робить початок якомусь ділові, закладає основу.

Функція *лат.* – діяльність; виконання обов'язків в якій небудь певній сфері діяльності.

Фураж *фр.* – всякі припаси їстівні для людей та скота у війську.

Фургон *фр.* – балагула, візок.

Фурія *лат.* – 1) у римлян богиня помсти; 2) лиха, лайлива жінка.

Фурункул *лат.* – чиряк.

Футбол *англ.* – англійська гра в м'яча; грають, підкидаючи великий м'яч ногами.

Фуфайка *іт.* – плетена тепла сорочка.

X.

Хамелеон *гр.* – 1) в Африці та Азії є така ящірка, що може швидко міняти свій колір в залежності від настрою та околишнього освітлення; 2) людина, яка часто міняє свої погляди.

Хамсин *ар.* – південний, пекучий, сухий вітер у Єгипті.

Хандра *гр.* – нудьга.

Хаос *гр.* – 1) давні греки за х. вважали просторінь, заповнену темрявою й туманами, з яких утворився всесвіт; 2) гармидер, безладдя.

Хаотичний *гр.* – заплутаний, такий, що не можна добрати ніякого ладу, безладний.

Характеристика *гр.* – все те, що складається з особливостей і рис, властивих якійсь речі чи особі і що всебічно освітлює або визначає її характер та фізіономію; коротенький список таких рис чи ознак, які опреділяють характер.

Характер *гр.* – всі духовні особливості, моральна й інтелектуальна вдача, якими одріжняється від інших людина чи народи; взагалі вдача людини; 2) здатність виявляти свою волю, поборюючи всякі перешкоди; сила волі, 3) особливі якісні ознаки всякої взагалі речі, явища, події то-що.

Харибда *гр.* – 1) дві скелі – Сцилла і Харибда на протилежних берегах Сицилійської протоки, дуже небезпечні для кораблів та суден; давні греки вважали ті скелі за чудовиська, які глтали все, що попадало в протоку; 2) звідтіля пішло й прислів'я „із Сцилли в Харибду“, себ-то – з одного лиха та в друге.

Харон *гр.* – давні греки вірили, що Х. перевозив на човні через річку Ахерон в підземне царство тіні померших.

Харгія – 1) документ; 2) за старих часів в західній Європі так називалася державні закони, грамоти, якими надавались якісь права або вольности народів.

Хімія *гр.* – наука про елементи, з яких складаються ріжні речі в природі та про всякі зміни, що одбуваються серед них.

Хирургія *гр.* – наука про лікарські операції; відділ в медицині, котрий вчить, як лічити хороби оперативними способами.

Хитон *гр.* – у давніх греків та римлян чоловіча й жіноча ніби сорочка з полотна, підперезана поясом.

Хлороформ *гр.* – безколірна пахуча рідкість, яку вживають тоді, коли хочуть, щоб людина міцно заснула і не чула болі, напр., при тяжких операціях.

Холерик *лат.* – людина холеричного темперамента.

Холеричний *лат.* – палкий темперамент, що має характер гнівливої вдачі; швидко може одмінитись під впливом зовнішніх вражіннь.

Хорда *гр.* – в геометрії пряма лінія, що сполучає дві якісь точки кривої круга і ділить останній на дві нерівні частини.

Хорей *гр.* – розмір для віршів, в якому кожна стопа складається з одного довгого та одного короткого складу.

Хрестоматія *гр.* – збірник уривків з видатніших творів ріжних авторів, переважно красного письменства.

Хром *гр.* – хімічний елемент, твердий, тяжко розтоплюється; зустрічається головним чином в сполученні з кисенем; широко вживається в техніці.

Хромофотографія *гр.* – кольорова фотографія, себ-то коли портрети чи краєвиди роблять пофарбованими в справжні коліри.

Хроника *гр.* – 1) літопис, що-річний запис подій як світових, так і місцевих; 2) відділ в газеті та журналах, де пишуть про всякі події та новини бїжучі.

Хроничний *гр.* – затяжний, постійний, напр. хвороба буває хронична.

Хронологічний *гр.* – такий, що одбувається в певному порядку в межах часу.

Хронологія *гр.* – запис світових або державних подій рік за роком, в такому порядку як одбуваються ті події.

Хронометр *гр.* – особливий годинник, що дуже точно показує час.

Хрусталь *гр.* – дуже цінний сорт яснопрозорого скла.

Хунт *нім.* – 1) міра ваги в багатьох зах. євр. державах = $409\frac{1}{2}$ грамам = 96 зол. = 32 лот.; 2) *Хунт стерлінгів* або *соверен* – англ. золота монета = 20 шилінгам = 240 пенсам = 10 карб. по курсу до 1915 р.

Ц.

Цейнгауз *нім.* – військова комора, де складають одержу та всяку амуницію.

Целюлоїд *лат.* – почасти, виготовлений з рослин штучний матеріал, з якого виробляють всякі речі, похожі по виробленню на слонову кістку, ріг, черепаху; твердий та тугий; легко може спалахнути.

Цемент *лат.* – матеріал, що вживається в будівельних справах – мішанина з глини та вапни, котрою скріпляють цеглини або каміння; *Ц.* на повітрі швидко твердіє й робиться дуже міцним.

Ценз *лат.* – правоздатність, котра визначається достатками або освітою; напр., щоб мати посаду гімназіального вчителя, треба скінчити університета.

Цензура *лат.* – державна установа, що наглядає за друкованим словом.

Центр *лат.* – 1) осередок; 2) в геометрії той пункт, що однаково віддалений від всіх пунктів кривої лінії круга; 3) великий пункт промисловий, торговельний і т. и.

Централізація *лат.* – осередження; такий державний лад, коли влада намагається мати вплив не тільки на загальний напрям державного життя, але на всі галузі місцевого життя, видаючи всі накази, закони та розпорядження з центру.

Централізм *лат.* – стремління до централізації, до з'осередження керування якоюсь справою в одні руки.

Централіст *лат.* – прихильний до централізації.

Центральний *лат.* – той, що в осередку, в центрі; головний; найвищий.

Цепелин *вл.* – великих розмірів повітряний корабель, яким можна керувати і всюди літати, набіраючи грузу до 500 пудів; по формі подібний до цигари; мішок для газу, який підносить *Ц.* в повітря, зроблено з алюмінію.

Цербер *лат.* – 1) в грецькій митології трьохголовий пес, що вартував коло воріт до пекла; 2) звідтіля й пішло жартуючи називати так того, хто дуже пильно щось стереже.

Церемонія *лат.* – 1) весь той лад, звичаї, які встановлено зробити з приводу якого-небудь врочистого свята; 2) надмірна чемність, не аби-яка ввічливість.

Церера *лат.* – в римській митології богиня хліборобства та врожаю.

Цех *нім.* – товариство ремісників якого-небудь фаху, напр., ковальський, кравецький цех.

Цивілізація *лат.* – поступ, певний ступінь розвитку духовних і матеріальних потреб народу та його громадянських прав.

Цивільний *лат.* – приватний, штатський (не військовий, не духовний, то-що).

Цирк *лат.* – велике кругле помешкання, де їздять на конях, роблячи всякі викрутаси, дають акробатичні вистави, показують різних тварів, яких вивчено робити всякі витівки і т. и.

Циркулювати *фр.* – колувати, крутитися, ходити, напр., чутка йде.

Циркуляр *лат.* – обіжник, наказ.

Цистерна *лат.* – 1) водозбір, місце, в якому переховується де-який час вода; 2) вагон з великим ніби казаном з покрешкою, в якому перевозять гас, нафту, то-що.

Цирцея *гр.* – 1) в грецькій митології чарівниця, яку зустрів Одісей під час мандрівок по морю; вона повернула всіх його подорожніх у свиней, а його самого причарувала; 2) взагалі жінка, яка причаровує кого-небудь.

Цікл *гр.* – 1) в астрономії певний період часу, після котрого які небудь явища знову відбуваються в тому самому порядкові; 2) цілий ряд вчинків чи випадків, що відносяться до одної якоїсь події; 3) серія творів, в яких змальовано події якоїсь епохи.

Ціклон *гр.* – надзвичайної сили вітер, ураган; винищує цілі місцевости в теплих краях.

Ціклоп *лат.-гр.* – у давніх греків в їхніх оповіданнях так називалися митичні велетні-людоїди з одним оком.

Цікорій *лат.* – рослина, листя якої вживають як салат, а коріння підмішують до кави, або заварюють його і п'ють ніби каву.

Цінізм *гр.* – безсоромність, байдужість до чемности; одверте порушення правил пристойности як на словах, так і в поведженні.

Цінік *гр.* – безсоромна людина.

Цінічний *гр.* – безсоромний, перейнятий цінізмом.

Цінкографія *нім.-гр.* – 1) перевод малюнка або текста хімічним способом на цинк; 2) майстерня, де виготовляються кліші малюнків, тексту і т. и.

Цітата *лат.* – витяг з якого-небудь твору.

Цітований *лат.* – наведений як цітата з чийогось твору.

Цітувати *лат.* – брати витяги або робити виписки дословні з чийогось твору.

Ч.

Чадра *ар.* – намітка, котрою закривають собі обличчя жінки-мусульманки.

Чалма *тат.* – у мусульман чоловіків така повязка на голові з довгого куска тонкої матерії, якою обмотують поверх фески голову замість шапки.

Чардаш *венг.* – венгерський національний танець.

Чекова книжка *англ.* – книжка з перенумерованими талонами, яку видають банки своїм вкладчикам для того, щоб ці останні мали змогу одержувати з банку по чеках гроші, або виплачувати чеками гроші кому-небудь іншому.

Чек *англ.* – вимога банку на те, щоб було виплачено певну суму грошей, яка прописана на одривному бланкові з чекової книжки, але не більше тієї суми, яка є на біжучому рахунку в банку.

Чемпіон *англ.* – переможець, той, що виявив себе першим в якомусь спорті.

Чесуча *кит.* – шовкова легка тканина, з якої шиють літню одіж.

Чичероне *ит.* – провідарі, що показують мандрівникам щось цікаве в місті.

Ш.

Шаблоновий *фр.* – звичайний, абиякий.

Шаблон *фр.* – вирізаний з чогось зразок, по якому виготовляють різні речі.

Шагрень *фр.* – 1) м'ягка шкура, вироблена з конячої або ослячої шкіри; 2) особливого сорту папер і кольоровий коленкор, дуже схожий на ту шкуру, який вживають в палітурному ділі.

Шайтан *тат.* – бог зла в ідолопоклонників далекої півночі; чорт, диявол.

Шакал *ар.* – хижа тварина собачої породи; живе в теплих краях; годується падлом.

Шаман *тат.* – жрець, чарівник у монголів – посередник між людьми і тим богом, якого почитують монголи.

Шампанське *вл.* – шипуче, пінясте вино з кращих сортів винограду; виробляють його в провінції Шампань у Франції.

Шампиньони *фр.* – їстівні гриби-печериці; здебільшого вирощують їх в парниках.

Шанс *фр.* – 1) випадок; 2) сподіванка на те, чи пощастить, чи не пощастить в якійсь справі.

Шантаж *фр.* – вимагання грошей, якихсь особистих вигод, або ще чого, погрозами або насильством.

Шарада *фр.-нім.* – загадка, в якій загадане слово треба відшукувати по окремих його частинах, коли кожна частина слова має особливе значіння, на яке й натякає той, хто загадує шараду.

Шарж *фр.* – 1) навмисне прибільшення смішного; 2) надмірне підкреслювання чого-небудь.

Шатен,-енка *фр.* – людина, що має волосся каштанового коліру.

Шах *перс.* – 1) титул персіяньського царя; 2) в шахматній грі: попередження про те, що королю або королеві загрожує фігура противника.

Шахмати *перс.* – 1) складна гра, яку провадять двоє; виявляється в тому, що кожний з гравців по черзі пересовує на дошці з клітками 16 фігур; кожна фігура має свій особливий певний спосіб пересовуватись і займати місце, вибиваючи фігури противника; остання мета гри – „мат“ головній фігурі – королю, після того як йому оповіщено було „шах“; 2) фігури шахматної гри.

Шашлик *тур.* – м'ясо, здебільшого баранина, особливим способом засмажене.

Швартувати гол. – прив'язувати судна до стовпів чи приколів на березі.

Шедевр фр. – зразковий твір.

Шерш фр. – наказ собаці: „шукай“!

Шилінг англ. – англійська срібна монета = $\frac{1}{20}$ фунта стерлінгів.

Шифр фр. – умовні знаки, котрими пишуть таємні листи, телеграми, то-що.

Шквал англ. – рвучкий вітер на морі; що зненацька наганяє великі хвилі.

Шлагбаум нім. – царина; дерев'яна перекладина на стовпах, що загорожує шлях в село, через залізницю, то-що.

Шлюз нім. – прилад на річці в греблі або в млині, щоб пропускати воду.

Шовінізм – надмірні національні гордості, переборщений патріотизм, коли все рідне вважається за найкраще на світі, а все чуже – гірше од свого.

Шокірувати англ. – вражати естетичну та моральну людину нечемним поведінням, розмовою, звичаєм.

Шоса фр. – добре вирівняний, буркований шлях.

Шпалери нім. – папірові чи з тканини обої, якими обклеюють або оббивають стіни в кімнатах.

Шпицрутени нім. – палічка, яким колись били по голому тілові салдат, катаржан, переганяючи їх через строй під шпицрутени.

Шрапнель вл. – знаряддя в артилерії, – граната начиняна кулями; коли вона розривається на шматки, то робить велику шкоду навкруги того місця, де впаде.

Шриффт нім. – в друкарській справі виляті з металю літери алфавиту всяких розборів.

Штаб нім. – місце та особистий склад, що керує військовою частиною.

Штамп нім. – приладдя з різної або вилитої металювої дощечки, для відбивання рельєфного малюнка на металі, шкірі, картоні і т. и.

Штампувати нім. – відбивати на чомусь штампом якийсь знак, напис, то-що.

Штат нім. – установлена кількість служущих чи урядовців в якійсь інституції та грошове утримання їм.

Штати нім. – окремі країни в одній спілці, напр. поєднані Штати в Північній Америці та Швейцарії.

Штемпель нім. – печатка, тавро, знак.

Штиль нім. – тиха спокійна година на морі, коли воно й не хвилюється.

Шторм англ. – буря на морі.

Штрейкбрехер нім. – учасник забастовки, що не витримав до кінця і став на роботу; сторонній, що став працювати замість того, який бастує.

Штрих нім. – риска в малюнкові.

Штундисти нім. – люди, які не визнають образів, святих, церковних обрядів, а керуються в своєму житті св. Письмом; секта, що по своїм віруванням близька до баптистів.

Штурман нім. – той, що керує кораблем на морі.

Шхери швед. – дрібні острови, оточені надводними та підводними скелями у берегів Скандинавського півострова.

Ю.

Ювелир *гол.* – майстер, що робить золоті та інші дорогоцінні речі.

Ювілей *лат.* – святкування 25, 50, 100 чи більше літ, одколи сталася якась подія, важлива для якоїсь людини, громади, письменства.

Юдофил *жид.-гр.* – той, що ставиться прихильно до жидів.

Юдофобство *жид.-гр.* – ворожнеча, ненависть до жидів.

Юмор (гумор) *лат.* – добродушна посмішка з людських хиб.

Юнга *гол.* – матрос-учень, що вступив до корабля, щоб вивчити плавбу по морю.

Юнкерство *нім.* – партія великих землевласників у Німеччині, головним чином, у Пруссії, яка користувалась різними льготами та мала великий вплив на державні справи.

Юнона *лат.* – в римській митології дружина Юпитера, богиня шлюбу, породілля, оборонець жіноцтва.

Юпитер *лат.* – 1) найстарший бог у давніх римлян і в інших італійських народів, батько богів і людей, оборонець прав; 2) найбільша планета в соняшній системі.

Юрисконсульт *лат.* – юристи при якій небудь установі для того, щоб вирішати та розбіратись у всяких справах юридичних, коли треба захищати інтереси тієї установи.

Юстиція *лат.* – 1) справедливість, правий суд; 2) всі судові інституції.

Юрист *лат.* – той, хто знає закони, права, – напр., адвокат, суддя, прокурор.

Я.

Янус *лат.* – давнє римське божество часу, війни і миру; малювали його двуликим.

Яничари *тур.* – колись було таке турецьке військо, що набіралось з полонених християн і дітей християн потурчених; скласоване в 1826 році.

Ярд *англ.* – міра довжини в Англії = 3 футах.

Ярус *тюрк.* – ряд, етаж; ряд лож або кресел в одному етажі театру.

Яхта *англ.* – парусне судно, прилаштоване виключно для гулянок або гонок на морі, річці, чи озері.

Яхт-клуб *англ.* – товариство людей, що кохаються у всякого рода спорті на воді.

**Чужі слова, прислів'я та приповідки,
що часом трапляються в книжках та часописах
українських і бувають написані правописом тієї мови,
з якої взяті**

Ab ovo *лат.* – „з яйця“ – з самого початку (у римлян обід починався з яєць).

Ad absurdum *лат.* – звести щось до нісенітності, на нівець.

Ad calendas graecas *лат.* – „до грецьких календ“, себ-то ніколи, бо в греків календ не було.

Ad hoc *лат.* – на цей випадок, для цієї мети.

Ad majorem Dei gloriam *лат.* – на славу Божу.

Ad partes *лат.* – „до батьків“, на той світ; вмерти.

A livre ouvert *фр.* – „із відкритої книжки“, без підготовки.

All right *англ.* – горазд, добре.

Alma mater *лат.* – „добродійна мати“, так звать вищу школу ті, що кінчать в ній науку.

Ante Christum *лат.* – до Різдва Христового.

Après nous le déluge *фр.* – „після нас хоч потоп“, – слова Людовика XV, що жив у великих розкошах перед великою революцією.

A priori *лат.* – незалежно від досвіду, а тільки на підставі міркувань, шляхом логичних висновків.

Audiat et altera pars *лат.* – нехай же вислухають, що скаже й друга сторона.

A vol d'oiseau *фр.* – з пташиного льоту.

Bellum omnium contra omnes *лат.* – війна кожного проти всіх; загальна вороженча.

Carpe diem *лат.* – „лови день“, користайся втіхою.

Casus belli *лат.* – підстава для оповіщення війни.

Caveant consules *лат.* – „нехай чатують консули!“ – так звертався римський сенат в тяжку годину до консулів, даючи їм необмежену владу для охорони ладу.

Censeo, Carthaginem esse delendam *лат.* – „Картаген мусить бути зруйнований“ – слова, якими Катон закінчував кожен свою промову в римському сенаті; нині таку фразу вживають, коли хочуть знищити якийсь громадський лих або хоч звернути на його увагу.

Chef-d'oeuvre *фр.* – зразковий твір.

Cherche la femme *фр.* – „шукайте жінчину“, себ-то причиною чого-небудь є жінчина або любов до неї.

Comparaison n'est pas raison *фр.* – порівняння не є доказ.

Conditio sine qua non *лат.* – умова, без якої що небудь неможливо зробити.

Coup d'etat *фр.* – державний переворот.

Curriculum vitae *лат.* – коротенький життєпис.

Da ist der Hund begraben *нім.* – „ось де закопано собаку“, от в чім річ, ось де відгадка, причина якоїсь події, випадка і т. и.

De jure *лат.* – по праву, по закону.

De mortuis aut bene aut nihil *лат.* – „про вмерших або добре або нічого“ (слід говорити).

Divide et impera *лат.* – „поділяй і володй“, принцип Маккіавелі.

Dura lex, sed lex *лат.* – суворий закон, але – закон.

Ecce homo *лат.* – „се людина!“ – слова Пилата до народу, коли було виведено перед ним після знуцання Христа в терновому вінку.

En face *фр.* – просто, спереду лице, не з боку, не в профіль.

Eo ipso *лат.* – тим самим; через це саме.

Et cetera *лат.* – і таке інше.

Ex officio *лат.* – з обов'язку, по службі.

Feci quod potui, faciant meliora potentes *лат.* – я зробив, як міг, нехай інші зроблять краще.

Finis *лат.* – кінець, край.

Force majeure *фр.* – непереможна сила.

Gratis *лат.* – дурно, за спасибі.

Homo homini lupus est *лат.* – „людина людині вовк“.

Honoris causa *лат.* – за-для поваги, ради честі.

Horribile dictu *лат.* – страшно вимовити.

Ibidem *лат.* – там же.

Idée fixe *фр.* – якась думка чи ідея, якої людина не в силі позбутись.

Idem *лат.* – те-ж, те саме.

Idem per idem *лат.* – знову теж саме.

Incognito – див. *Інкогнито*.

In corpore *лат.* – в повному складі; кажуть так, коли зберуться всі до гурту люди, що чимсь об'єднані.

In folio *лат.* – в формі піваркуша.

In quarto *лат.* – в $\frac{1}{4}$ аркуша.

In statu quo *лат.* – так, як було раніше.

Inter arma silent leges *лат.* – коли зброя в роботі – закони мовчать.

Inter arma tacent musae *лат.* – під час війни музи (наука, література, мистецтво) мовчать, завмирають.

Laissez faire, laissez passer *фр.* – „дайте кожному волю робити, що він хоче і переходити, куди бажає“ – принцип, направлений проти того, щоб держава не втручалась в економічне життя.

Lapsus linguae *лат.* – помилка в розмові.

Lex naturae *лат.* – закон природи.

Liberté, égalité, fraternité *фр.* – воля, рівність, братерство – девиз французької республіки.

Memento mori *лат.* – пам'ятай про смерть.

Mens sana in corpore sano *лат.* – в здоровому тілі здоровий розум.

Natura non facit saltus *лат.* – природа не робить скоків.

Nemo *лат.* – ніхто.

Nolens-volens *лат.* – хочеш не хочеш, а мушиш зробити.

Noli me tangere *лат.* – не торкай мене.

Non multa, sed multum *лат.* – не багато слів, а великий зміст, багато сказано.

Nonsens *н.-лат.* – нісенітниця, абсурд.

Nota-bene *лат.* – слід добре запам'ятати; примітка.

Omnia mea mecum porto *лат.* – „все своє носю із собою“, себ-то духовні багатства та розумові придбання людина не може втратити.

Orbis terrarum *лат.* – земна куля.

O, sancta simplicitas *лат.* – „о, свята простота“ – слова Гуса до бабусі, що побожно принесла оберемок дров, щоб спалити його, як еретика.

O, tempora, o mores! *лат.* – „о час, о звичаї!“ – виклик римського оратора Цицерона в промові проти Катиліни.

Per aspera ad astra *лат.* – „через кручі – до зорь“; шлях до слави, щастя тяжкий.

Pereat *лат.* – нехай згине.

Perpetuum mobile *лат.* – вічний рух.

Persona grata *лат.* – особа, що користується чиеюсь прихильністю.

Pia desideria *лат.* – добрі побажання.

Post factum *лат.* – після того, як подія вже одбулась; після того, як вчинилось щось.

Primus inter pares *лат.* – перший між рівними.

Prix fixe *фр.* – тверда ціна, без знижки.

Pro domo sua *лат.* – в оборону себе, своїх справ або в особистій справі.

Profession de foi *фр.* – виявлення свого „я“, своїх поглядів, переконань.

Pro patria *лат.* – за вітчизну.

Quod licet Jovi, non licet bovi *лат.* – що можна Юпитеру, до того вже зась бикові.

Raison d'être *фр.* – підстава чогось, значіння якогось з'явища.

Salto mortale *іт.* – див. *Сальтомортале*.

Salus publica suprema lex est *лат.* – громадський добробут – найвищий закон.

Shocking *англ.* – виклик у англійців коли хто-небудь нечемно, скандально, поводитьсь.

Sic! *лат.* – „так!; так як раз!“ Ставиться на письмі тоді, коли хотять показати, що автор тут помиляється, неправду каже.

Sic transit gloria mundi *лат.* – так минає слава на землі.

Sic volo, sic jubeo *лат.* – так хочу, так наказую; моя воля – закон.

Sine qua non *лат.* – умова, без якої неможливо щось зробити.

Sit tibi terra levis *лат.* – нехай тобі, земля легкою буде! Земля пером.

Si vis pacem, para bellum *лат.* – як хочеш миру, готуйся до війни.

Statu quo ante *лат.* – так, як було раніше; попереднє становище.

Sui generis *лат.* – свого роду, особливого роду.

Tabula rasa *лат.* – чиста дощечка воскова, на якій римляне писали гострою паличкою; звідтіля – чиста душа (дитини) легко піддається зовнішньому впливові.

Tempora mutantur et nos mutamur in illis *лат.* – час міняється і ми змінємося разом з ним.

Terra incognita *лат.* – невідомий край; незнайома земля.

Tête-à-tête *фр.* – на самоті, без третіх осіб.

Tertium non datur *лат.* – „третього, середнього, становища нема“.

Tertius gaudens *лат.* – „третій радіє“, говориться тоді, коли двоє б'ються, а третій має собі з того вигоду.

Time is money *англ.* – час то – гроші.

Timeo Danaos et dona ferentes *лат.* – боюсь Данайців навіть тоді, коли вони подарунки несуть.

Ubi bene, ibi patria *лат.* – де добре, там вітчизна.

Urbi et orbi *лат.* – всюди, на весь світ; всім і кожному.

Vae victis *лат.* – „горе поневолеми!“

Veni, vidi, vici *лат.* – прийшов, побачив, переміг (слова Цезаря).

Vox populi, vox Dei *лат.* – голос народа – голос Божий.

Пояснення скорочених слів:

<i>англ.</i>	англійське (слово).	<i>моск.</i>	московське.
<i>араб.</i>	арабське.	<i>нім.</i>	німецьке.
<i>венг.</i>	венгерське.	<i>норв.</i>	норвезьке.
<i>вл.</i>	власного ім'я походить.	<i>перс.</i>	персіянське.
<i>гол.</i>	голандське.	<i>польс.</i>	польське.
<i>гр.</i>	грецьке.	<i>порт.</i>	португальське.
<i>жид.</i>	жидівське.	<i>санскр.</i>	санскритське.
<i>інд.</i>	індійське.	<i>серб.</i>	сербське.
<i>ісп.</i>	іспанське.	<i>тат.</i>	татарське.
<i>іт.</i>	італійське.	<i>тур.</i>	турецьке.
<i>кельт.</i>	кельтське.	<i>тюрк.</i>	тюркське.
<i>кит.</i>	китайське.	<i>фр.</i>	французьке.
<i>лат.</i>	латинське.	<i>швед.</i>	шведське.

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України
м. Київ, вул. Терещенківська, 3

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3484 від 19.05.2009 р.

Підп. до друку _____. Формат 70×100/16. Папір офс. Друк офс.
Ум. друк. арк. 6,75. Наклад 1000 прим. Зам. № _____